

EROII NEAMULUI

Fondată în 1996; Serie nouă
Anul V Nr. 1 (14), Mar. 2013

EROII NEAMULUI

Acest număr a apărut cu sprijinul:

**CONSILIUL JUDEȚEAN
SATU MARE**

**S.C. SAMGEC SRL
Satu Mare**

**PRIMĂRIA MUNICIPIULUI
SATU MARE**

**S.C. ADALIN SRL
Satu Mare**

**CEPROM SA
Satu Mare**

**EURO INSOLV SPRL
Satu Mare**

**S.C. EXPEDIENT SRL
Satu Mare**

Coperta față: Monumentul Eroilor din Bucium (jud. Iași)

Coperta spate: Monumentul Eroilor de la Moișeni (com. Certeze, jud. Satu Mare)

“EROII NEAMULUI” este o revistă de cultură și educație patriotică, apolitică și neguvernamentală editată trimestrial de Asociația Civică “Tempora” Satu Mare și Asociația Națională “Cultul Eroilor” - Filiala Satu Mare, în colaborare cu Muzeul Județean Satu Mare.

REDAȚIA

Redactor coordonator: col. (r) Voicu ȘICHET

Redactori: prof. dr. Ioan VIMAN, dr. Lucian CUCUIET, dr. Viorel CIUBOTĂ, col. (r) Mircea BLIDERAN, dr. Viorel CÂMPEAN

Colaboratori (pentru acest număr): pr. Alexandru TINCU, prof. Ioan CIARNĂU, pr. dr. Cristian BOLOȘ, ing. ec. Cristian MAREȘ, maior (r) Ioan BĂLĂNESCU, col. (r) Petru PRODAN, pr. prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN, ing. Mircea PÎRLEA, prof. Carol C. KOKA, prof. dr. Arnold MAIER, prof. Nicoleta CÂMPIAN, conf. univ. dr. Ion CÂRJA, înv. Radu Viorel Anton, prof. Nicoleta LATIȘ, prof. Raluca CONSTANTINESCU, lt. col. (r) Mihai M. BACIU, col. (r) prof. Nicolae CODREANU, dr. Robert GINDELE, dr. Daniela BĂLU, dr. Imola KISS, dr. Eugeniu AVRAM, Adrian ȘTEF, ac. Marius PORUMB, dr. George VULTURESCU, Aurora CIUTĂ, Teodora COVACI

Fotografii: col. (r) Voicu ȘICHET

Tehnoredactare computerizată: Vili Alina Marinela PFA

ISSN 2067 - 5801

Contact:

Adresa: Satu Mare, B-dul Vasile Lucaciu nr. 17/8, jud. Satu Mare

Telefon: 0261-706492, 0740-084131

E-mail: eroii_neamului@yahoo.com, voicusichet@yahoo.com

Răspunderea pentru opiniile exprimate în paginile revistei revine în exclusivitate autorilor.

Tiparul executat la Tipografia Surorilor Lauretane Baia Mare

Cuprins

- Pag. 2 Col. (r) *Voicu ȘICHET* - Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor (XIII)
- Pag. 5 Redacția - Centenar Vida Gheza - Poarta jertfei de la Carei
- Pag. 8 Dr. *Viorel CÂMPEAN* - Monumentul eroilor din Santău, o istorie zbuciumată
- Pag. 10 Preot *Alexandru TINCU* - Eroi martiri străromâni - Sfântul Mucenic Sava de la Buzău
- Pag. 11 Preot dr. *Cristian BOLOȘ* - Modele creștine de eroism. (X) Cuvioasa Parascheva - călăuză pe calea spre Dumnezeu
- Pag. 13 Mr. (r) *Ioan BĂLĂNESCU* - În trecut - necunoscut, azi - aproape cunoscut (II)
- Pag. 14 Prof. *Nicoleta CÂMPIAN* - Educația patriotică prin lecturile școlare
- Pag. 15 Conferențiar univ. dr. *Ion CÂRJA* - Românii în anul 1918. Gânduri la o aniversare (Satu-Mare, 1 decembrie 2012)
- Pag. 19 Înv. *Viorel Anton RADU* - Elogiul apenilor adus pr. dr. Vasile Lucaciu
- Pag. 21 Prof. *Nicoleta LATIȘ* - La Carei, timpul și-a dat răgaz să-și poată aminti
- Pag. 22 Prof. dr. *Ioan VIMAN* - Societăți și asociații cu caracter cultural-național ce au activat la Satu Mare în perioada interbelică (I)
- Pag. 25 Ing. *Mircea PÎRLEA* - O filă din Epopeea Marii Uniri: Unirea Basarabiei cu România
- Pag. 28 Ing. *Ec. Cristian MAREȘ* - Rolul ardelenilor în unirea Basarabiei cu România
- Pag. 30 Dr. *Lucian CUCUIET* - 24 ianuarie 1859 - eternă amintire
- Pag. 31 Prof. *Raluca CONSTANTINESCU* - Lecția de istorie: Unirea Principatelor Române
- Pag. 32 *Teodora COVACI* - Alexandru Ioan Cuza și reformele sale
- Pag. 33 Col.(r) *Voicu ȘICHET* - Ardelenii și românii din Vechiul Regat
- Pag. 36 Lt. col. (r) *Mihai M. BACIU* Amintiri de pe front
- Pag. 40 Prof. *Ioan CIARNĂU* - Antonescu - pro și contra (X)
- Pag. 43 Col. (r) prof. *Nicolae CODREANU* - Ospățul lui Dromihete
- Pag. 44 Dr. *Robert GINDELE* - Sistemul defensiv roman din nord-vestul Daciei, descoperit prin cercetările arheologice de la Supuru de Sus
- Pag. 46 Dr. *Viorel CIUBOTĂ* - Sătmarul românesc și războaiele napoleoniene (V)
- Pag. 47 Col. (r) *Petru PRODAN* - Ștefan cel Mare - Mit și istorie. Campanii (III) Al doilea război dintre Moldova și Imperiul Otoman - 26 iulie 1476
- Pag. 49 Dr. *Daniela BĂLU* - Otilia Marchiș - O sătmăreancă în galeria româncelor celebre
- Pag. 51 Prof. *Carol C. KOKA* - Prefectul Alexandru Bătrâneau - primul martir al revoluției române din Transilvania
- Pag. 54 Dr. *Viorel CÂMPEAN* - Virgil Sălăjanu, un erou din Hotoan
- Pag. 56 Prof. dr. *Arnold MAIER* - Oameni, fapte, destine. Chirvai Ignățiu și Chirvai Vasile - doi luptători sanislăuani
- Pag. 57 Dr. *Imola KISS*, Col. (r) *Voicu ȘICHET* - Protejarea patrimoniului, respectul față de trecut
- Pag. 60 Ing. *Mircea PÎRLEA* - România - Studiu geopolitic și geostrategic (II)
- Pag. 61 Pr. prof. *Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN* - Pagini de istorie și filosofie secretă. (VI) Originea răului

Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor (XIII)

Colonel (r) Voicu ȘICHET

Înainte de a purcede la descrierea obiectivelor vizitate pentru pregătirea acestui articol, doresc să fac câteva precizări cu privire la tematica abordată în numărul de față. Dat fiind că de Ziua Națională sătmărenii au avut privilegiul de a-l avea în mijlocul lor pe conferențiarul universitar dr. Ioan Cârja, care a susținut un interesant discurs în fața statuii lui Vasile Lucaciu, și de la care am obținut acordul

foto 1

de a-l publica în paginile revistei, am decis să mai publicăm câteva materiale legate de Marea Unire, dar și altele conexe cu aceasta (în special Vasile Lucaciu), mai ales că le-am primit ulterior apariției numărului precedent. În plus, anul acesta se împlinesc 95 de ani de la acel eveniment, dar și de la Unirea Basarabiei și a Bucovinei de Nord cu România, astfel că ne vom strădui ca în toate cele 4 numere să apară materiale legate de acele mari realizări ale poporului român. De altfel, legat de unirea Basarabiei, publicăm în acest număr câteva

materiale, inclusiv o frumoasă poezie pe coperta 3. Desigur, nu lipsesc articolele despre Mica Unire, cea de la 1859, precum și alte materiale deosebit de interesante despre oameni și fapte din Sătmar, dar și din toată România.

Totodată, dat fiind faptul că la 28 februarie s-au împlinit 100 de ani de la nașterea marelui artist plastic Vida Gheza, realizatorul celui mai impunător monument închinat *Eroilor neamului* din județul Satu Mare, **Monumentul Ostașului Român de la Carei**, eveniment ce a prilejuit organizarea, în 01.03.2013, și în acest municipiu sătmărean, ce reprezintă „ultima brazdă de pământ românesc”, a unei manifestări ancorate într-un ciclu la nivel național, la care au fost prezenți membri ai familiei artistului, oficialități județene și locale, invitați și un numeros public, am considerat benefic să publicăm câteva gânduri scrise sau rostite cu această ocazie, într-un grupaj intitulat „**Centenar Vida Gheza Poarta jertfei de la Carei**”. Alături de reflecțiile oficialităților și ale academicianului Marius Porumb de la Cluj Napoca, ginerele artistului, am inclus și referatul care a câștigat marele premiu al concursului organizat cu acest prilej pentru elevii careieni, autoarea fiind nimeni alta decât fiica celei ce a constituit sufletul manifestării, doamna Daniela Ciută. Pe lângă faptul că referatul este foarte frumos și mișcător, am ținut neaparat ca să-l public și pentru a încuraja tinerii sătmăreni, elevii pasionați de istorie în special (la care ajunge trimestrial această revistă), să-și încerce puterile în a scrie și publica în singura revistă de cultură și educație patriotică din județ, ceea ce știu și simt despre istoria Sătmarului și a poporului român.

Trecând la tematica obișnuită a acestui articol, subliniez faptul că am colindat frumoasa Țară a Oașului pentru a puncta cele câteva obiective de interes pentru noi, alături de un vrednic fiu al acesteia, **profesorul și poetul**

foto 2

Ioan Nistor, care s-a oferit să-mi fie ghid prin localitățile vizitate. Îi mulțumesc cu această ocazie pentru sprijin și osteneală și îl aștept cu articole pentru revistă, convins fiind că are ce lăsa posterității despre oamenii Țării Oașului, despre faptele lor întru realizarea năzuințelor naționale și sociale ale românilor ardeleni, dar și despre alte aspecte pe care le-a cunoscut pe alte meleaguri prin care l-au purtat pașii de poet și patriot de-a lungul vieții.

Așadar, prima localitate vizitată a fost Moišeni, aparținând de comuna Certeze, unde eram interesați de o groapă comună în care sunt înmormântați 8 eroi români din cel de-al doilea război mondial. În primă instanță, am găsit vis-a-vis de biserica ortodoxă și cimitirul din jurul acesteia, un monument nou, din piatră neagră, ridicat de Gheorghe Pietraru în 2010, în memoria unui înaintaș de-al său decedat pe front în cel de-al doilea război mondial, dar și a altor săteni ce au avut aceeași soartă. (coperta spate) De asemenea, în curtea bisericii există o răstignire ridicată în memoria eroilor din decembrie 1989, dar și a tuturor eroilor români căzuți pe câmpurile de luptă. (foto 1). Însă, cu obiectivul vizat de noi a fost ceva mai greu, puținii localnici întâlneau neștiind să ne spună unde ar putea fi amplasat, sau dacă mai există. Până la urmă, cineva ne-a îndrumat la Cimitirul „Eternitatea”, situat chiar la capătul de sus al satului, unde am avut norocul să dăm peste familia Dumitru Moiş a Meteanului, care se ocupă de întreținerea lui. Mai mult, această familie a realizat, în 2008 un mormânt cu o piatră de căpătâi neagră pe locul în care au fost înhumați cei 8 eroi, vechile cruci de lemn dispărând de mult. (foto2) Din informațiile ce le avem, confirmate întrucâtva de către familia

respectivă, rezultă că cei 8 români erau dezertori din armata hortistă sau din detașamentele de muncă forțată ale acesteia, originari, se pare, din zona Baia Mare, care au fost prinși și judecați la Huta, după care au fost executați și aruncați într-o groapă comună, undeva între această localitate și Moišeni. În anul 1945, preotul din Moišeni i-a strămutat în cimitirul satului, reînhumându-i după datina străbună, cei 8 odihnindu-se acum sub mormântul modern făcut de familia lui Mitru Meteanului, pe care o felicităm pentru inițiativă și îi mulțumim pentru fapta creștinească, demnă de urmat și de alți români cu suflet curat și cu posibilități, acolo unde se mai întâlnesc astfel de situații în care vechile morminte ale eroilor sunt pe cale de a fi date cu totul uitării și nepăsării. Același respect i se cuvine și familiei care a ridicat monumentul de lângă biserică.

Ne-am deplasat apoi la Racșa, unde, în anul 2010, a fost ridicat un frumos monument, încadrat de două tunuri, în memoria sătenilor care și-au pierdut viața pe câmpurile de bătălie ale celor două conflagrații mondiale, situat în părculețul din fața Primăriei, din păcate, oarecum într-o parte, nefiind destul de bine pus în valoare. (foto 3).

Următoarea localitate a fost satul natal

foto 3

foto 4

al însoțitorului meu, din dialogul purtat cu dânsul reieșind nostalgia după vremurile copilăriei și tinereții petrecute pe aceste meleaguri, amintirile din acea perioadă făcându-și frecvent loc în spusele sale, pe tot parcursul drumului străbătut împreună. Aici, în curtea bisericii, care este și cimitir pentru săteni, situată pe o înălțime apreciabilă, chiar la marginea satului, există o răstignire din marmură neagră, ridicată în anul 1948, în memoria eroilor locali ce și-au pierdut viața în cele două războaie mondiale. (foto 4) Sunt convins că domnul profesor Ioan Nistor va fi prezent în paginile revistei noastre cu materiale interesante despre acești eroi, dar și despre istoria localității sale natale, precum și cu alte fapte și întâmplări demne de a fi cunoscute de contemporani și lăsate posterității.

Ultimul popas l-am făcut la Remetea-Oaş, localitate aparținând, ca și Prilogul, de comuna Orașu Nou, unde am avut surpriza să dăm peste un monument ridicat de autoritățile hortiste prin anii 1941-1942, lăsat oarecum în uitare, paragină fiind mult spus, la fel ca și fosta primărie, lângă care este amplasat. (foto 5) Inscripțiile sunt doar în limba maghiară, rezultând că evocă eroii din localitate căzuți în primul război mondial. În spatele său se văd și acum colierele cu care era prins un catarg de

susținere a drapelului maghiar. Referitor la acesta, tovarășul meu de drum mi-a spus că în perioada ocupației hortiste, autoritățile au înălțat steagul doar până la jumătatea catargului, urmând ca atunci când Ardealul va fi în întregime al Ungariei, să-l ridice în vârf. Din fericire, nu a fost să fie!! Fiind oarecum contrariat de faptul că monumentului respectiv nu i se dă o atenție mai aparte de către liderii maghiari din județ, mai ales că locuitorii sunt aproape 100% de această etnie, am discutat cu unele persoane avizate, care mi-au deslușit o posibilă explicație. Se pare că monumentul fusese ridicat inițial undeva la sfârșitul secolului al XIX-lea, în memoria omului politic și revoluționar ungar Sechenyi Istvan, care, spre deosebire de Kosuth Lajos, era adeptul acordării de drepturi tuturor naționalităților conlocuitoare, având vederi progresiste și convingeri umaniste demne de Europa zilelor noastre. Ori, liderii maghiari, care toacă toată ziua tema autonomiei și visează la Ungaria Mare, nu au nevoie de astfel de simboluri ale națiunii lor, care și-au îndemnat contemporanii spre bună înțelegere și conviețuire între cele două popoare, ci de cei care au luptat cu arma în mână doar pentru interesele ungarilor, gen Kosuth Lajos sau generalul Bem.

foto 5

Centenar Vida Gheza - Poarta jertfei de la Carei

Sculptorul de valoare internațională Vida Gheza, considerat un adevărat continuator al artei lui Constantin Brâncuși, este organic legat de această zonă a țării.

Legăturile sculptorului cu meleagurile sătmărene au început încă în 1935, când și-a efectuat stagiul militar la Satu Mare. Documentele consemnează că a realizat în acea perioadă câteva lucrări în lemn, care, din păcate, s-au pierdut în vremurile tulburi ale celui de-al doilea război mondial. Spre Satu Mare l-au adus pașii mereu la bunul său prieten de o viață, Paul Erdos, fiind un bun cunoscător al mediului artistic sătmărean. Mărturia puternicelor legături de prietenie a celor doi artiști este totemul aflat în atelierul graficianului și care este o oglindă a colaborării dintre ei: sculptura îi aparține lui Vida Gheza, iar pictura lui Paul Erdos. Acest totem emană o puternică forță arhaică, ce demonstrează adânci legături cu rădăcinile istoriei și spiritualității locurilor sătmărene. Cei doi artiști s-au influențat reciproc, sprijininându-se unul pe celălalt în desăvârșirea artei lor. Drept dovadă stau operele inspirate din zona

etnofolclorică a Oașului, amândoi inspirându-se din aceasta pentru a crea opere de mare autenticitate.

O altă dovadă a legăturilor lui Vida Gheza cu aceste ținuturi și a sentimentelor ce le nutrea față de sătmăreni este monumentală operă de la Carei, transpusă în piatră în urma colaborării cu arhitectul Anton Dămboianu. **Monumentul a intrat în conștiința publică românească drept simbol național al jertfei și libertății**, punct de reper în evoluția sculpturii românești.

În calitate de reprezentant al Guvernului, având obligația de a pune în valoare și de a proteja tot ce reprezintă spiritualitate românească în această parte a țării, dar și din postura de locuitor al județului, am sprijinit de la bun început inițiativele privind marcarea centenarului de la nașterea sculptorului Vida Gheza, inclusiv în realizarea unui pliant de înaltă ținută științifică.

Le mulțumesc și îi felicit pe toți cei care s-au implicat în organizarea acestei manifestări.

dr. Eugeniu AVRAM
prefectul județului Satu Mare

***

Ne-am adunat astăzi, la 100 de ani de la nașterea marelui sculptor Vida Gheza, pentru a ne aduce aminte de opera sa, de moștenirea pe care ne-a lăsat-o nouă, celor din județul Satu Mare. A lăsat o moștenire culturală ce va rămâne mărturie a unicității creației sale peste timp.

Omagem azi un mare artist, opera lui genială, dar și, implicit, glorioasa Armată Română, căreia îi este dedicat Monumentul Ostașului de la Carei. În acest monument, Vida Gheza și-a pus

întreaga măiestrie și genialitate.

Vida Gheza a fost unul dintre artiștii excepționali ai României, numeroase dintre operele lui sunt cunoscute pe plan mondial. Prin monumentul de la Carei, Vida Gheza este o personalitate a culturii județului Satu Mare. A fost un mare român și cred că este datoria noastră să ducem mai departe numele marelui maestru peste timp.

Mulțumesc familiei marelui sculptor că ne-a onorat cu prezența la aceste manifestări. Vreau să mulțumesc inițiatorilor acestei manifestări, doamnei Daniela Ciută, care a introdus Careiul și județul Satu Mare în suita manifestărilor dedicate Centenarului Vida Gheza, care se vor desfășura pe întreg parcursul acestui an, cu manifestări în Baia Mare, Cluj, București și Roma.

E bine să ne sărbătorim artiștii. Și mai bine ar fi s-o facem din convingere, nu din complezență, respectându-le și protejându-le opera lăsată nouă și urmașilor noștri moștenire. Să nu uităm că nemurirea lui Vida Geza a început și aici, la Carei, printre sătmăreni, că ea se leagă inseparabil de noi și că suntem primii care trebuie să mulțumescă maestrului pentru aceasta.

Adrian ȘTEF
Președintele Consiliului Județean Satu Mare

***

În 1964 se inaugurează la Carei, **Monumentul Ostaşului Român**, operă datorată sculptorului Gheza Vida, care a colaborat cu arhitectul Anton Dâmboianu, complexul monumental fiind o realizare de excepție a artei monumentale de for public din România.

Operele sale, de o remarcabilă vigoare, înfățișează adesea personaje în atitudini genuine din viața oamenilor locului (**La fân, Odihna, Horitoarea, Țarancă cu coșul, Cap de țaran, Butimanu, Tropotita, Dans oșenesc ș.a.**) personaje și secvențe ale istoriei românești (**Balada lui Pinteș, Pinteș Grigore judecând un boier, Dragoș Vodă, Menumorut, Voievodul Gelu, Bogdan Vodă, Răscoala**). Un grup mare de opere realizate de Vida au o bogată încărcătură metaforică, fiind inspirate din universul mitic maramureșean (**Omul apelor, Omul dintre focuri-Foca, Omul nopții, Omul pădurii ș.a.**).

Cioplit mai întâi în lemn în 1966, **Monumentul țăranilor martiri de la Moisei** (transpus în piatră în 1972), este „o sinteză a spiritualității românești, atingând cea tensiune unică la care s-a afirmat vocația ordinii, a echilibrului psihic și cosmic, a locului impregnat decisiv de umanitate, de sanctuarele dacice sau din spațiile de evocare brâncușiene” (Constantin Prut).

Călătorind prin Maramureș Geo Bogza nota: „În vara trecută, oamenii Maramureșului, acei oameni pe care nu mi-i pot închipui decât falnici și mândri, nu s-au dezmințit și au ridicat la Moisei, din trainic și nobil lemn de stejar, un complex monumental cum nu se mai găsește, poate, în nici unul din satele țării noastre. Un complex monumental, căruia i se poate spune așa pe bună dreptate, ca și aceuia ridicat de Brâncuși la Târgu

Jiu... Totul e sobru, sever, plin de simboluri și semnificații profunde, scoțând de sub tristețea cimentului, și reintegrând în nobilele tradiții ale Maramureșului, amintirea celor douăzeci și nouă de fii ai săi, uciși de cea mai rea fiară ce și-a purtat pașii pe acolo. Autorul acestui monument, inspirat din sanctuarul dacic de la Grădiște, este sculptorul Gheza Vida a cărui faptă merită lauda întregului nostru popor” (Contemporanul, ianuarie, 1967).

Între monumentele create de Vida, **Sfatul bătrânilor (1973)**, realizat mai întâi în lemn și apoi în piatră, amplasat la Baia Mare ca un simbol în vecinătatea Palatului administrativ, este un grup statuar impresionant, cu o largă deschidere filosofică, ce vine dinspre străvechea civilizație a satului românesc, reprezentând un moment profund și solemn legat de viața obștei.

Sintetizând, Raoul Șorban, autorul monumentalei monografii dedicată marelui sculptor, scria: „Vida este sculptorul unui popor, întărit cu credința în dreptul de viață universală a valorilor autohtone. Cu această înzestrare, opera sa rămâne mărturia acelei acțiuni spirituale ce întrunește într-o structură unică omul, artistul și istoria imediată”.

În opera sculptorului Gheza Vida, câteva ansambluri monumentale, amintite mai sus, au devenit simboluri naționale în conștiința publică românească, respectiv **Monumentul Ostaşului român de la Carei**, sau **Monumentul țăranilor martiri de la Moisei**, excepționale realizări artistice, adevărate puncte de reper în evoluția sculpturii contemporane(...)

Academician Marius PORUMB
director, Institutul de Arheologie
și Istoria Artei Cluj-Napoca

***

A onora centenarul nașterii lui **Gheza Vida** la Carei - Satu Mare este mai mult ca o datorie: legăturile sculptorului cu ținutul nostru s-au țesut prin întretăierile sale cu oamenii (mai ales cu familia prietenului său, graficianul **Paul Erdős**) și cu încărcătura simbolică pe care artistul a „citit-o” în geografia și istoria locului.

Fără îndoială că, înainte de toate, aurul greu (mă refer la faptul că s-a născut într-o familie de mineri din Baia Mare) al operei sale trebuie căutat în spațiul natal, maramureșan, din care a extras (printr-un alt „minerit” - acela al **creației**) semnificații umane ale miturilor și arhetipurilor maramureșene, reîncercându-le cu o nouă sarcină a ideii și harului în care generațiile se pot regăsi. Lăsând, ce e de lăsat, Maramureșului (Satu Mare a făcut parte din fostul județ, precum și Baia Mare a făcut parte, prin vreme, din „comitatul” Satu Mare),

bucuria noastră se îndreaptă spre motivele datorate Sătmarului, mai ales din lucrarea inspirată din inegalabilul ritm al „tropotitei” și din „roata feciorilor” dansului oșenesc (**Dans oșenesc**).

Despre aceste dansuri, Gheza Vida scria: „...*Dansul oșenesc - adică roata feciorilor - păstrează amintirea unui dans războinic. Tropotirea lui seamănă cu un foc înăbușit ce arde sub spuză; rareori răbufnește pîrjolitor. Se dansează încordat, într-un ritm egal, stăpînit. Cînd tensiunea psihică a dansatorilor crește, uneori pînă la paroxism, ei izbucnesc în strigăte guturale, ce se sparg în vocale sau silabe stridente, în sunete sacadate, amenințătoare. Dansat totdeauna cu pasiune și seriozitate, <<roata feciorilor>> nu destinde încordarea dansatorilor, dimpotrivă: aprinde mînia în gînduri, înclăștează dinții, pumnii, toarnă revolta sufletului în trupuri. Mobilitatea și*

dinamica dansului nu devin însă niciodată excesive. Dansatorii se înlănțuie cu brațele în roată, pentru că numai împreună ei reprezintă ceva și pot realiza ceva..."

Însă, cel mai mare dar pe care artistul ni l-a lăsat nouă, sătmărenilor, este **Monumentul Ostașului Român** de la Carei (executat în piatră, prin ingeniozitatea arhitectului **Anton Dâmboianu**, dezvelit în octombrie 1964). Nu numai că este singura lucrare transpusă în piatră, dar ea își extinde semnificația nu numai asupra locurilor sătmărene, ci și asupra întregii istorii a românilor.

Este firesc să îndreptăm astăzi, la centenar, **evocarea** noastră spre operele inspirate din mitografia sătmăreană (știind că la aceeași dată, 28 februarie, ziua sa de naștere, maramureșenii îl vor

Port numele de "Monumentul Ostașului Român". M-am născut în anul 1964, datorându-mi viața sculptorului Vida Gheza.

Adăpostesc în mine suflete. Zeci, sute... mii de suflete nevinovate, căzute pentru eliberarea acestui colț de rai românesc.

Împotriva cedării Ardealului de Nord s-au înălțat mii de suflete, conduse de cea mai puternică trăire umană: sentimentul de patriotism, sentimentul de dragoste față de locul natal, iubirea față de propriul pământ românesc.

Sunt un monument al iubirii. Sunt izvorul viu al unei istorii nesfârșite, vocea mută a celor ce-și apărau cu vehemență țara strigând: „Vrem arme! Vom muri cu toții, dar nu vom da țara cotropitorilor”. Asta era ultima dorință a poporului, o dorință arzătoare, o dorință ce arde cu flăcări orbitoare în sufletul neamului, sau poate, e doar o flacăra, o flacăra roș' galbenă albastră. O flacăra veșnic vie, care așa are să și rămână: o flacăra a nemuririi.

În data de 25 octombrie 1944 dorința, puterea neamului românesc de a înfrânge armatele hortiste și hitleriste au triumfat. Armata română își îndeplinește menirea umană, firească. S-a eliberat întreg teritoriul de 43,492 kmp, ocupat prin Dictatul criminal de la Viena, **s-a eliberat ultima brazdă de pământ românesc**.

Ce poate fi mai frumos decât salvarea propriei tale țări? Ce poate fi mai înălțător decât faptul că știi c-ai luptat până la ultima suflare pentru pământul tău, pentru viața urmașilor tăi?! Ce poate fi mai nobil decât sentimentul sincer și curat de dragoste de țară, decât să te stingi în slujba patriei, pentru neam și țara ta?!

Mulți se-ntreabă adesea ... ce reprezintă eu, de fapt? De ce zac atât de tăcut, atât de impunător,

sărbători cum se cuvine la ei/ la el acasă) pentru a conștientiza „darul” lăsat, pentru a extinde lanțul sentimental până la granița de Nord-Vest.

Cred că, într-un fel, **Monumentul** de la Carei trebuie văzut ca o **poartă** simbolică pe unde se poate intra în spiritul glorios al istoriei noastre (trimit la detaliile incifrate în piatră: „poarta jertfei”, „masca morții”, „soldatul eliberator” și „flacăra” vieții) și, de asemenea, se poate comunica cu spiritul european... Să mulțumim cerului pentru acest dar!

P.S. O amintire-apel: în 1935 Gheza Vida și-a efectuat stagiul militar în Satu Mare. În această perioadă **a executat câteva lucrări** pentru unitatea militară de aici. Oare nu vor apare nicăieri/ de nici unde informații despre aceste lucrări?

Dr. George VULTURESCU

***

lipsit de viață? Poate te reprezintă chiar pe tine, cel care treci adesea pe lângă mine, gândindu-te de ce taci, când ai avea atâtea de spus, de arătat?!

Dacă te-ai opri pentru un moment... ai putea auzi glasul ce răsună încă viu în inimile celor ce-și scriu încă istoria veșnică, istoria unei vieți de glorie.

Privește în adâncul sufletului tău, **fii mândru că ești român!** Fii mândru de tine! Fii mândru de poporul tău, de neamul de eroi! Du mai departe faima neamului românesc! Prin gânduri, prin fapte, sculptează în sufletul tău, în sufletul urmașilor tăi, în conștiința ta, memoria de glorie a zilei de 25 octombrie 1944, căci ei, fiind poate, frații, părinții, bunicii tăi, sau doar simpli soldați necunoscuți jertfiți pentru patrie, **sunt eroii noștri!**

De ce tac? Nu tac... E doar o istorie mută, o poveste fără sfârșit al cărei ecou răsună mereu în inimile celor care au simțit prematur moartea ... au văzut sfârșitul unui drum glorios, încheiat însă mult prea devreme.

Sunt un altar al dragostei, un suflet încă viu, un ecou al tuturor, înecat în marea tăcerii.

Sunt amintirea eternă a celor care și-au sacrificat viața, ca noi astăzi să trăim liberi în propria noastră țară, să fim români în propria noastră lume.

“Laudă ție popor legendar, ce ai dat naștere unor astfel de eroi, meriți cu prisosință aceste plaiuri mioritice pe care știi să le aperi ca nimeni altul. Ești demn de toate jertfele ce ți s-au adus. Fie ca în veci fiii tăi să stea stavilă de neclintit împotriva tuturor acelor care ar încerca să ne cotopească țara”.

Astfel, am dat glas unei istorii glorioase. Eu, „Monumentul Ostașului Român” de la Carei.

Aurora CIUȚĂ

cls. a IX-a, Liceul Teoretic Carei

Monumentul eroilor din Santău, o istorie zbuciumată

dr. Viorel CÂMPEAN

Ca orice realizare omenească, și monumentele închinare eroilor își au istoria lor. Uneori aceasta poate fi zbuciumată, cum este cazul monumentului eroilor din Santău.

Obștea românilor din Santău a reușit în 1938 ridicarea unui monument în memoria eroilor căzuți în prima conflagrație mondială. Din cei 172 de locuitori mobilizați din Santău, 16 au căzut pe front, iar doi s-au întors la casele lor invalizi¹.

Nu știm numele eroilor din Santău căzuți pe câmpurile de luptă ale primului război mondial. Știm însă că, în vara anului 1916, după ce România declarase război Austro-Ungariei, locuitorul din Santău Gheorghe Filep (în vârstă de 45 de ani, greco-catolic, tată a patru copii) a fost anchetat de autoritățile de atunci pentru că, se pare, a luat apărarea cauzei României, într-o discuție în gara Santău cu un consătean maghiar². Santăuanii au avut un mare merit în organizarea, la 22 noiembrie 1918, a Adunării Comitetului Național român comitatens, secția cercuală Tășnad³. Principalii artizani ai Marii Uniri la Santău au fost parohul greco-catolic Demetriu Coroian (nepot de frate al vicarului cu același nume de la Șimleu), învățătorul Iosif Cozmuța, proprietarul Gheorghe Filep și Vasile Mocan (aceștia doi au fost delegați să ia parte la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia). Cu siguranță că obștea din Santău a ridicat monumentul și întru amintirea acestor luptători (părintele Coroianu s-a numărat printre memorandiștii din satele noastre).

Suma necesară a fost strânsă de la săteni, ajungându-se la o valoare de 26.000 lei. Comitetul de inițiativă a fost format din parohul greco-catolic Florian Găvrilașiu (în centrul imaginii), Mihai Mocanu - secretar (în dreapta imaginii) și Ioan Neamțiu - casier (în stânga imaginii)⁴.

Monumentul avea un soclu de beton pe care

erau prinse două plăci. Pe una dintre ele erau inscripționate următoarele cuvinte:

*“În amintirea eroilor din Santău
căzuți în războiul de întregire a neamului
1914-1919,*

Dormiți în somnul vostru dulce

Și liniștit iubiți eroi

Căci inimile noastre calde

Vor bate veșnic pentru voi!”

Pe a doua placă era un basoreliev. Pe soclu se afla un vultur cu o cruce în cioc și sceptru în gheară, cu o mărime de 1,65 m și o greutate de

*Cei trei membri ai comitetului de inițiativă.
Fotografia este realizată la inaugurarea
monumentului*

200 kg. După instaurarea administrației horthyste, un oarecare Lukács Adalbert a mutilat vulturul, tăindu-i crucea din cioc, înscrisul de pe prima placă a fost acoperit cu ciment, ulterior vulturul fiind demontat și depozitat în pivnița școlii din localitate. De acolo se pare că a fost ridicat prin anii 1955 - 1956 de către vicepreședintele raionului Tășnad, Botoș Paul. Vulturului i s-a pierdut urma, existând opinii că a fost topit. În anul 1964, la indicațiile, se pare, ale conducerii regionale de partid, a fost demolat și soclul monumentului.

Au venit și vremuri mai bune pentru păstrarea memoriei eroilor, astfel că, în 1986, la inițiativa lui Gheorghe Neamțiu, fiul lui Ioan Neamțiu, casierul comitetului de inițiativă din 1938, cu sprijinul primarului Iacob Izvorean și cu implicarea cetățenilor, în frunte cu Emil Fogaș, s-a reconstruit monumentul pe un soclu de beton căptușit cu plăci de marmură. Înscrisul era același cu cel al fostului monument. Dar, vulturul nu mai avea sceptru și, bineînțeles, cruce. A trebuit să vină o revoluție pentru ca monumentelor din România să le fie atașate însemnul creștinătății. Prin inițiativa lui Emil Fogaș, monumentului din Santău i-a fost atașată o cruce din bronz.

În a doua parte a articolului nostru dorim să ne oprim în câteva rânduri asupra biografiei unuia din ctitorii din 1938 ai monumentului, păstorul spiritual al credincioșilor români de atunci ai Santăului, părintele Florian Găvrilașiu.

A văzut lumina zilei la 5 aprilie 1890 în localitatea Piatra (astăzi aparținătoare de comuna Chiuza, jud. Bistrița-Năsăud), lângă Beclean. Atât studiile gimnaziale cât și cele liceale le-a urmat la Liceul Grăniceresc din Năsăud. De-a lungul anilor de studiu, diriginți i-au fost, în ordine, profesorii: Teodor Șimon, Ștefan Scridon, Vasile Bichigean și Emil Domide, iar dintre colegi l-am remarcat pe învățătorul din Unimăt Alimpiu Precup⁵.

A absolvit Academia Teologică Greco-Catolică din Gherla în 1914. Între colegii săi, mai cunoscuți pentru noi, sătmărenii, sunt viitorii preoți Aurel Ghilea și Adrian Lupan⁶. A fost hirotonit în 14 septembrie 1914.

După hirotonire a fost administrator parohial la Sâg (jud. Sălaj) și filia Tusa, districtul protopopesc Valcău, având în grijă păstoriarea a 1032 credincioși în parohie și 735 în filie⁷.

Din 1931 și până la adormirea în Domnul, întâmplată în 1954, a fost paroh la Santău. Această parohie era una dintre cele mai mari din protopopiatul Tășnad, având, spre exemplu, în 1934, un număr de 1427 de credincioși greco-catolici⁸.

Printre realizările părintelui Florian Găvrilașiu la Santău se numără și ridicarea monumentului eroilor în 1938. Monument care a avut o istorie zbuciumată, rândurile noastre încercând să surprindă doar câteva secvențe din acest zbucium.

Note

¹ Viorel Ciubotă, *Lupta românilor sătmăreni pentru unire (1918-1919)*, Satu Mare, 2004, p. 331.

² *** *Lupta românilor din Țara Silvaniei pentru drepturi politice și făurirea statului național unitar român (1905-1918)*, Culegere de documente, note și comentarii de Ioan Tomole, Cluj-Napoca, 1985, pp. 165-166.

³ Viorel Ciubotă, *op. cit.*, pp. 120-121.

Prețioasele informații despre monumentul eroilor din Santău, inclusiv fotografia, ne-au fost furnizate de către destoinica responsabilă a Bibliotecii comunale Santău, bibliotecar Elena Neamțiu.

⁵ *Raportul despre gimnaziul superior fundațional din Năsăud pentru anii școlastici: 1901/1902, pp. 81, 115; 1902/1903, pp. 70, 99; 1903/1904, pp. 77, 115; 1904/1905, pp. 16, 66; 1905/1906, pp. 29, 67; 1906/1907, pp. 24, 61; 1908/1909, pp. 64, 86, 98.*

⁶ *Șematismul Veneratului Cler al Diecezei greco-catolice Române de Gherla pe anul 1914*, Gherla, 1914, p. 274.

⁷ *Șematismul Veneratului Cler Român Unit al Diecezei de Gherla pe anul 1925. De la înființarea Episcopiei anul 72. Dela Sfânta Unire a românilor cu biserica Apostolică a Romei anul 225*. Gherla, 1925, pp. 47, 97.

⁸ *Șematismul Veneratului Cler al Diecezei Române Unite de Oradea-Mare pe anul 1934*. Oradea, 1934, p. 146.

Eroi martiri străromâni. Sfântul Mucenic Sava de la Buzău

Preot Alexandru TINCU

După cum ne confirmă vechile documente, poporul român, încă de la formarea sa, a trebuit să facă față multor greutăți. Acest popor binecuvântat de Dumnezeu a rămas statornic, legat trup și suflet față de credința sa și de glia strămoșească.

Unul dintre eroii-martiri străromâni este și **Sfântul Mucenic Sava de la Buzău**, trăitor și pătimitor în secolul IV d.H.

Cercetând documentele legate de viața și martiriul Sfântului Sava de la Buzău, vrednicul de pomenire Arhiepiscop al Buzăului și Vrancei, Epifanie Norocel, recent trecut la Domnul, consemnează: „Sfântul Sava de la Buzău este cunoscut și sub numele de Sava Gotul. I s-a spus Gotul, pentru că în actul său martiric se arată că era socotit got de neam, întrucât și-a petrecut viața în Dacia stăpânită în acel timp de goții migratori. Se știe că scriitorii antici, referindu-se la populația autohtonă daco-romană, aveau obiceiul să menționeze îndeosebi popoarele care dețineau puterea militară și politică, nu pe băștinașii supuși acestora. De aceea, Dacia este numită uneori Gothia, după populația migratoare dominantă.

Sfântul Sava s-a născut pe la anul 334; cei ce l-au cunoscut spuneau că, încă din copilărie, spre nimic altceva nu s-a arătat râvnitor, decât numai spre evlavie față de Mântuitorul și Domnul nostru Iisus Hristos. De aici se poate înțelege că părinții lui erau creștini și i-au insuflat acestuia credința cea adevărată. El trăia într-un sat din părțile Buzăului, nu departe de Mousaios (numele tracic al Buzăului de astăzi). În actul său martiric, alcătuit de un reprezentant al Bisericii din Gothia, din care făcea și el parte, se arată că era drept în credință, cucernic, gata spre toată ascultarea cea în dreptate, blând, simplu la cuvânt, dar nu în cunoștință, vorbind tuturor în chip pașnic despre adevăr, făcând să tacă pe închinătorii la idoli, nesemețindu-se, ci purtându-se cum se cuvine

celor smeriți, liniștit și negrăbit la cuvânt și foarte râvnitor la tot lucrul bun. Îndrumătorul său spiritual era preotul Sansalas, slujitorul bisericii din satul respectiv, care avea legături cu biserica din DACO-ROMANIA, adică din Șciția Minor (Dobrogea), unde, în vremuri de persecuție, își găsea ocrotire și sprijin sufletesc. De aici revenea între păstoriții săi, așa cum s-a întâmplat în primăvara anului 372, pentru a se împărtăși împreună cu ei din bucuria prăznuirii Invierii Domnului.

După o perioadă de liniște și pace acordată creștinilor de către Sfântul Constantin cel Mare, a reînceput persecuția împotriva acestora, fiind obligați să consume carne jertfită idolilor. Slujitorii Dumnezeului adevărat au refuzat acest lucru.

Pornind persecuție împotriva creștinilor, goții păgâni de sub conducerea lui Atanaric urmăreau să abată pe adevărații închinători ai lui Hristos de la dreapta credință, fiind socotiți totodată „oamenii romanilor”. Ca urmare, goții **impuneau creștinilor ruperea oricărei legături cu frații lor din Daco-Romania**, și aducerea lor la păgânism. Printre cei supuși la această încercare se afla și Sfântul Sava. Însă acesta, simplu la cuvânt, dar nu în cunoștință, ferm în credința și poziția sa, nu numai că a refuzat carnea păgânilor, dar mergând în mijlocul mulțimilor le spunea: ”Dacă cineva va mânca din cărnurile acelea, acesta nu poate să fie creștin.” Și i-a oprit pe toți, precizează actul martiric, să nu cadă în cursa diavolului. Conducătorul păgân a poruncit ca Sfântul Sava să fie dus înaintea lui, dar aflând că nu are nicio avere l-a eliberat.

Așa cum am arătat mai sus, sub Atanaric, în special între anii 369 - 372, persecuția împotriva Bisericii lui Hristos din părțile noastre este reluată și, în același timp, înăspriată. Grabnica răspândire a creștinismului în Dacia Traiană, care slăbea și chiar înlocuia cinstirea vechilor credințe ale goților, a făcut ca aceștia să reia cu mai multă

tărie persecuția împotriva creștinilor. În aceste împrejurări, în apropierea Sfințelor Paști din 372, Sfântul Sava, știind că preotul său, Sansalas, era plecat din sat, s-a hotărât să meragă în parohia în care slujea Gutticas, pentru a prăznui Învierea Domnului împreună. De acum vor începe suferințele și sfârșitul în mucenicie a Sfântului Sava de la Buzău, căci n-au trecut zilele Paștilor și în noaptea a treia după sărbătoare, Atharid, fiul dregătorului Rothesteu, a năvălit în satul acela cu o ceată de tâlhari și, găsind pe preot dormind, a pus să fie legat. De asemenea, și pe Sava, smulgându-l din pat, l-au legat. Pe preot l-au așezat într-o căruță, pe Sava l-au dus gol cum se găsea. Și i-au purtat prin văi împădurite pe care le arseseră de curând, prigonidu-i și lovindu-i cu nuiele și cu bice, arătând cruzime și neîndurare față de slujitorii lui Dumnezeu. Făcându-se ziuă, Sfântul Sava, după ce s-a rugat, le-a spus

chinuitorilor: "Oare nu m-ați purtat voi prin locuri arse, printre ascuțișurile cioturilor, bătându-mă? Vedeți însă, dacă pe trupul meu am vânătăile pe care mi le-ați făcut!" Prigonitorii au constatat că nu se cunoștea nici urmă de vânătăie. Atunci, luând o osie de la căruță și punându-i-o pe umeri, i-au întins mâinile până la capetele ei; apoi, i-au legat și de picioare o altă osie și astfel, întins pe cele două osii, l-au aruncat și l-au lăsat să zacă pe spate, la pământ, chinându-se aproape toată noaptea. Schingiuirile au continuat, luându-se hotărârea să fie înecat în râul Buzău. După ce l-au înecat, ucigașii l-au scos din apă, l-au lăsat neîngropat și au plecat. Avea numai 38 de ani. Trupul lui a fost ridicat de frați și îngropat. Sfintele sale moaște, la stărunița Sfântului Vasile cel Mare, au ajuns la el, în Capadocia, probabil pe la anul 374, când Marele Arhiepiscop confirmă primirea lor."

Bibliografie

Sfinți români și apărători ai legii strămoșești, București 1987, pag. 194 și urm.

Modele creștine de eroism. (X) Cuvioasa Parascheva - călăuză pe calea spre Dumnezeu

Preot dr. Cristian BOLOȘ

Pomenirea Cuvioasei Parascheva (14 octombrie) are o importanță deosebită pentru poporul român, deoarece sfintele ei moaște se găsesc în țara noastră, la Catedrala Mitropolitană din Iași. Citind *Proloagele*, vedem că Sfânta Parascheva s-a născut în satul Epivat din Tracia (sudul Dunării) și a trăit în secolul al XI-lea. Din copilărie a împreunat rugăciunea cu postul, cu cercetarea bisericii și cu milostenia. În mod deosebit era milostivă față de săraci, dăruindu-le chiar și hainele pe care le purta, fapt care i-a atras mustrarea părinților. După moartea părinților, moștenind o mare avere, împreună cu fratele ei, Eftimie, care avea să devină mai târziu episcop, tânăra Parascheva și-a dăruit săracilor partea sa de moștenire, făcând nenumărate milostenii. Ca una ce nutrea dorința de a se retrage din lume și de

a trăi în singurătate, aproape de Domnul, auzind odată la biserică glasul Evangheliei: "*Oricine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie*" (Marcu VIII; 34), Sfânta a înțeles că, pentru dânsa, a venit vremea să lase toate și să-L urmeze pe Mântuitorul Iisus Hristos. Părăsește vatra părintească îndreptându-se spre Locurile Sfinte. S-a stabilit într-o mănăstire de călugărițe pe malul Iordanului, unde a petrecut în nevoințe, rugăciuni și reculegere. Însă, printr-o vedenie cerească, i s-a descoperit să meargă spre patria sa, deoarece acolo avea să-și încredințeze sufletul în mâinile Celui Atotputernic, iar trupul ei va rămâne ca o comoară de mare preț patriei sale. În drum spre ținuturile natale, a poposit din nou la Locurile Sfinte, oprindu-se un timp și la o

mănăstire din Constantinopol. Ajungând în patria sa, fără a mai fi recunoscută de cineva, petrecând o viață plină de jertfe, trece la cele veșnice (la doar 25 de ani). Sufletul și-a luat zborul spre cer, iar trupul ei neprihănit s-a dat pământului în totală simplitate. Moaștele făcătoare de minuni ale Sfintei Parascheva au fost descoperite de către Dumnezeu prin mai multe vedenii. Scoțându-se din pământ, sfintele moaște au fost luate de împăratul Ioan Asan al românilor și bulgarilor, fiind așezate, mai întâi, la Târnovo, apoi la Belgrad, pe vremea sultanului Selim al II-lea și, în sfârșit, au fost aduse la Constantinopol. Domnitorul Vasile Lupu a obținut, în schimbul a 300 de pungi de galbeni, strămutarea lor la Iași, fiind așezate în anul 1641 la biserica Sfinții Trei Ierarhi. În anul 1888 au fost depuse cu mare solemnitate în noua Catedrală Mitropolitană de la Iași, unde se află și azi și unde credincioșii li se închină cu credință, cerând ajutorul Cuvioasei Parascheva pentru tămăduirea bolilor sufletești și trupești.

Cuvioasa Parascheva ni se oferă ca model creștin de eroism întrucât a făcut tot posibilul pentru a se angaja și a merge pe calea spre Dumnezeu, arătându-ne și nouă modalitatea prin care putem parcurge cu succes acest drum.

Se impune a fi evidențiată necesitatea existenței unui frâu în comiterea păcatului, prin intermediul căruia omul își poate struni pornirile păcătoase și își poate canaliza eforturile spre a trăi o viață bineplăcută lui Dumnezeu și aproapelui. Diogene Laertios amintește că Platon, în vârstă fiind, s-a dus într-o zi la o prăvălie cu scopul de a cumpăra frâu și pinteni: frâul pentru cel mai ager elev al său Aristotel și pinterii pentru cel mai lent în cugetare dintre discipolii săi - Xenocrate. Sfântul Vasile cel Mare folosește acest exemplu spre a ne arăta că omul are nevoie de un frâu pentru a potoli impulsurile trupului și de pinterii pentru a-și lua avânt pe drumul virtuții. Atât frâul, cât și pinterii sunt daruri ale minții/rațiunii, care verifică lipsa de disciplină și elimină lenea/trândăvia sufletului. Viața constituie un urcuș permanent spre Dumnezeu, o călătorie ascendentă spre Cer. După fiecare treaptă urmează o altă treaptă. Când ai pus piciorul pe o treaptă trebuie să te concentrezi ca să realizezi o stabilitate, ca nu cumva plăcerea să te atragă înapoi, în locul/starea din care abia te-ai ridicat. Pe fiecare treaptă se impune să stabilești un echilibru în întreaga ta ființă, având întotdeauna

în față ținta spre care te îndrepti. Nu poți călători fără o țintă. Trebuie să tinzi mereu spre ceva, spre Cineva, să te autodepășești, să-ți repeți continuu: „*pot fi mai bun în bine decât sunt*”. Această dorință de autodepășire nu implică mândria; nu-ți dorești să fii mai bun decât celălalt, ci mai bun decât erai tu însuși, ca din această „*bunățate*” să poți dărui și altora. După ce te ancorezi într-o virtute, nu înseamnă că ai ajuns la capătul drumului, ci, cu atenție, cu trezvie, îți vei continua traseul spre a cuceri o nouă „*redută*”, o altă treaptă/virtute care ți se deschide înainte.

La orice nivel de cunoaștere ai ajunge, nu trebuie să ți se nască în suflet sentimentul de autosuficiență și de superioritate față de aproapele. Tot ce ai dobândit I se datorează lui Dumnezeu, Care a permis ca tu - prin concursul voinței tale libere - să ajungi într-un stadiu avansat în avântul tău spre El. Diavolul luptă ca tu să ai impresia că tot ce înfăptuiești ți se datorează în exclusivitate, trecându-L pe Dumnezeu pe planul secund. Aceasta este o capcană în care cădem mulți, având convingerea că totul ni se cuvine. Începem să ne concentrăm mai mult asupra problemelor cotidiene, asupra părții materiale, în timp ce sufletul este neglijat. Conștiința intră într-un stadiu de „*amorțire*”, de „*adormire*”, iar glasul ei nu mai reprezintă un criteriu de evaluare a faptelor comise, noi nemaiconștientizând unde, cum și cui am greșit. Diavolul ne învinge nu pentru că ne obligă să-i facem voia, ci pentru că sugestia lui coincide cu acțiunea noastră liberă. Astfel, în loc ca voința noastră să conlucreze cu Dumnezeu, ajunge să colaboreze cu „*cel rău*”. Fiecare credincios poate traversa un asemenea moment de criză, deoarece drumul vieții implică urcușuri și coborâșuri. Când crezi că totul merge „*strună*”, atunci te poticnești și cazi. Niciodată nu trebuie să crezi că ești atotputernic, că este imposibil să greșești. De fapt, a greși este omenește. Important este ca din fiecare greșală să extragem învățătura care se impune, esențial este să avem tăria de a face un pas în ridicarea noastră, reîntorcându-ne - prin pocăință sinceră - acolo de unde am căzut prin păcat. Ori de câte ori ai cădea, trebuie să ai forța de a te ridica, știind că Dumnezeu te iubește, că are răbdare cu tine, că te așteaptă să faci din nou parte din ceata prietenilor Săi. Rupând legătura cu păcatul, te poți angaja iarăși pe **calea spre Dumnezeu**, având-o ca pildă de aleasă viețuire pe Cuvioasa Parascheva.

În trecut - necunoscut, azi - aproape cunoscut (II)

Mr. (r) Ioan BĂLĂNESCU

În perioada sărbătorilor de Crăciun m-am deplasat în localitatea Prilog Vii, pentru a purta o discuție cu Iacob Boje, bunicul studentei Camelia Varga, cea care ne-a relatat că acesta ar avea cunoștință despre împrejurările în care a fost ucis eroul de pe digul Someșului, aspect consemnat în numărul anterior al revistei.

Am fost întâmpinat de domnișoara Claudia Varga, elevă în clasa a XII-a la Liceul Teoretic din Negrești Oaș, care m-a condus la locuința bunicului său. Fiind a doua zi de Crăciun, am fost primit creștinește, după care am intrat în discuții:

- Sunteți un om bine cunoscut în comuna Orașu Nou, de care aparține satul Prilog. Din informațiile pe care le am, sunteți destul de cunoscut și în municipiul Satu Mare, unde ați lucrat ca muncitor pe șantierul Direcției Județene de Drumuri și Poduri. Aș dori să ne spuneți câteva cuvinte despre dumneavoastră, pentru a vă aduce mai aproape de cititorii revistei „Eroii Neamului”.

- Voi fi cât se poate de scurt: când eram copil, lucram cu tatăl meu la diferite munci în Sătmar. După ce am crescut, m-am angajat la Direcția Județeană de Drumuri și Poduri, unde am lucrat până la pensionare, după care m-am dedicat muncii câmpului și creșterii animalelor în satul natal.

- Vă rog să relațați pe scurt ce cunoașteți în legătură cu mormântul de la podul de cale ferată din Satu Mare.

- Îmi amintesc bine de acest eveniment, deși aveam o vârstă fragedă. Ca și alți oameni din Prilog, tatăl meu nu putea să întrețină familia numai din lucrarea puținului pământ pe care îl avea. Era nevoit ca, după strânsul fânului, spre toamnă, să meargă la Sătmar, pentru a lucra diferite munci ocazionale, luându-mă și pe mine cu el.

Era pe la mijlocul lunii octombrie a anului 1944. Defrișam tufărișurile de pe malul drept al Someșului, în amonte de podul de cale ferată. Spre seară, au apărut doi ostași în uniforma armatei sovietice, care, însă, ne-au salutat în limba română, apoi s-au îndreptat spre podul de cale ferată. Au comunicat prin semne cu alți doi camarazi de-ai lor, care mergeau pe partea stângă a Someșului. În acel moment, dintr-o tufă, la care noi încă nu ajunsesem cu defrișarea, s-a tras cu o pușcă și unul din cei doi ostași a căzut mort la pământ. Militarul rămas în viață a cerut ajutorul celor de pe malul stâng care, în pas alergător, au trecut Someșul pe podul de fier și au reușit să-l prindă pe dușman la circa 300 de metri în aval de pod.

L-au legat și l-au predat armatei sovietice care venea dinspre Mărtinești. Împreună cu militarii, cu alți oameni din zonă, tatăl meu a săpat o groapă și l-au înmormântat creștinește pe soldatul răpus.

Îmi aduc aminte că, venind la ștrand în anii trecuți, i-am arătat nepoatei mele zona în care a fost înmormântat eroul, deși nu mai era niciun semn de căpătâi, doar un loc acoperit cu iarbă și câteva flori, presărate probabil de acei creștini din zonă care știau de mormânt. În această toamnă, nepoata mea, care este studentă la Satu Mare, mi-a spus că a participat la ceremonia dedicată eroului și că v-a spus dumneavoastră că știe ceva despre acest mormânt. M-am bucurat mult să aud o asemenea veste! Vă rog să transmiteți colegiului de redacție al revistei „Eroii Neamului” mulțumirile mele și că îl rog pe Bunul Dumnezeu să-i aibă în paza sa, pentru străduința de a reface acel mormânt.

Aștept să vină vara, să pot merge la ștrand și să văd personal mormântul refăcut, pe care voi aprinde lumânări și voi presăra multe flori, rugându-mă, totodată, pentru sufletul eroului la a cărui jertfă supremă am fost martor. Cinste colectivului redacțional al revistei „Eroii Neamului” și Asociației Civice „Tempora” pentru această prețioasă realizare.

În urma acestor mărturisiri ale domnului Iacob Goje, precum și a discuțiilor purtate cu locuitori din zona podului de cale ferată și cu alți sătmăreni, se poate trage o concluzie, însă nu putem spune că ea reprezintă un adevăr absolut, ci, mai degrabă, unul relativ. Astfel, rezultă că, pe partea dreaptă a Someșului, înaintau spre Satu Mare trupe sovietice, care aveau în avangardă elemente de cercetare din controversata Divizie „Tudor Vladimirescu”, fiind foarte probabil ca ostașul înmormântat lângă podul de cale ferată, pe care îl veghează veșnic, să fi făcut parte din această structură.

Se știe că divizia respectivă s-a constituit pe teritoriul Uniunii Sovietice din prizonieri români, fiind echipată și instruită asemănător trupelor armatei roșii, la fel ca Divizia „Horea, Cloșca și Crișan”. Divizia „Tudor Vladimirescu” era comandată de generalul Cambrea, care s-a acoperit de glorie în luptele de la Debrețin. Datorită victoriilor obținute în această bătălie, a fost supranumită Divizia „Tudor Vladimirescu - Debrețin”.

Reamintim că acest mormânt a fost preluat spre întreținere de către Cercul „Cultul Eroilor” de la Colegiul Național „Doamna Stanca” din Satu Mare, condus de d-na profesor Maria Govor.

Educația patriotică prin lecturile școlare

Prof. Nicoleta CÂMPIAN

Școala Gimnazială „Ion Creangă” Satu Mare

Educația patriotică în școli e un subiect din ce în ce mai puțin dezbătut astăzi, dacă nu chiar abandonat. O explicație ar putea constitui faptul că a fost dus până la epuizare în perioada comunistă. Patriotismul și evocarea trecutului glorios au fost teme predilecte în manualele de Limba și literatura română din acea vreme. Ca să nu mai punem la socoteală textele care slăveau regimul de atunci sau brigăzile artistice ce promovau un patriotism obligatoriu. Poate așa se explică astăzi asocierea noțiunii de patriotism cu ideea de regim totalitar, cu șovinismul sau xenofobia.

Dacă acum douăzeci de ani, majoritatea textelor literare incluse în programa școlară abordau teme istorice, astăzi situația s-a schimbat radical. Ne referim aici la manualele pentru gimnaziu. Textele cu specific istoric sunt din ce în ce mai puțin abordate, și, de multe ori, doar pentru a ilustra o noțiune de teorie literară. Ba, mai mult, au fost scoase din programa școlară obligatorie și trecute în regim facultativ specii literare precum poemul eroic și legenda. Or, aceste două specii aveau drept scop educația patriotică a tinerilor prin promovarea valorilor și a spiritualității românești.

După cum am afirmat mai sus, acum douăzeci de ani, textele literare incluse în manuale aveau ca temă predilectă evocarea trecutului glorios. De exemplu, pentru specia roman se studia în clasa a VIII-a „Neamul Șoimăreștilor” de Mihail Sadoveanu, pentru genul dramatic - drama istorică „Vlaicu-Vodă” de Alexandru Vlahuță, poemul istoric era ilustrat prin capodopera lui Eminescu „Scrisoarea III”, precum și prin „Dan, căpitan de plai” de Vasile Alecsandri. Poezia patriotică a lui Goga ocupa atunci un loc important.

Manualele alternative au adus schimbări drastice. Puține din vechile texte au rămas, și acelea în special pentru a ilustra noțiuni și tehnici literare. S-a păstrat în majoritatea manualelor de clasa a VII-a balada lui Coșbuc „Pașa Hassan”, probabil pentru admirabila reprezentare a celor două procedee artistice: antiteza și hiperbola, specifice acestei specii literare. De asemenea, în manualul de clasa a VI-a, Editura All Educațional, se păstrează încă povestirea istorică „Sobieski și românii” a lui Costache Negruzzi, ideală pentru a se studia secvențele unei opere epice. În clasa a VII-a se învață imnul ca specie literară, iar

noțiunea este relevată prin opera lui Alecsandri: „Imn lui Ștefan cel Mare”, dar și prin imnul național, „Deșteaptă-te, române!” de Andrei Mureșanu. Prin urmare, există încă în manualele de gimnaziu texte literare care vin în sprijinul ideii de educație patriotică. Dar, modul în care sunt educați copiii în această direcție, prin intermediul lecturilor școlare, depinde foarte mult de profesorul de Limba și literatura română.

Se discută, în ultima vreme, despre modificarea radicală a manualelor școlare, pe motiv că trebuie adaptate societății în care trăim. Considerăm că, în principiu, nu este o idee rea. De la revoluția din 1989, idealurile societății s-au schimbat. Prioritățile, de asemenea. Suntem, ca popor, într-o continuă căutare a sinelui, a identității, și, de multe ori, a normalității. Probabil că acesta este cursul firesc, ca după o lungă perioadă de letargie comunistă să deschidem ochii spre lume, spre noi valori - spre cele alese de noi. Dar, cum democrația și libertatea sunt greu de gestionat după ce ai fost atâta vreme privat de ele, am comis, bineînțeles, greșelile tipice. În primul rând, am înlăturat tot ce până atunci ne-a fost impus cu forța. Apoi, am împrumutat din exterior o sumedenie de lucruri care nu se potriveau - și nu se potrivesc nici astăzi cu specificul nostru românesc.

Școala a trecut și ea, de la revoluție încoace, prin foarte multe schimbări. Nu toate cele mai fericite. Sistemul de învățământ s-a reinventat de atâtea ori, încât nici nu mai știm cine suntem. Urmăm principii europene și adesea le înlăturăm pe cele românești. Este adevărat că trebuie să ne aliniem idealurilor societății actuale, că trebuie să evoluăm noi înșine ca popor, ca societate. Dar conștiința națională nu se poate trezi decât prin întoarcerea spre trecut, spre rădăcini. Asemeni sentimentului religios, sentimentul patriotic este o chestiune absolut personală. De aceea el nu poate fi impus niciunui individ. Ține de propria-i libertate, de propria-i alegere. Însă poate fi inoculat elevilor încă din clasele mici, prin lecturile școlare, prin analiza textelor literare cu specific istoric sau prin organizarea de activități extracurriculare. Conștiința națională se formează din copilărie, iar școala are, în acest domeniu, o mare responsabilitate.

Românii în anul 1918. Gânduri la o aniversare (Satu-Mare, 1 decembrie 2012)

Conferențiar univ. dr. Ion CÂRJA

Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
Facultatea de Istorie și Filosofie

Prin Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România, la 1 Decembrie 1918, asistăm la încheierea unui proces istoric de importanță majoră pentru români: formarea Statului-Națiune de tip modern. Marea Unire de la Alba Iulia, înfăptuită pe data de 1 Decembrie 1918, este momentul decisiv din seria celor trei uniri care au consfințit unitatea națională românească la sfârșitul Primului Război Mondial, aceasta pentru că survine după ce în prealabil se uniseră cu Vechiul Regat român Basarabia, în 27 martie și respectiv Bucovina, pe data de 28 noiembrie 1918. Plasarea într-un context mai larg a evenimentelor de excepție ale anului 1918, face mai inteligibile semnificațiile de durată lungă ale unității politice românești. Astfel, în Europa centrală și de sud-est, zonă-tampon aflată la întretăierea intereselor Marilor Puteri, formarea statelor naționale s-a realizat sub semnul unui evident defazaj temporal față de Occident. Dacă în Franța, spre exemplu, despre care se spune că „Statul a creat Națiunea”, structurile statului național erau realizate încă de la începuturile timpurilor moderne, în cazul popoarelor din cealaltă parte a bătrânului continent - germani, polonezi, cehi și slovaci, români, sârbi, bulgari sau greci, formarea națiunii moderne și a statului național s-a realizat mai târziu, pe toată durata celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea și s-a finalizat abia în contextul încheierii Primei Conflagrații Mondiale¹. Prezența în această regiune - Europa central-orientală - a unor conglomerate statale multinaționale, Imperiile austro-ungar, otoman și țarist, a îngreunat și întârziat evoluția a numeroase popoare din regiune spre statul-națiune de tip modern. Astfel, chiar și popoare precum italienii și germanii își vor încheia procesul de unificare politico-statală în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Italia în 1861, Germania un deceniu mai târziu, la 1871, în urma victoriei înregistrate asupra Fanței la Sedan. Polonezii, sunt un popor rămas fără structură de stat de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, situație

în care se mențin până la sfârșitul primului război mondial. Cehii și slovaci sunt un exemplu asemănător, de popoare care reușesc să-și formeze un stat național independent, abia în contextul favorabil al sfârșitului Primului Război Mondial. Sârbii și bulgarii vor reuși și ei pe etape, pe toată durata secolului al XIX-lea, să constituie formule politico-statale proprii, inițial autonome, apoi total independente în raport cu Poarta Otomană. Aflați în această regiune, românii nu puteau nici ei să facă excepție de la nota dominantă, specifică Europei-Central răsăritene, unde încheierea procesului de formare a statelor națiune a cunoscut blocaje și întârzieri și s-a finalizat concomitent cu destructurarea imperiilor multi-naționale care stăpâneau zona.

La extremitatea nord-vestică a blocului etnic românesc din Austro-Ungaria, în ținutul Sătmăruului, anul 1918 a fost perceput ca pretutindeni în ținuturile monarhiei dunărene locuite de români, drept o veritabilă „*primăvară a popoarelor*”, momentul unei renașteri în plan politico-național, concretizate grație aplicării principiului autodeterminării națiunilor, lansat în anul 1917 de către președintele american Woodrow Wilson. În această regiune, derularea în timp a proiectului politic al unității românești și mișcarea pentru unire de la sfârșitul primului război mondial, nu pot fi pe deplin înțelese fără a ține seama de contribuția părintelui Vasile Lucaciu, cel supra-numit în epocă „Leul de la Șișești”². Vasile Lucaciu a întâmpinat anul 1918 cu experiența unei personalități călitate în aspra bătălie politico-națională, în tumultul căreia se angajase cu toată energia în deceniile precedente. Temperament de luptător, Vasile Lucaciu își construise printr-o experiență politică și ecleziastică de mare diversitate, o statură de lider național și se bucura de autoritate și prestigiu larg împărtășite la nivelul întregii națiuni române. Lucaciu și-a desăvârșit formația intelectuală într-o ambianță fără egal, Roma, fiind unul din primii bursieri ai Bisericii Române Unite în Cetatea Eternă după înființarea Mitropoliei de la Blaj, în

anul 1853, experiență care i-a fundamentat în același timp și crezul politico-național, la izvoarele latinătății, în umbra Columnei lui Traian, în simbolica patrie originară a românilor. Îl găsim apoi pe părintele Vasile Lucaciu în fruntea mișcării memorandiste, fiind condamnat și închis în urma procesului de la Cluj din anul 1894³, moment care-i consacră definitiv o statură de proporții mitice, în percepția colectivă românească, aceea de luptător pentru drepturile naționale. Activismul politico-național pe care l-a asumat, l-a adus în situație de conflict cu superiorul său ierarhic pe linie bisericească, episcopul Ioan Szabó de la Gherla⁴, a cărui prudență față de autoritățile statului dualist austro-ungar mergea până la obediența totală.

Vasile Lucaciu și-a demonstrat caracterul combativ și angajamentul politico-național în contextul înființării, în anul 1912, a episcopiei greco-catolice maghiare de Hajdudorogh, în care fuseseră incluse abuziv numeroase parohii românești, multe dintre acestea fiind situate în comitatul Satu Mare. Punând umărul la susținerea mișcării românești de protest împotriva acestui act de politică ecleziastică ce încălca grav autonomia Bisericii Române Unite, părintele Lucaciu s-a aflat alături de intelectualii și credincioșii români greco-catolici care au organizat adunarea de la Alba Iulia din 29 mai 1912, la care au participat 10 000 de persoane, moment protestatar la care au fost de față numeroși alți fruntași ai mișcării naționale, precum Iuliu Maniu, Gh. Pop de Băsești, Al. Vaida-Voevod, Teodor Mihali și alții⁵. Îmbinând activismul politico-național cu retorica faptelor concrete, părintele Lucaciu a știut să fie ctitor de așezăminte bisericești și culturale pentru conaționali săi, greco-catolici și nu numai, așa de pildă a construit pe cheltuiala sa o biserică la Șișești (sfințită în 15 august 1890), localitate în care fusese numit preot paroh, iar la Baia Mare și Satu Mare a înființat și condus o publicație cu profil bisericesc și cultural-național, "Revista Catolică". A desfășurat o intensă acțiune în favoarea unirii tuturor românilor, în Vechiul Regat, unde s-a refugiat din anul 1914, precum și pentru susținerea acestei cauze pe plan internațional. A promovat cauza unirii românilor în anii primului război mondial și la sfârșitul acestuia, în Franța, Italia și America, acționând ca o personalitate de talie cu adevărat europeană, în interesul întregii națiuni române.

Acțiunea românească pentru unire în

părțile de Nord-Vest, în anul 1918, l-a avut ca punct de referință pe Vasile Lucaciu, în plan simbolic și spiritual, precum și în cel al înfăptuirilor concrete. Români din ținuturile sătmărene au realizat importanța excepțională a contextului creat de sfârșitul primului război, care făcea posibilă acum, mai mult ca niciodată, înfăptuirea unui proiect politic conform cu dorințele și aspirațiile comunității românești din fosta Austro-Ungarie. S-a dezvoltat și în aceste părți o mișcare pregătitoare în vederea realizării Marii Uniri, comunitățile românești s-au organizat în consilii și gărzi naționale, ca formă incipientă de administrație românească. Români sătmăreni și-au ales reprezentanții oficiali, din partea fiecărei comunități, i-au înzestrat cu mandate scrise, cunoscutele și sub numele de „credeționale” și i-au trimis la Alba Iulia cu însărcinarea expresă de a vota Unirea cu România⁶. Alături de cei 1228 de delegați mandați de comunități cu drept de vot, la Alba Iulia au participat circa 100 000 români, din toate ținuturile românești care aparținuseră până atunci Austro-Ungariei, asigurând în felul acesta hotărârii românești de Unire de la 1 decembrie o puternică susținere populară și un caracter larg, democratic și plebiscitar. La Alba Iulia, în istorica zi de 1 Decembrie 1918, s-a conjugat în mod fericit nivelul elitărilor cu cel popular, de masă, al acțiunii românești pentru Unire. Organizându-se în structuri adecvate, la nivel local precum și la nivelul central, românii și-au dovedit lor înșiși și opiniei publice internaționale că au maturitatea politică necesară pentru înfăptuirea în mod responsabil a proiectului de unire. Maniera coerentă în care au acționat românii din fostul Imperiu austro-ungar, în toamna anului 1918, atât în perioada care a precedat actul Unirii cu Țara cât și după aceea, până la integrarea teritoriilor locuite de ei în structurile statului român, a dovedit o incontestabilă capacitate organizatorică a fruntașilor națiunii cât și a elitelor locale, preoții și învățătorii din lumea satelor. Organismele provizorii de conducere a Transilvaniei și a celorlalte teritorii care au proclamat unirea la 1 decembrie, până la integrarea deplină în noul stat român, Consiliul Dirigent, organism cu rol de guvern, format din ministere numite „resorturi”, precum și Marele Sfat Național, structură cu atribuții parlamentare, denotă maturitatea politică a românilor din Austro-Ungaria, precum și apetența lor pentru o viață politică de tip democratic, bazată pe principiul

reprezentativității și a egalei îndreptățiri⁷.

Ne-am propus, în cele ce urmează, să formulăm câteva considerații mai diferite oarecum, sub aspectul conținutului, de expunerile istorice cu caracter omagial care se rostesc în ocazii precum cea de față. Astfel, aș dori să Vă invit să reflectăm împreună la parcursul istoric al românilor din Imperiul habsburgic, devenit de la 1867 monarhie dualistă, un parcurs al cărui deznodământ s-a consumat prin Unirea cu Vechiul Regat, la Alba Iulia, în 1 Decembrie 1918. O astfel de reflecție este cu atât mai necesară dacă ținem seama de diferitele păreri polemice, critice, care au încercat în trecut, ca și în prezent, să minimalizeze importanța istorică a momentului Alba Iulia 1 Decembrie 1918 pentru istoria națională românească. Sigur, unitatea culturală și spirituală a românilor de pretutindeni are origini și cauzalități mult mai îndepărtate în timp, acțiunea politică din anul 1918 reprezintă însă o opțiune românească explicabilă într-un mod mai direct prin raportare la jumătatea de secol precedentă. Mai precis, opinia noastră este că, după inaugurarea parteneriatului dualist între Viena și Pesta, în anul 1867, existența românească a devenit tot mai dificilă și mai problematică, sub raport politico-național și cultural, în cadrele refăcute ale regatului ungar⁸. În pofida bazei legislative inițial liberale față de naționalitățile nemaghiare (ne referim la legea naționalităților din 1868), politica ulterioară a guvernelor maghiare, până la izbucnirea războiului mondial, a fost aceea de construire și consolidare, nu în ultimul rând sub aspect demografic, a națiunii politice maghiare. Acest demers presupunea desfășurarea unei presiuni asimilaționiste tot mai dure, din partea regimului de la Budapesta, la adresa naționalităților nemaghiare, în vederea înglobării lor în națiunea dominantă, pentru lărgirea bazelor demografice și comunitare ale acesteia. Acesta a fost obiectivul urmărit în mod constant de guvernele maghiare, asimilarea minorităților de pe cuprinsul Ungariei istorice, prin metode mai directe sau mai insidioase, așa cum au fost legile școlare din ultimele decenii ale secolului XIX și începutul secolului XX, așa cum a fost faimoasa lege Apponyi din 1907, legislație care accentua importanța învățării limbii maghiare de către nemaghiari începând de la nivelul claselor elementare și îngreuna, în același timp, eforturile celor două Biserici românești de menținere a învățământului confesional românesc în lumea

satelor. Afirmarea identității românești se realiza așadar cu mari dificultăți, cu deosebire în planul acțiunii politice.

Perioada 1867-1918 din istoria dualismului austro-ungar a mai oferit românilor ocazia consumării unei alte experiențe amare: falimentul sau cel puțin lipsa de eficiență și de finalitate practică a patriotismului dinastic, a încrederii în bunătatea Vienei, a împăratului Habsburg, spre care se îndreptaseră, începând cu Inocențiu Micu Klein și cu Horea, în celălalt veac, speranțele și revendicările românilor. Felul în care bătrânul împărat Francisc Iosif a tratat, în anul 1892, delegația celor peste două sute de români ardeleni care i-au încredințat, la Viena, memorandumul cu revendicări naționale, pe care a preferat să-l paseze guvernului maghiar spre rezolvare, precum și împroruarea și condamnarea fruntașilor memorandiști la închisoare, doi ani mai târziu, pentru „delict de agitație” contra siguranței statului maghiar, au dovedit fruntașilor politici români cât de iluzorie era în ultima esență, credința în „bunul împărat”⁹. De asemenea, accidentul istoric consumat prin asasinarea în 28 iunie 1914, la Sarajevo, a lui Francisc Ferdinand, spre care se îndreptau speranțele reorganizării Imperiului pe criterii federale, cu abandonarea dualismului, în conformitate așadar cu orizontul de așteptare al românilor, așa cum teoretizase bănățeanul Aurel C. Popovici în lucrarea *Statele Unite ale Austriei Mari*¹⁰, a accentuat și mai evident acest declin al sentimentelor pro-dinastice, care alimentaseră de multă vreme nu doar speranțele, ci și acțiunea politică românească.

Sigur, este greu de estimat și de apreciat ce strategie ar fi adoptat românii din Imperiul dualist dacă finalul Primului Război Mondial ar fi prezentat pentru ei condiții mai puțin favorabile pentru înfăptuirea unirii, fapt este însă că fermitatea opțiunii acestora pentru o soluție politico-statală pan-românească și nu de rămânere a lor pe mai departe în cadrul unui eventual Imperiu austro-ungar reorganizat, a fost determinată, stimulată, și de experiența politică de care avuseseră parte, ca cetățeni ai Ungariei dualiste, de la 1867 încoace. Această lipsă de deschidere față de naționalitățile nemaghiare, lipsă de spirit democratic, în ultimă instanță, pe care a dovedit-o regimul politic de la Budapesta față de români în perioada 1867-1918, a fost, în opinia noastră, una din cauzele majore care n-au mai făcut posibilă menținerea minorităților de pe

cuprinsul Ungariei istorice în vechea formulă de stat, care a fost abandonată în favoarea principiului autodeterminării tuturor acestor comunități pe criteriile naționale, pe care urma să se fundamenteze, în consecință, organizarea politică de sine stătătoare a acestora.

În urma unor evoluții istorice de această factură, afirmarea de către reprezentanții politici ai românilor din Austro-Ungaria a necesității organizării acestora pe baza principiului de autodeterminare, la sfârșitul Primului Război Mondial, cu îndepărtarea lor de orice formulă de continuitate cu situația politico-statală antebelică, apare ca un fapt firesc și de o perfectă normalitate. Comitetul Executiv al Partidului Național Român din Austro-Ungaria, întrunit la Oradea în 12 octombrie 1918, adoptă o declarație care accentuează importanța dreptului fiecărei națiuni „de a-și decide singură propria soartă” și propune, în consecință, înființarea unui Consiliu Național Român Central ca organism provizoriu de conducere a Transilvaniei. Câteva zile mai târziu, în 18 octombrie 1918, Alexandru Vaida-Voevod va citi în parlamentul de la Budapesta, *Declarația de autodeterminare* a națiunii române. În acest context al finalului primei conflagrații mondiale, ultimul împărat Habsburg, Carol I, lansează un apel intitulat *Către popoarele mele credincioase*,

în care propune reorganizarea imperiului, gest considerat a fi tardiv și în consecință nu este luat în seamă de elitele politice ale naționalităților.

Unirea cu Vechiul Regat a românilor din Austro-Ungaria, în toamna anului 1918, a fost, astfel, nu doar expresia unei opțiuni sentimentale, bazate pe argumente culturale și identitare, pe evidente rațiuni de ordin demografic, pe voința de a fi împreună, ci și o necesitate firească, argumentată în termeni pragmatici. România Mare a fost considerată, astfel, de către generația Unirii de la 1 Decembrie 1918, drept cea mai bună formulă de menținere și afirmare a identității românești în teritorii supuse până atunci unor proiecte politice ostile, cu finalitate asimilaționistă. Experiențele frustrante de care avuseseră parte, în plan politic îndeosebi, ca cetățeni ai Austro-Ungariei, i-au îndepărtat pe români de Budapesta, alături de care le era imposibil să-și mai conceapă un proiect de viitor. Ideea potrivit căreia, pentru toți românii „soarele de la București răsare”, pe care o rostise cu vreme în urmă Ioan Slavici, devenise în anul 1918 mai mult decât o simplă metaforă, oricât de sugestivă, ea căpătase sensurile unei opțiuni realiste și pragmatice pentru comunitatea românească din Austro-Ungaria.

Note

¹ Referitor la problematica națiunii și a statului național în epoca modernă, recomandăm consultarea următoarelor lucrări: Dan Dungaci, *Națiunea și provocările (post)modernității-istorie, concepte, perspective*, București, 2004; Guy Hermet, *Istoria națiunilor și a naționalismului în Europa*, Iași, 1997; Sorin Mîtu, *Re-Searching the Nation: the Romanian File. Studies and Selected Bibliography on Romanian Nationalism*, Cluj-Napoca, 2008; Idem, *The Bibliography of Romanian Nationalism & Ethnicity in Western Languages*, Cluj-Napoca, 2008.

² Despre Vasile Lucaciu, a se vedea: Elie Dăianu, *Leul de la Șișești. Preotul luptător Dr. Vasile Lucaciu*, Cluj, 1937; Valeriu Achim, *Dr. Vasile Lucaciu, luptător pentru drepturile românilor și Unirea Transilvaniei cu România*, Baia Mare, 1968; Ion Iacoș, Valeriu Achim, *Dr. Vasile Lucaciu luptător activ pentru unirea românilor. Texte alese*, Cluj-Napoca, 1988.

³ Vezi în acest sens: Liviu Maior, *Memorandul-filosofia politico-istorică a petiționalismului românesc*, București, 1992; Pompiliu Teodor et al., *Memorandul 1892-1894-filosofie și acțiune politică românească*, București, 1992.

⁴ *Episcopul Ioan Szabó și Sfântul Scaun. Corespondență (1874-1910)*, ediție, studiu introductiv și note de Ion Cârja și Daniel Sularea, Cluj-Napoca, 2007.

⁵ Pe acest subiect, a se vedea contribuțiile recente semnate de Cecilia Cârja: *Românii greco-catolici și episcopia de Hajdúdorogh (1912). Contribuții documentare*, Cluj-Napoca, 2009; *Biserica și politică. Înființarea episcopiei de Hajdúdorogh (1912)*, Cluj-Napoca, 2012.

⁶ Viorel Ciubotă, *Lupta sâtmărenilor pentru unire (1918-1919)*, Satu Mare, 2004.

⁷ Dintr-o bibliografie bogată dedicată anului 1918 și importanței sale în istoria modernă a românilor, sugerăm câteva titluri: Sorin Arhire et al., *Anul 1918 în Transilvania și Europa Central-Estică: contribuții bibliografice și istoriografice*, Cluj-Napoca, 2007; Vasile Netea, *Ozi din istoria Transilvaniei-1 Decembrie 1918*, București, 1970; Ion Popescu-Puțuri, Augustin Deac et al., *1918 la români. Documentele Unirii*, vol. 1-10, București, 1989.

⁸ Eugen Brote, *Chestiunea română în Transilvania-un memoriu politic*, București, 1985; Dumitru Suci, *Destine istorice. Românii transilvăneni spre Marea unire 1848-1918*, București, 2006 passim.

⁹ Ion Cârja, *Les Roumains de Transylvanie et l'Empire des Habsbourg dans la période 1848-1851 - entre réalité et imaginaire*, în Ionuț Costea, Valentin Orga (coord.), *Studii de istoria Transilvaniei*, IV, Cluj-Napoca, 2000, p. 231-244; Liviu Maior, *Habsburgii și români. De la loialitate dinastică la identitate națională*, București, 2006.

¹⁰ Aurel C. Popovici, *Stat și națiune. Statele Unite ale Austriei Mari-studii politice în vederea rezolvării problemei naționale și a crizelor constituționale din Austro-Ungaria*, București, 1939.

Elogiul apenilor adus pr. dr. Vasile Lucaciu

Înv. Viorel Anton RADU

Șc. Gimnazială „Vasile Lucaciu” Apa

Doamne, dă-mi seninătatea de a accepta lucrurile pe care nu le pot schimba, curajul de a schimba lucrurile pe care le pot schimba și înțelepciunea de a face diferența între ele.”

Francisc de Assisi

Dă-mi, Doamne, mie păcătosului, puterea de a scrie despre preotul dr. Vasile Lucaciu, cu tot ceea ce au contribuit apenii la omagierea, cinstirea marelui luptător și filozof, fiu al satului Apa din județul Satu Mare.

Mihai Lucaciu, tatăl marelui luptător pentru drepturile românilor, a fost cantor-docinte (învățător) la Școala Confesională Greco-Catolică din Apa începând cu anul 1846, până în 1858. Iuliana, soția lui Mihai Lucaciu, a adus pe lume 6 copii: 4 băieți, Alexandru - ofițer, Vasile - preot și profesor, Constantin - preot, Petre - inginer și 2 fete: Marta și Elena.

În comuna Apa, în casa de pe malul drept al pârâului Seinel, casă în care locuia Mihai Lucaciu, se naște, la 22.01.1872, cel de-al doilea fiu, Vasile, care își petrece copilăria în satul natal, până la vârsta de 6 ani, în 1858 familia mutându-se la Baia Mare.

Vasile Lucaciu începe studiile la Baia Mare, apoi la Oradea, Roma și Gherla, iar din 1878 funcționează ca profesor la Liceu Regal Catolic din Satu Mare, unde a activat și ca jurnalist și om politic. Între 1878-1883, el locuiește în Satu Mare, unde, în „calitate de intelectual cu pregătiri academice”, este numit cetățean al municipiului, beneficiind de reducerea impozitului la jumătate. Acest statut se încheie în 1885, când este înlăturat din consiliul orașului.

Dr. Vasile Lucaciu părăsește orașul Satu Mare, fiind numit paroh la Șișești, în 27 august 1885, și revine abia în 1920, după o absență de peste 30 de ani, aceasta fiind perioada de prestigiu maxim a activității sale. În această perioadă devine lider politic, deputat, diplomat, om de cultură, are o recunoaștere atât națională cât și în afara țării, definindu-se drept personaj emblematic al unității naționale.

S-a stins din viață în 29 noiembrie 1922, după 3 luni de suferințe. Ziua de 1 Decembrie 1922, ziua înmormântării sale, a fost declarată zi de doliu național. La funeralii au fost rostite multe discursuri, printre oratori aflându-se și vechiul și bunul său prieten Octavian Goga, care spunea: „Profeții visurilor împlinite, ocrotitorii idealurilor realizate, generalii marilor izbânzi, de obicei, pleacă discret din lume.”

Am încercat să redau cât mai succint activitatea pr. dr. Vasile Lucaciu, deoarece această luptă dusă de marele tribun a fost auzită la acea vreme și în comuna Apa, de către dascălii de atunci. Astfel, Doina lui Vasile Lucaciu a fost preluată de către învățători și era cântată, fie în școală de către elevi cu diferite ocazii, fie de către corul mixt al bisericii sau, ulterior, de corul bărbătesc din comuna Apa.

Doina lui Vasile Lucaciu era o bucurie pentru elevii școlii din Apa să o cânte, era ca o perlă, o emblemă, ei înșiși erau mândri că știu versurile doinei și melodia atât de duioasă și pătrunzătoare la suflet. Asta-mi spuneau oamenii bătrâni din Apa despre Doina lui Vasile Lucaciu, fie că erau elevi, fie că erau membri ai corului bisericesc.

În 1936, la dezvelirea statuii pr. dr. Vasile Lucaciu din municipiul Satu Mare, a fost invitat să cânte și corul din comuna Apa, printre membri aflându-se și un tânăr de 16 ani, Ioan Cozma, care a avea o voce deosebită ca tenor.

Tot în acea perioadă, din anul 1936, până în 1940, școala din Apa s-a numit „Școala Primară de Stat Vasile Lucaciu”, director fiind Ioan Vida, învățător venit aici în anul 1921, un dascăl cu o

aleasă dragoste față de elevi.

Prea multe, în perioada când trăia Vasile Lucaciu, nu se știa despre el de către locuitorii din Apa, doar că se lupta pentru drepturile tuturor românilor și că dorea să se facă Unirea cu România, fiind mândri că acesta s-a născut în satul lor și a copilărit aici până la vârsta de 6 ani.

Un alt aspect al dragostei pentru

personalitatea marelui luptător a fost și faptul că, în 1919, s-a auzit în Apa că acesta va veni la Carei, iar câțiva oameni au plecat cu trenul numai ca să-l vadă, așa cum mi-a relatat Ileana Dărăban (a Licului). Deși nu au vorbit cu el, au fost foarte mulțumiți că l-au văzut și l-au auzit vorbind.

În 1916, când dr. Vasile Lucaciu se afla printre prizonierii de război din Italia, le ținea discursuri și îi îndemna să se înroleze în Regimentul „Horea”. Printre acei prizonieri se aflau apeni Ioan Botezan și Roja Vasile, ultimul vecin cu mine, care mi-a relatat că atunci când au depus jurământul pentru înrolarea în Regimentul „Horea”, era prezent și Vasile Lucaciu. S-a apropiat de el și i-a spus că este din Apa, iar Vasile Lucaciu l-a felicitat, l-a bătut pe umăr și i-a spus: „Bravo soldat!”. Mereu povestea Roja Vasile această întâmplare din Italia și era foarte mândru că a dat mâna cu dr. Vasile Lucaciu.

La moartea sa, la 1 Decembrie 1922, autoritățile de atunci au hotărât ca vagonul cu sicriul în care era corpul neînsuflit al pr. dr. Vasile Lucaciu să stea o oră în gara Apa, ca oamenii să vină să-l vadă, să-și ia un ultim rămas bun de la cel care s-a născut și a copilărit în această localitate.

Spun bătrânii satului că multă lume a venit să-l vadă, iar sicriul avea o parte din capac cu sticlă, tocmai să poată fi văzut la față. Apenii au adus flori de care aveau la acea vreme, rosmarin, busuioc, etc. și au aprins lumânări. Abia atunci au putut să-l vadă de aproape, deoarece, după ce a plecat tatăl lui cu familia, el nu s-a mai întors niciodată în locul natal, apeni negăsind nicio explicație pentru acest fapt.

Preotul ortodox Petru Bologa din Apa a citit foarte mult despre activitatea politică și filozofică a pr. dr. Vasile Lucaciu și și-a dorit foarte mult un muzeu pentru aducerea aminte despre cel care a luptat pentru Unitatea Românilor. Era foarte greu pentru un preot, să deschizi un muzeu în perioada comunistă. Cu diplomația-i bine cunoscută și cu relațiile avute, reușește să deschidă, la 25 ianuarie 1981, „Casa memorială dr. Vasile Lucaciu”, vis-a-vis de Biserica Ortodoxă.

Mai târziu, prin grija lui Medeșan Aurel din Apa, care lucrase la Comitetul Județean al P.C.R. Satu Mare, se reușește, în decembrie 1989, ridicarea unui bust al lui Lucaciu în curtea Casei Memoriale.

Din anul 2002, la propunerea mea, școala din Apa a purtat numele de „Școala cu clasele I-VIII (acum Gimnazială) Vasile Lucaciu”, de toate demersurile la nivel de județ m-am ocupat eu, fiind desemnat în acest sens de către Consiliul de Administrație al școlii.

În perioada de la catedră petrecută la școala din Apa, am organizat spectacole omagiale închinare dr. Vasile Lucaciu, respectiv: la 150 de ani de la naștere și 80 de la moarte în 2002 și la 160 de ani de la naștere și 90 de la moarte în 2012, în parteneriat cu

Palatul Copiilor din Satu Mare, Ansamblul „Codrișorul” (dirijor Nicu Sever Miclăuș) și Școala Gimnazială „Vasile Lucaciu” din Șișești - învățători Gheorghe și Elvira Rus. Pentru această activitate am primit, la 08.11.2012, Diploma „Luminător al satelor” din partea Consiliului Județean și a Centrului Județean pentru Conservarea și promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare.

La spectacolul din ianuarie 2012, când s-au aniversat 160 de ani de la nașterea dr. Vasile Lucaciu, am lansat către autoritățile județului ideea de a se ridica un monument pe locul unde s-a născut și a copilărit, iar tatăl său era cantor-docinte la Biserica Greco-Catolică din Apa. Ideea a fost acceptată de toți cei prezenți, astfel că pe data de 3 iunie 2012, de Rusalii, o dată cu Pogorârea Sfântului Duh, s-a sfințit monumentul care marchează locul unde s-a născut și a copilărit Vasile Lucaciu.

În toate demersurile pentru ridicarea

monumentului am fost sprijinit de prefectul județului Satu Mare, dr. Eugeniu Avram, subprefectul Cristian Sasu, care a procurat piatra pe care s-a montat o placă, vicepreședintele Consiliului Județean (acum președinte) Adrian Ștef, senatorul Valer Marian, directorul Direcției pentru Cultură și Patrimoniu Cultural Național a județului Satu Mare, dr. George Vulturescu, care a și aprobat textul inscripționat (vezi foto 1), directorul Muzeului Județean Satu Mare, dr. Liviu Marta, care a acordat tot sprijinul pentru finalizarea monumentului, directorul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare, Felician Pop și Primăria Apa, personal dl. primar Mihai Apan. Deși era campanie electorală la acea dată, toți cei nominalizați au fost prezenți la dezvelirea monumentului.

Aminteam mai înainte că Vasile Lucaciu, odată cu plecarea din Apa, nu a mai fost niciodată să-și vadă satul natal. Mă frământa de mult ideea să aduc la Apa pe cineva din familie, vreun moștenitor. Cu greu, am reușit să o invit la Apa pe doamna Delia Lucaciu Lichiardopol, strănepoata dr. Vasile Lucaciu, azi profesor la New York. Dânsa a fost desemnată să dezvelească monumentul, după care a vorbit foarte frumos despre apeni și străbunicul ei,

sensibilizându-i pe cei prezenți până la lacrimi.

Am redat cu sinceritate faptele care mi-au fost relatate de săteni, ori au fost trăite de mine, cu dorința ca amintirea pr. dr. Vasile Lucaciu să rămână vie peste ani, atât pentru oamenii din Apa și din județul Satu Mare, cât și pentru întregul popor român, pentru care marele luptător, cât a trăit, mereu se afla pe baricadă, fiind treaz la provocările autorităților din Ardeal, ducându-și până la capăt lupta de unire a tuturor românilor într-o ROMÂNIE

MARE.

Mult sau puțin, cât am contribuit noi, apenii, la elogierea pr. dr. Vasile Lucaciu, judecați cei care ați citit aceste rânduri...

„...așa s-a dus din mijlocul nostru părintele dr. Vasile Lucaciu, închizând în sicriul lui protestarea istorică a Ardealului Românesc de o jumătate de veac”, spunea, în necrolog, Octavian Goga, la 1 Decembrie 1922.

La Carei, timpul și-a dat răgaz să-și poată aminti

Prof. Nicoleta LATIȘ

Biblioteca Municipală Carei

Există momente în viața unui popor când își adună sevele și le dăruiește unui singur OM menit să schimbe istoria. Un asemenea OM a fost preotul greco-catolic dr. Vasile Lucaciu a cărui unic scop în viață a fost idealul Marii Uniri. Dumnezeu l-a înzestrat cu darul vorbirii, un dar pe care l-a dublat cu multă învățătură, iar oamenii îl ascultau și îl urmau. Cu un doctorat la Roma îi era ușor să mânuiască vorbele, ce deveneau adevărate arme în discursul său. „A știut toată viața că putea să ia un pumn de cuvinte și să le arunce în aer, iar ele aveau să cadă exact așa cum trebuie” (Pr. dr. Vasile Lucaciu, *părinte spiritual în clepsidra vremii*, Alina Mocanu, Daniela Ciută, Nicoleta Latiș, Satu Mare, Editura Citadela, 2012, pag. 7).

Pe 29 noiembrie 2012, am comemorat 90 de ani de la trecerea în neființă a „Leului de la Șișești”, prilej pentru școala careiană ce cu onoare îi poartă numele de a-l pomeni cum se cuvine, căci „*dacă timpul nu se mai întoarce niciodată, atunci să-l facem memorabil*” (opud, ibidem).

Școala Gimnazială „Vasile Lucaciu” din Carei a îmbrăcat straie de sărbătoare pentru a cinsti cum se cuvine memoria parintelui său spiritual. Evenimentele au debutat în fața școlii, la bustul lui Lucaciu, unde au depus coroane de flori reprezentanți ai conducerii județene și locale, ai partidelor politice, din partea instituțiilor culturale careiene și ai școlii ce-i poartă numele.

Sărbătoarea s-a mutat apoi în curtea școlii, unde personalitățile prezente, printre care s-au numărat PS Virgil Bercea, episcop greco-catolic de Oradea, primarul Careiului, Eugen Kovacs, deputatul Viorel Buda, președintele Consiliului Județean Satu Mare, Adrian Ștef, subprefectul Cristian Sasu, istoricul prof. Dr. Ioan Corneanu, foștii elevi ai Liceului „Vasile Lucaciu”: prof. univ. dr. Ioan Condor, prof. univ. Ioan Ardelean, fost

senator de Alba și prof. dr. Ioan Viman, directorul Casei Corpului Didactic Satu Mare, au evocat personalitatea celui care a fost preot dr. Vasile Lucaciu, au depănat amintiri din anii de liceu, exprimându-și astfel grațitudinea pentru instituția de învățământ care i-a așezat pe făgașul devenirii lor ca OAMENI.

Punctul culminant al zilei de comemorare a fost atins la momentul în care a fost lansată cartea închinată școlii și patronului său spiritual: *PR. dr. Vasile Lucaciu, părinte spiritual în clepsidra vremii* scrisă de Alina Mocanu, Daniela Ciută și Nicoleta Latiș. Sala festivă a școlii a fost neîncăpătoare pentru un public ce a dorit să fie prezent la evenimentul moderat de directorul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare, Felician Pop. S-au spus cuvinte frumoase, din suflet pentru suflet, dar dincolo de emoții rămâne cuvântul scris. Și s-a scris pentru ca să nu se uite. Să nu se uite că zidurile acestei școli au adăpostit profesori care după atâția ani au rămas în memoria celor pe care i-au instruit. Au adăpostit discipoli care le-au călcat cu mândrie pe urme. Căci au avut adevărate modele de viață în dascălii lor care „*prin acivitatea culturală pe care o desfășurau la societățile și asociațiile culturale, prin gazetărie, prin conferințele populare pe care le țineau și mai ales prin spectacolele realizate cu elevii din școală, pe care le prezentau în satele din jurul Careiului, au dus lumina cunoașterii la țărani ai căror fii le erau discipoli.*” (opud, ibidem, pag. 35).

„**Datori suntem să nu uităm**”, iar la Școala Gimnazială „Vasile Lucaciu” din Carei s-a rememorat pe îndelete pentru a nemuri ceea ce înseamnă învățământul românesc pe meleaguri careiene.

Societăți și asociații cu caracter cultural-național ce au activat la Satu Mare în perioada interbelică (I)

Prof. dr. Ioan VIMAN

În perioada interbelică au funcționat mai multe societăți cu caracter cultural și național, de promovare a culturii și spiritualității naționale în rândul populației românești. În Sătmar, ASTRA și-a făcut simțită prezența încă dinainte de 1918, fiind prima - și singura - societate pentru promovarea culturii românești. ASTRA (Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român), înființată în anul 1861 la Sibiu, a devenit un stindard al afirmării spiritualității românilor ardeleni, într-o vreme în care politica deznaționalizatoare a administrației maghiare cunoaște cote maxime. Scopul declarat al asociației era „răspândirea culturii în straturile poporului, ajutorarea elevilor și meseriașilor săraci prin burse, editarea și premiera de lucrări... înfrățirea sufletelor prin ridicarea materială, morală a neamului nostru.”¹

Importanța ASTREI pentru România întregită este subliniată într-un studiu în lucrarea aniversară „Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș. 1918-1928”, intitulat „Astra după războiu” și semnat de Horia Petra-Petrescu (p. 1323-1337). Încă de la început, autorul afirmă că evoluția ASTREI este strâns legată de evoluția culturală a poporului român, spunând: „cine vrea să știe despre evoluția culturală a poporului român din fosta Austro-Ungarie, trebuie să se oprească de multe ori și să studieze aprofundat societatea ASTRA.”²

Prezentă în majoritatea localităților transilvane, ASTRA a adus o contribuție de seamă la progresul economic și cultural al românilor din monarhia austro-ungară, militând, în special în perioada anterioară anului 1918, și pentru emanciparea națională a românilor.

Primul despărțământ din Sătmar și Ugocea al ASTREI s-a constituit în 16 februarie 1898 la Seini, sub conducerea lui Gheorghe Pop de Băsești, ca reprezentant al Comitetului Central al ASTREI, el fiind încredințat cu organizarea unui Despărțământ al ASTREI în Sătmar. Sediul adunării și al Despărțământului a fost stabilit la Seini. La constituire au fost prezenți și s-au înscris ca membri ai ASTREI, dr. Vasile Lucaciu, Romul Marchiș, Mihai Ghiriti, Alexandru Stețiu.

Director al Despărțământului a fost ales Gavril Lazăr de Purcăreți, din conducere făcând parte Gheorghe Șuta, dr. Vasile Lucaciu și Felician Bran, fiul profesorului Petru Bran. Membrii comitetului de conducere vor începe o serie de acțiuni menite să atragă noi membri. Într-o adresă către protopopul de Carei Gh. Mureșan, locuitor în Moftinu Mic, Gheorghe Șuta, în numele conducerii Despărțământului Sătmar-Ugocea, cere acestuia să-i roage pe preoți să se înscrie în ASTRA. De aici aflăm că primul Despărțământ din Sătmar și Ugocea s-a constituit în 16 februarie 1898 cu sediul în Seini.³ Trebuie însă remarcat că Societatea ASTRA a activat în comitatul Satu Mare înainte de constituirea Despărțământului Sătmar-Ugocea. Activitatea sa se face simțită încă din 1891, când la Tiream, iar în 1901 la Sanislău, au fost organizate manifestări culturale și naționale cu adânci reverberații în sufletul locuitorilor români. Inițiatorul și sufletul acestor manifestări a fost părintele dr. Vasile Lucaciu, după cum relatează Ioan Gherman, fost prim-pretor al Plasei Carei, în lucrarea monografică despre Plasa Carei, apărută în 1938.⁴ În 1902 se menționează în Analele ASTREI că „Despărțământul Sătmar are un teritoriu vast, unde e lipsă a se propaga cultura română ...”⁵ Aceleași documente consemnează zeci de întâlniri ale intelectualilor sătmăreni cu locuitorii satelor, contribuind la ridicarea lor culturală. Exemple edificatoare sunt șirul de conferințe în ciclul „conferențiar agronomic” ca și înființarea de biblioteci populare din inițiativa membrilor ASTREI. În 1910 funcționau 21 de biblioteci populare. La acestea trebuie adăugat preocuparea constantă de alfabetizare a țăranilor.

Acțiunea de divizare a Despărțământului Sătmar al ASTREI a început în 9 mai 1912 prin separarea Despărțământului Sătmar-Ugocea în cinci despărțăminte noi. Convocarea pentru constituire o face protopopul de Mădăras, Ludovic Mărcuș (tatăl viitorului intelectual și artist Ștefan Mărcuș, autor al unei importante lucrări privind istoria Sătmarului, *Sătmar, fragmente istorice și culturale. Aspecte sociale*, apărută în două ediții în deceniul patru al secolului al XX-lea). Acțiunea nu va reuși din

cauza intervenției autorităților (prim pretorul Kovács se opune, la sugestia administratorului domeniilor Rébay) „pentru ca să nu se facă un cuib de agitații.”⁶

Despărțământul ASTREI în Satu Mare a fost înființat la 8 martie 1913, în biroul avocatului Ilie Carol Barbul „cunoscut avocat și deputat de Satu Mare, sătmărean conștiincios și român neaoș - român dintre aceia cărora nu le-a fost frică și rușine să fie români în timpul când asemenea afirmații și probe erau socotite crime comise contra siguranței statului...”⁷

Primul președinte al Despărțământului ASTREI a fost ales Ludovic Mărcuș, protopop de Mădăras (tatăl lui Ștefan Mărcuș, cunoscut intelectual sătmărean din perioada interbelică), secretar fiind dr. A. Mircea, din comitet făcând parte și: Sabin Coroian - protopop, I. Ghergar și M. Vida - preoți, Romul Erdeli - teolog, Dr. Al. Doboși, I. Savanyu, dr. Șt. Darabant și dr. A. Silaghi - avocați, Romul Mărcuș și Eugen Savu, studenți. În fruntea Societății, la 1 decembrie 1920, este ales avocatul Ioan Savanyu, iar ca secretar profesorul Gavril Barbul. La 7 noiembrie 1921, la președinția sa este ales Mihai Pop, avocat și acesta, iar din 20 februarie 1924 este ales președinte profesorul Eugen Seleș, director al Liceului „Mihai Eminescu” din Satu Mare. Acesta conduce Despărțământul ASTREI până la sfârșitul perioadei interbelice, printre alte merite ce vor fi enumerate în continuare, se cuvine să menționăm organizarea la Satu Mare, în 14-15 septembrie 1935, a Adunării Generale a Asociației, manifestare cu larg ecou în rândul românilor sătmăreni.

Activitatea lui Eugen Seleș în cadrul Societății ASTRA este absolut remarcabilă. Ales președinte al Despărțământului Satu Mare, începând cu anul 1924, funcție deosebit de onorantă, se va achita cu cinste de aceasta, prin acțiuni și inițiative diverse, centrate pe progresul economic și cultural al locuitorilor de la sate. Încă din 1921, în conferințele susținute în localitățile din județ, va aborda teme privind istoria românilor, cultura poporului român. Un exemplu în acest sens sunt conferințele susținute în martie 1921, la Doba și Bixad, unde vorbește despre suferințele din trecut și gloria viitoare a poporului român.⁸ Teme ca datoria unui bun cetățean la granițele țării „datorințele țaranului român în zilele de azi”, hărnicia oamenilor, bogăția și frumusețea patriei, viitorul națiunii române, sunt predicate în conferințele susținute la sate sub

egida ASTREI (Craidoroț, Corod, Culciu Mic, Viile Satu Mare, Lozna (Maramureș), Apa, Negrești Oaș.

În calitate de președinte al ASTREI, Eugen Seleș a avut inițiativa înființării unei „Școli Țărănești”, în cadrul Despărțământului, care a funcționat sub conducerea sa în perioada februarie - martie 1934, el fiind director al cursurilor și profesor de educație națională.⁹ În același an, activitatea desfășurată în cadrele ASTREI se intensifică. Crește numărul conferințelor susținute de Eugen Seleș. Astfel, în luna mai, în localitatea Amați susține conferința „Iubirea de neam, lege și țară”; în Rușeni „Scopurile urmărite de ASTRA”, în Colonia Voevodul Mihai (azi Dacia) „Datorințele unui colonist”. În iunie același an, în Odoreu susține conferința „Greutăți din trecut ale țaranului român de la graniță și datorințele lui în Țara Românească”. În luna octombrie a vorbit la radio Krolovo na Tisou, cu prilejul aniversării a 15 ani de la proclamarea Republicii Cehoslovace.¹⁰

Tot în cadrele oferite de societatea ASTRA, susține conferințe în toamna anului 1934, cu teme ca: „Despre binefacerile administrației românești” (Halmeu), „Limba, cel mai scump tezaur” (Petea), „Datoria României la graniță, dragostea pentru graiul strămoșesc” (Botiz), „Scopurile ASTREI” (Negrești), „Datoria coloniștilor români la graniță” (Baba Novac).¹¹

În 1936 se reia Școala Țărănească, sub conducerea sa.¹² Eugen Seleș va conduce Despărțământul Satu Mare al Astrei pe întreaga perioadă interbelică, îndeplinind această demnitate cu multă responsabilitate și râvnă. Astfel, în 1927, când Societatea trece prin momente dificile legate de lipsuri financiare și de spațiu, el adresează prin intermediul presei o chemare către „toți românii” pentru a se grupa sub flamura Astrei.¹³ De un real folos în realizarea scopurilor asociației a fost revista „Afirmarea”, care preia mesajele conducerii asociației transmițându-le membrilor ei și nu numai. Revista a fost numită de președintele Astrei, Eugen Seleș, în 1938 „un organ al nostru, al Astrei.”¹⁴ În 9 februarie 1938 are loc ședința Despărțământului Satu Mare al ASTREI în care se cere membrilor Asociației să susțină revista „Afirmarea”, întrucât ea face legătura cu marele public. Tot acum se aprobă cumpărarea a 300 de acțiuni ale Asociației sportive „Olimpia”, care se afla în impas financiar. Este reiterată de asemenea

ideea realizării unei biblioteci publice, lucru ce nu s-a împlinit. Se fac unele comunicări cu privire la faptul că urmează să sosească profesori universitari de la Cluj, care vor susține conferințe. De asemenea, se cere accelerarea acțiunilor de reorganizare a despărțămintelor ASTREI la sate. Membrii Despărțământului sunt informați în legătură cu problema românilor deznaționalizați, pentru a căror aducere la matcă s-a înființat un Comitet cu sediul la Oradea, urmând ca aceasta să fie o preocupare susținută a Despărțământului sătmărean.¹⁵

Una din preocupările constante ale Asociației a fost realizarea „Casei Naționale”, sens în care cere tuturor asociațiilor românești să-și unească eforturile conform cu prevederile „Legii serviciului social” (1939), în „Uniunea Asociațiilor Culturale”.¹⁶ Tot din revista „Afirmarea”, nr. 2-3 din 1939, aflăm că Despărțământul sătmărean al Astei a început aplicarea legii, înființând 44 de cercuri sătești și militând pentru înființarea unui cămin cultural orășenesc. În această etapă, ASTRA a activat susținut pentru realizarea căminelor culturale în mediul rural. Un exemplu concludent îl reprezintă realizarea Căminului Cultural din localitatea Gelu, la ridicarea căruia un rol

important l-a avut ing. Zeno Spârchez și protopopul Ion Ursu, preot local. ASTRA, prin șezătorile organizate în mediul rural, dar și în mediul urban, preia problemele și nemulțumirile populației și le transmite autorităților în drept spre a fi rezolvate. Organizarea acestui gen de activități se accentuează începând cu februarie 1940, când, de exemplu, municipiul Satu Mare este împărțit în șapte sectoare, membrii conducerii Despărțământului fiind repartizați pe aceste sectoare pentru organizarea de întâlniri cu populația.

Referindu-se la activitatea lui Eugen Seleș în cadrul ASTREI, un fost elev al liceului din perioada respectivă, domnul Ioan Vida, într-un interviu pe care ni l-a acordat cu generozitate în luna ianuarie 2007, face următoarea remarcă: „În cadrul ASTREI Seleș era președinte al Despărțământului, se ocupa de noi elevii, făceam formații artistice, culturale, recitări, ne-am deplasat în satele din jur, la Petea, Dorolț, să mai audă și aceia limba română, că erau foarte maghiarizați. Aveam la Teatru, aproape săptămânal, duminica înainte de masă, conferințe, participam elevii din clasele superioare, veneau și profesori universitari uneori.”¹⁷

Note

¹ Minerva. Enciclopedia Română, 1929, p. 112;

² Horia Petra-Petrescu, „Astra de după războiu”. În: Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, 1918-1928, p. 1323;

³ Arh. Naț, DJSM, fond: „ASTRA”, dosar 1/1898, f. 1;

⁴ Ioan Gherman, *op. cit.*;

⁵ Olimpiu Stelian, *16 februarie 1898 Astra își constituie Despărțământul Sătmărean-Ugocea*. În: „Informația Zilei de duminică”, 11 februarie 2007;

⁶ Ștefan Mărcuș, *op. cit.*, p. 188;

⁷ Horia I. Gheorghită, *op. cit.*, p. 235;

⁸ Eugen Seleș, *Anuarul Liceului de Stat „Mihai Eminescu” din Satu Mare pe anul școlar 1920/1921*, p. 15;

⁹ Eugen Seleș, *Anuarul Liceului de Stat „Mihai Eminescu” din Satu Mare pe anul școlar 1933/1934*, p. 10;

¹⁰ *Ibidem*, p. 10-11;

¹¹ Eugen Seleș, *Anuarul Liceului de Stat „Mihai Eminescu” din Satu Mare pe anul școlar 1934/1935*, p. 10;

¹² Eugen Seleș, *Anuarul Liceului de Stat „Mihai Eminescu” din Satu Mare pe anul școlar 1935/1936*, p. 5;

¹³ „Satu Mare”, an IX, nr. 18, 1 mai 1927, p. 1;

¹⁴ „Afirmarea”, an III, nr. 1, ianuarie-februarie, 1938, p. 3-16;

¹⁵ „Afirmarea”, an III, nr. 1, ianuarie-februarie, 1938, p. 19-20;

¹⁶ „Afirmarea”, an IV, nr. 1, ianuarie, 1939, p. 17;

¹⁷ Interviul cu dr. Ioan Vida, ianuarie, 2007. În: Arhiva științifică a Muzeului Județean Satu Mare, inv.

O filă din Epopeea Marii Uniri: Unirea Basarabiei cu România

Ing. Mircea PÎRLEA

La 27 martie sărbătorim 95 de ani de la Unirea Basarabiei cu România, eveniment ce se înscrie cu litere de aur în istoria neamului nostru românesc.

Să ne aducem aminte cu recunoștință de acele zile înălțătoare pentru soarta românilor de pe cele două maluri ale Prutului.

În urma Revoluției ruse din februarie 1917 și a căderii țarismului, mișcarea de eliberare națională a românilor din Basarabia s-a intensificat, prin diferite forme de organizare și clarificare, în etape, a obiectivelor. La sfârșitul lui martie și începutul lui aprilie se înființa la Chișinău, în jurul redacției gazetei „**Cuvânt Moldovenesc**”, Partidul Național Moldovenesc, care avea în frunte un comitet compus din **Vasile Stroescu, Pavel Gore, Pantelimon Halippa, Onisifor Ghibu** ș.a. În programul partidului se sublinia necesitatea unei autonomii largi a Basarabiei, a dobândirii drepturilor cetățenești și a drepturilor naționale pentru moldovenii din Basarabia și de dincolo de Nistru.

Congresul Popoarelor din Rusia, desfășurat la Kiev între 8/21 și 14/27 septembrie 1917, la care au participat și șase delegați moldoveni, s-a pronunțat pentru o largă autonomie în cadrul Republicii Ruse, Federative și Democratice. În numele românilor din Basarabia, **Teofil Ioncu**, membru în delegație din Partea Partidului Național Moldovenesc, a salutat congresul și a precizat: „*Mulți ați auzit de moldoveni, dar puțini cred că știți că națiunea moldovenească nu există. Numele Moldova, moldoveni este numai teritorial, dar nu național, iar dacă noi numim moldovenești cuvintele și organizațiile noastre, facem asta numai din punct de vedere tactic, fiindcă cuvântul român sună prea aspru la urechile vrăjmașilor noștri, de care avem foarte mulți, ca și dumneavoastră și el servește de a ne acuza pe noi de separatiști*”.

Alcătuit din reprezentanți ai tuturor naționalităților, confesiunilor și orientărilor politice, ai zemstvelor, asociațiilor profesionale și culturale, Sfatul Țării din Basarabia și-a deschis lucrările la 21 noiembrie/4 decembrie 1917. Numărul deputaților a fost majorat de la 120 la 150, din care: 105 români, 15 ucraineni, 14 evrei, 7

ruși, doi germani, doi bulgari, doi găgăuzi, un polonez, un armean și un grec. Președinte a fost ales **Ion Inculeț**; dintre deputații moldoveni mai amintim pe **Pantelimon Halippa, Ion Pehlivan, Ion Buzdugan, Anton Crihan, Grigore și Ion Cazacliu, Gheorghe Năstasă**.

La 2/15 decembrie, Sfatul Țării a adoptat o *Declarație* prin care se proclama Republica Democratică Moldovenească, care va intra în alcătuirea Republicii Federative Democratice Rusești, „ca părtașă cu aceleași drepturi”. La 7 decembrie s-a alcătuit primul Consiliu de Directori ai Republicii, avându-l ca președinte pe **Pantelimon V. Erhan**. *Declarația* a fost primită cu deosebită bucurie și în dreapta Prutului, reliefându-se renașterea puternică a mișcării de eliberare din Basarabia, după un secol de stăpânire străină cu consecințe grave pentru românismul de acolo, insistându-se asupra *importanței momentului în continuarea luptei pentru realizarea idealului național*. Sfatul Țării și Consiliul Directorilor, cu toate măsurile luate, nu au putut ameliora situația deosebit de gravă în primele zile ale anului 1918. Anarhia bolșevică, bandele soldaților ruși au provocat mari dezordini, devastări și omoruri. S-a trecut la atacuri împotriva autorităților noii Republici Democratice. În aceste condiții, s-a produs intrarea armatei române în Basarabia, începând cu data de 10/23 ianuarie 1918, la solicitarea Sfatului Țării și a Consiliului Directorilor, pentru protejarea populației și apărarea căilor de comunicații.

Legăturile dintre românii de pretutindeni s-au exprimat și cu prilejul marcării semnificației zilei de 24 ianuarie, în noul context al luptei pentru unitate național-statală de la începutul anului 1918. Gazeta „**România Nouă**” de la Chișinău publica *Declarația* unor reprezentanți ai locuitorilor din teritoriile locuite de români, prin care își exprimau hotărârea de a acționa energic: „Începând cu ziua de astăzi, în care toți românii trebuie să serbeze amintirea celei dintâi uniri săvârșite la 1859 între cele două țări românești, noi cei mai jos iscăliți, potrivit punctului nostru de plecare, nu ne mai socotim ca până acum: ardeleni, basarabeni, bucovineni, moldoveni,

bănățeni, munteni, olteni, dobrogeni și nu ne socotim nici numai ca fiii aceluiași popor, ci ca *cetățenii aceluiași stat unitar românesc, ca cetățenii ai României nouă a tuturor românilor*, cu aceleași datorii de fiecare parte a ei și cu aceleași drepturi”.

După proclamarea independenței Republicii Moldovenești, chestiunea unirii se pune pe teren practic. Problema Basarabiei s-a complicat mult ca urmare a pretențiilor Ucrainei, ce reprezentau un pericol real pentru românii dintre Prut și Nistru. Guvernul ucrainean opina că Basarabia, din punct de vedere etnografic, economic și politic, formează o unitate indivizibilă cu teritoriul Ucrainei. Prin *Nota* din 16/29 martie 1918, Sfatul Țării și guvernul Republicii Moldovenești respingeau cu hotărâre pretențiile ucrainene, combătând orice tentativă de încălcare a indivizibilității Republicii așezate între Nistru, Prut și Marea Neagră, orice pretenții teritoriale, inclusiv cele asupra ținuturilor Hotin și Cetatea Albă, precum și pretențiile Ucrainei de a participa la tratativele de pace de la București, în legătură cu chestiunile Republicii Moldovenești.

Partidul Național Moldovenesc a depus o stăruitoare activitate pentru extinderea influenței în întreaga Basarabie. În dezbateri, uneori aprinse, s-au limpezit căile de urmat, s-a realizat o informare permanentă a populației, prin viu grai și prin intermediul presei, un rol deosebit revenindu-i organului de presă al partidului, ziarul „**Cuvânt Moldovenesc**”, precum și celorlalte publicații: „**Sfatul Țării**”, „**România Nouă**”, „**Ardealul**”, „**România Mare**”. Numeroase articole, scrisori, telegrame, manifeste, procese-verbale, anunțuri au contribuit la trezirea conștiințelor și mobilizarea energiilor.

În după-amiaza zilei de 27 martie 1918, a avut loc ședința Sfatului Țării, care va adopta hotărârea de unire. Ședința a fost deschisă de președintele ei, **Ion Inculeț**, care a declarat între altele: „*Ședința de astăzi, domnilor deputați, va fi o ședință istorică pentru națiunea noastră, pentru poporul nostru. Noi trebuie să depunem toate silințele ca să reușim cu cinste în acest moment istoric*”. A urmat la cuvânt **Alexandru Marghiloman**, care a precizat condițiile interne și externe ale momentului și, în numele guvernului român, a făcut o declarație de respectare a drepturilor și libertăților câștigate, urmând ca Sfatul Țării să se ocupe de „rezolvarea chestiunii agrare potrivit cu vrerile poporului”.

Punându-se la vot chestiunea Unirii

Basarabiei cu România, 82 deputați s-au pronunțat pentru votul deschis, 27 au fost contra și 16 s-au abținut. S-a trecut apoi la votarea rezoluției propuse de Blocul Moldovenesc, rezultatul fiind următorul : 86 voturi pentru, 3 contra și 36 de abțineri.

La 27 martie/9 aprilie 1918 s-a pus de acord vrerea mării majorități a populației cu hotărârea organului reprezentativ, ales pe cale democratică:

„*În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum mai bine de o sută de ani din trupul vechii Moldave, în puterea dreptului istoric și al dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa, România*”. Declarația se încheie cu cuvintele : „*Trăiască unirea Basarabiei cu România de-a pururea și totdeauna!*”.

Rezultatul votului, anunțat cu aclamații, a fost adus la cunoștința primului ministru **Alexandru Marghiloman**, care a intrat în sală și a rostit o scurtă alocuțiune, prin care preciza că, în numele poporului român și al Regelui, cu mândrie lua act de *Declarația de Unire* și, în numele guvernului român, declara că o primește. El încheia cu cuvintele: „*Trăiască România, una și nedespărțită!*”.

Hotărârea Sfatului Țării a fost primită cu entuziasm și satisfacție de românii de pretutindeni, conștienți că, în vremuri grele, se realiza un pas important în înfăptuirea României întregite. Unirea Basarabiei cu Țara a stimulat lupta de eliberare a românilor aflați încă sub stăpânire străină.

La sfârșitul lui martie și începutul lui aprilie au avut loc la Iași ample manifestații. Mii de cetățeni au întâmpinat cu entuziasm delegația venită de la Chișinău spre a aduce la cunoștința publică a țării și a Regelui unirea Basarabiei și au sărbătorit pe străzile orașului și în Piața Unirii înfăptuirea actului național.

În cuvântul **Regelui Ferdinand**, rostit în cadrul dejunului oficial de la Palat, dat în cinstea delegației basarabene (din care făceau parte **Ion Inculeț, Dumitru Ciugureanu, Pantelimon Halippa, Constantin Stere, T. Ioncu, arhimandritul Gurie** ș.a.), se preciza importanța momentului, „*înfăptuirea unui vis care demult zăcea în inimile tuturor românilor de dincolo și de*

dincoace de apele Prutului". Urându-le bun venit, **Regele** declara: „*V-ați alipit în timpuri grele pentru Țara Mamă, ca un copil tânăr; însă cu inima adevărat românească. Salutăm în voi o parte frumoasă a unui vis care niciodată nu se va șterge... Trăiască copilul cel mai mic, dar poate cel mai voinic al României Mame!*”.

Prin Decretul-lege dat la Iași, la 9/22 aprilie 1918, se promulga Hotărârea din 27 martie/9 aprilie, adoptându-se astfel un act necesar în procesul de consolidare internă a unirii Basarabiei cu România, parte componentă a realizării idealului național. Președintele Consiliului de Miniștri declara că, „*în numele poporului român și al Regelui lui, M.S. Ferdinand I al României, ia act de acest vot*

quasi unanim și declară la rândul lui Basarabia unită cu România de veci una și indivizibilă”.

Despre însemnătatea actului măreț de la 27 martie 1918, scrie și **Onisifor Ghibu** într-un articol apărut în ziarul „**România Nouă**”: „*Ferice de frații basarabeni cari, din prisosul însuflețirii și dragostei lor de neam și țară, au izbutit să împletească din nou legăturile firești între Basarabia și România, legături care cu 100 de ani în urmă fuseseră destrămate de ghearele prădalnice ale vulturului din Ural. Destrămate zic, fiindcă frații noștri basarabeni, au dovedit prin glasul și fapta lor că aceste legături nu fuseseră rupte niciodată de istov în gândul și sufletul lor*”.

Bibliografie

1. Nistor, Ion I. „Istoria Basarabiei”, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2008
2. Platon, Gheorghe (acad., coord.) “Istoria Românilor. Vol. VII, Tom II : De la Independență la Marea Unire (1878-1918)”, Editura Enciclopedică, București, 2003

Scrisoare din Basarabia

Grigore Vieru

*Cu vorba-mi strâmbă și pripită
Eu știu că te-am rănit spunând
Că mi-ai luat și grai și pită
Și-ai năvălit pe-al meu pamânt.
În vremea putredă și goală
Pe mine, frate, cum să-ți spun,
Pe mine m-au mințit la școală
Că-mi ești dușman, nu frate bun.
Din Basarabia vă scriu,
Dulci frați de dincolo de Prut.
Vă scriu cum pot și prea târziu,
Mi-e dor de voi și vă sărut.
Credeam ca un noroc e plaga,
Un bine graiul cel sluit.
Citesc azi pe Arghezi, Blaga
Ce tare, Doamne, -am fost mințit!
Cu pocăință nesfârșită
Mă rog iubitelui Isus*

*Să-mi ierte vorba rătăcită
Ce despre tine, frate, -am spus.
Din Basarabia vă scriu,
Dulci frați de dincolo de Prut.
Vă scriu cum pot și prea târziu,
Mi-e dor de voi și vă sărut.
Aflând că frate-mi ești, odată
Scăpai o lacrimă-n priviri
Ce-a fost pe loc și arestată
Și dusă-n ocnă la Sibiri.
Acolo-n friguroasa zare,
Din drobul mut al lacrimii
Ocnășii scot și astăzi sare
Și nu mai dau de fundul ei.
Din Basarabia vă scriu,
Dulci frați de dincolo de Prut.
Vă scriu cum pot și prea târziu,
Mi-e dor de voi și vă sărut.*

Rolul ardelenilor în unirea Basarabiei cu România

Ing. Ec. Cristian MAREȘ

În acest an, la 27 martie, se împlinesc 95 de ani de la unirea Basarabiei cu România, prima dintre cele trei mari uniri care vor consfinți în acel an, 1918, totodată de groază și de grație, statul unitar român, România Mare. După unirea Basarabiei, a urmat cea a Bucovinei, apoi cea a Transilvaniei, la 1 Decembrie 1918, zi sfântă pentru întregul neam românesc.

Dar prea puțini dintre contemporanii noștri cunosc întregul adevăr despre lupta și jertfa ce a însoțit și marcat aceste date înscrise cu litere de foc în calendarul sfânt al neamului românesc. Mai presus de toate, aceste uniri s-au făcut nu doar declarativ, ci cu jertfă, luptă și sânge, nu așa cum ne-a învățat istoriografia comunistă, temătoare de a aminti conflictul pe viață și pe moarte dintre români și rușii bolșevizați ce terorizau țara, sau între români și ungurii deveniți bolșevici doar pentru a păstra Transilvania numai pentru ei.

Prea puțin, sau deloc, s-a amintit despre rolul românilor ardeleni în prima unire, cea a Basarabiei cu România, unire petrecută în condiții cumplite, cu țara mai bine de jumătate ocupată de austro-ungari, de germani, turci și bulgari. Rămasă stăpână doar pe o mică parte din țară, pe Moldova - în ciuda victoriilor de la Mărăști, Mărășești și Oituz din vara lui 1917, acolo unde aliații ruși ne-au părăsit, lăsându-ne singuri, față în față cu trupele de elită germane, cu care au încheiat apoi pace separată și ne-au silit să acceptăm și noi o pace grea, de învinși, deși nu am fost bătuți - România a trebuit să facă față unui nou inamic, din interior. Un inamic care se manifesta sub forma bandelor de soldați ruși bolșevizați, care își înlăturaseră comandanții, îi executaseră sau îi puseseră bucătari la cazanele trupei, apoi începuseră să bântuie biata Moldovă slăbită de război și de epidemiile de tifos și gripă spaniolă, jefuind, violând, incendiind totul, ca să nu mai rămână vreo urmă a fărădelegilor lor. Armata română a intervenit împotriva lor. După ce s-a bătut cu adversarii germani, austro-ungari, bulgari și turci, a luptat și împotriva aliaților ruși. S-au dat lupte grele, chiar în ziua de Crăciun a

anului 1917 armata română a învins lângă Iași, la Socola, trupele bolșevice ce urmăreau să-l aresteze pe rege și să asasineze guvernul, instaurând republica bolșevică română. Nu le-a ieșit planul, asta doar datorită armatei române care a luptat, condusă de generalul Prezan, după planurile concepute de locotenent-colonelul Ion Antonescu. Sute de mii de ruși dezarmați au fost expediați dincolo de Prut la încheierea luptelor.

Dar aceasta a fost doar o soluție de moment, deoarece Basarabia își trăia renașterea națională sub conducerea Partidului Moldovenesc, se organiza Sfatul Țării, în care intrau marii patrioți moldoveni, conduși de Pantelimon Halipa, Anton Crihan, Vasile Stroiescu, Ion Inculeț, Ion Pehlivan, Emanoil Catelli și alții. Dar această mișcare națională basarabească era pe cale să fie înăbușită de cei aproape un milion de soldați ruși bolșevizați ce cutreierau Basarabia ca și lăcustele, jefuind și omorând. Cele 16 cohorte de soldați moldoveni organizate de Anton Crihan nu au cum să facă față, ei sunt concentrați la Chișinău unde se afla și centrul bolșevic. Cristian Rakovski, de la Odessa, trimitea instrucțiuni repetate bolșevicilor conduși de Kaabak, un cizmar din Odessa, să aresteze Sfatul Țării și să proclame Republica Sovietică Moldovenească.

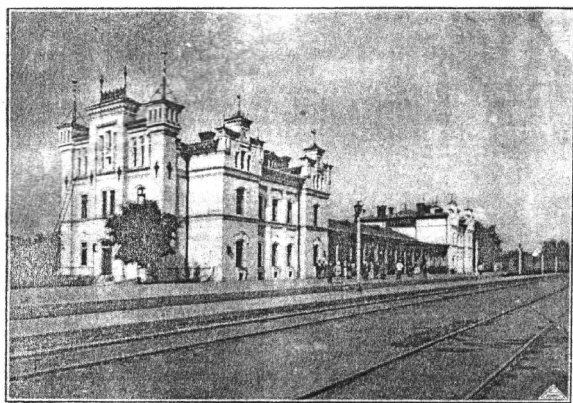
În acest timp, dinspre Kiev venea spre Iași o garnitură de tren cu 800 de voluntari ardeleni, foști prizonieri din armata austro-ungară și care se oferiseră voluntari să lupte în armata română. Aceștia se organizaseră în tabăra militară de la Darnița, lângă Kiev, de unde au și dat o proclamație de unire a Transilvaniei cu România. După spusele lui Petre Nemoianu, unul dintre participanți, aceasta a fost „prima Alba Iulia”, un preambul al Marii Adunări Naționale de la 1 Decembrie 1918. De aici, de la Darnița, plecau trenuri cu voluntari ardeleni pentru armata română, unii ajungând să lupte la Mărășești și Oituz.

Dar unul dintre aceste trenuri, cel menționat cu 800 de voluntari ardeleni, face haltă la Chișinău, chiar atunci când bolșevicii se

deciseseră să lichideze Sfatul Țării. Știind din timp de sosirea lui, bolșevicii se decid să înceapă cu acest tren programul lor revoluționar, după care să treacă la ocuparea principalelor puncte cheie din Chișinău, inclusiv a Sfatului Țării, păzit de 200 de soldați moldoveni. Anton Crihan nu se putea baza pe totalitatea corpurilor moldovenești, ideile bolșevice pătrunzând și aici, mai ales la regimentul 1 moldovenesc condus până nu demult de Ilie Cătărău.

În noaptea de 5 spre 6 ianuarie 1918, trenul cu voluntari ardeleni intră în gara Chișinău. Ardelenii dorm liniștiți până dimineață, când sunt întâmpinați cu priveliștea peronului gării întărit cu saci de nisip și cu mitraliere din fiecare colț, de pe geamuri și acoperișul gării, chiar și câteva tunuri ațintite spre ei. În spatele lor, câteva mii de bolșevici înarmați.

Colonelul Popescu, comandantul regimentului de voluntari, pentru a nu provoca, ordonă coborârea din vagoane cu arma la picior, pentru a demonstra intențiile pașnice. Muniția era în alt vagon, soldații aveau doar cinci gloanțe de fiecare. Apare căpitanul Vescan, voluntar ardelean care era cu aprovizionarea în Chișinău, care îi spune colonelului că sunt prinși în capcană, în spatele gării fiind câteva mii de ruși, singura șansă ar fi atacarea rapidă a gării și ocuparea ei. Colonelul nu ține seama de sfat și trimite

GARA CHIȘINĂU

parlamentari să ceară cale liberă spre Iași. Când cei doi ofițeri sunt trimiși spre gară, rușii deschid focul. Ardelenii se adăpostesc în spatele trenului și resping câteva atacuri rusești, dar capitulează după ce rămân fără muniții. Au avut câțiva morți și răniți, dar rușii au încărcat câteva ambulanțe pline cu morții lor. După ce au fluturat steagul alb, rușii s-au năpustit asupra ardelenilor jefuindu-i de tot ce aveau. Cei patru ofițeri au fost duși la secția

frontului și ținuți fără mâncare până pe 12 ianuarie, când bolșevicii au fugit. În fiecare clipă se așteptau să fie executați.

Cei opt sute de soldați ardeleni au fost duși la cazarma regimentului 1 moldovenesc, la cererea acestora. Considerându-l bolșevizat, rușii au fost de acord.

Bolșevicii pun la cale, pentru noaptea următoare, atacarea Sfatului Țării. Anton Crihan este arestat de bolșevici în preajma gării, dar apar câțiva soldați moldoveni care îl recunosc și le cer bolșevicilor să-l dea lor, să-l învețe minte. Moldovenii îl eliberează câteva străzi mai încolo spunându-i să se ascundă. Anton Crihan fuge peste Prut în România. La fel, Ion Pehlivan și Ion Buzdugan, aflând că sunt căutați de bolșevici, fug și ei în România. Sfatul Țării se reunește în timp ce împușcăturile se aud prin oraș. Concluzia este unanimă: situația nu mai poate fi stăpânită. Sunt trimiși trei delegați în România ca să ceară ajutorul armatei române.

Armata română trece Prutul la 10 ianuarie și divizia a 11-a infanterie condusă de generalul Ernest Broșteanu se apropie de Chișinău. În oraș erau 50000 de soldați ruși bolșevizați. Kaabak ordonă regimentului 1 moldovenesc să iasă în front contra românilor, dar aceștia țin o ședință, la care a participat și Vasile Harea, care ne-a lăsat mărturiile. În sală, alături de moldoveni erau ardelenii, care nu mai erau prizonieri, ci fraternizaseră cu moldovenii considerați bolșevizați. Toți vorbitorii s-au opus categoric ordinului bolșevic, spunând că rușii îi mințiseră, că au văzut acum că aceștia pe care i-au avut prizonieri nu sunt „burjui”, ci frații lor români. Văzând că moldovenii refuză să lupte, bolșevicii și-au grăbit jafurile, luând și ducând cu ei totul, către Nistru. Moldovenii, împreună cu ardelenii, au ieșit pe străzi pentru a calma lucrurile. Patrulau plutoane întregi, dar jaful a continuat la periferie. Când armata română a intrat în Chișinău, bolșevicii fugeau pe cealaltă parte. Chișinăul a fost ocupat fără luptă, dar s-au dat lupte grele pentru Tighina și Vâlcov.

Eliberată de teroarea roșie, Basarabia s-a declarat autonomă la 24 ianuarie, pentru ca, la 27 martie 1918, să-și declare unirea cu România. În aceea zi, în ședința Sfatului Țării, acesta a decis - cu 86 de voturi pentru, 3 împotriva (Balmez Ștefan, bulgar, Osmolovski Arkadie și Starenki Mihail, ucraineni), 36 abțineri și 13 absenți - unirea Basarabiei cu România.

24 ianuarie 1859 - eternă amintire

Dr. Lucian CUCUIET

Ce învățătură ne transmite permanent, cu dăinuire prin undele timpului, acest important moment istoric, petrecut în urmă cu 154 de ani, pe care îl evocăm cu demnitate an de an? Un răspuns viu îl găsim în presa vremii: *„Istoria ne învață cum s-a înfăptuit această unitate politică ce alcătuiește România de azi. Unirea s-a înfăptuit însă mai presus de toate, fiindcă era o cerință biruitoare a neamului. Istoria este un ceaslov al înțelepciunii din care trebuie cules cât mai mult folos pentru ziua de azi și de mâine”*¹.

Știm că în proiectul de program „Dorințele partidei naționale în Moldova” din august 1848, Mihail Kogălniceanu a numit semnificația actului unirii „Cheia de boltă fără de care s-ar prăbuși edificiul național”.

Cum și cine au contribuit la lupta românilor pentru unitate statală, pentru o singură țară unită cu o administrație nouă și reforme noi?

Între altele, au fost multiple căi prin care s-a arătat lumii voința de unitate. S-au afirmat ziarele timpului, revistele apărute în străinătate, ca de pildă: România Viitoare (1850), Junimea română (1851), Republica Română (1851), precum și memoriile adresate Europei, în mod deosebit Împăratului Napoleon al III lea al Franței și Parlamentului englez.

La cunoașterea de către opinia publică din Europa și de către marile puteri a dorinței luptei naționale românești au contribuit: Mihail Kogălniceanu, Costache Negri, Alexandru Ioan Cuza, C.A. Rosetti, Dimitrie Bolintineanu, Cezar Bolliac, ș.a.

Principatele Române, Moldova și Țara Românească, s-au unit printr-o desfășurare a evenimentelor ce s-au caracterizat „printr-o aprigă luptă politică”.

După ce au votat în septembrie 1857 unirea într-un singur stat cu numele **România**, cele două adunări ad hoc au comunicat dorința poporului pentru unitate națională Conferinței de la Paris a reprezentanților celor 7 puteri (Marea Britanie, Franța, Austria, Prusia, Rusia, Turcia, Regatul Sardiniei), care și-a început lucrările în luna mai 1858.

Această conferință privind organizarea Principatelor Române a adoptat, prin Convenția din 19 august 1858, și stabilit că cele două țări vor

purta denumirea de Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești (Valahiei).

Întemeietorul României moderne, Alexandru Ioan Cuza, a reușit să obțină recunoașterea diplomatică a Europei pentru dubla sa alegere din 5 ianuarie 1859, în Moldova și din 24 ianuarie 1859, în Muntenia, deși a trebuit o vreme, până în 24 ianuarie 1862, să lucreze în 2 capitale, cu 2 guverne și cu 2 adunări.

Ce gânduri îi transmiteau contemporanii săi, de pildă, C.A. Rosetti la Iași, în anul 1859: *„Primește, ales al României, inimile a două milioane și jumătate de români, care te asigură că atâta vreme cât vei purta steagul unirii, al națiunii, al dreptății și libertății, Moldova și Muntenia te vor urma”*.

La 24 ianuarie 1862, s-a instalat la București un singur guvern și s-a convocat adunarea reprezentativă a țării, Cuza fiind *„Domnitor al României”*.

Alexandru Ioan Cuza s-a numărat printre fruntașii unioniști, având o bună pregătire politică diplomatică și stăruitor în dorința de a crea cadre capabile să administreze țara pentru aplicarea reformelor importante și cunoscute (1859-1866).

Dimitrie Bolintineanu a fost printre primii autori ai portretului uman al domnitorului Cuza: *„om de stat mijlociu, cu părul blond închis, fruntea lată, privirea inteligentă, talia dreaptă, dar când pășea - avea un mers afectat din cauza unei răni căpătate în anul 1848”*.

Istoricul A.D. Xenopol (1847-1920) a consemnat: *„că acest om a apărut în momentul cel mai critic al vieții țărilor române, fiind chemate la viața nouă”*.

Marele istoric Nicolae Iorga amintea că *„Unirea Principatelor Române se făcu prin români și ea a pus bazele primei Români, adăugând că vechea luptă pentru unitate națională va lua un nou avânt, izbutind împlinirea României Mari de la 1918-1919”*.

Alexandru Ioan Cuza s-a născut la Bârlad în data de 20 martie 1820. În perioada 1834-1836 a studiat în Franța, obținând Diploma de Bacalaureat la Sorbona. După un început la medicină, a fost atras de drept, urmând cursuri la Academia Mihăileană din Iași. Apoi a revenit la Paris pentru studii militare.

În anul 1842, a fost Președinte al Judecătoriei Covurluiului, în anul 1851, Director în Departamentul Trebilor din Lăuntru de la Iași, în anul 1854 a ajuns Președinte al Judecătoriei Galați, iar în anul 1856 Cuza a fost numit pârcaľab al Ținutului Covurlui, fiind recunoscut pentru merite administrative.

Personalitatea lui Alexandru Ioan Cuza (1820-1873) impune recunoștința noastră, a posterității. La 53 de ani, Cuza a trecut la cele veșnice, în Germania, la Heidelberg. A fost adus în țară și înmormântat „însoțit de miile de țărani”.

Actul de abdicare, în urma unui complot din 10/11 februarie 1866, se păstrează la Arhivele Naționale din București. „A părăsit tronul și țara,

cu urarea: „Să dea Domnul să-i meargă țării mai bine fără mine decât cu mine! Să trăiască România”. A rămas în istorie ca unul din făuritorii României moderne, care a aplicat în șapte ani o considerabilă parte din programul progresist adoptat în 1848”².

Cel despre care Mihail Kogălniceanu scria că: „Nu greșelile lui l-au răsturnat, ci faptele cele mari”, a fost un conducător onest, care nu s-a atins de banul public, deși, mai ales în exil, a fost uneori strâmtorat, figură ilustră, făuritor de stat, întruchipare a demnității naționale, Alexandru Ioan Cuza a rămas în amintirea poporului prin atitudinea și faptele sale”³

Note

1. „Gazeta Sătmăruului”, anul VI, nr. 113, din 28 ianuarie 1934, p. 1.
2. Ioan Aurel Pop, Români și România, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998, p. 126.
3. Dan Berindei, Portrete istorice ale românilor. Domni, regi, eroi, cărturari, oameni politici, literați, Editura Compania, București, 2009, p. 176.

Lecția de istorie: Unirea Principatelor Române

Prof. Raluca CONSTANTINESCU
Biblioteca Județeană Satu Mare

Biblioteca Județeană Satu Mare, în parteneriat cu Colegiul Național *Doamna Stanca*, a organizat în data de 24 ianuarie manifestarea intitulată *Lecția de istorie: Unirea Principatelor Române Moldova și Țara Românească*.

Prin acest eveniment ne-am propus să susținem o lecție de istorie „altfel”, în sensul că elevii claselor a V-a și a X-a A de la prestigiosul colegiu sătmărean au fost cei care au prezentat atât succesiunea acțiunilor din 1859, cât și cele care au urmat până la detronarea lui Alexandru Ioan Cuza în 1866. Doamna profesor Maria Govor, cea care i-a coordonat pe elevi, alături de conducerea Colegiului Național *Doamna Stanca*, reprezentată de doamnele Anna-Maria Marușca și Cristina Gherman, dar și de Gabriela Silaghi, profesor de istorie la același colegiu, au fost cele care, de această dată, au ascultat lecția despre unul din momentele cele mai de seamă ale procesului de constituire a României moderne.

Profitând de această ocazie, domnul președinte al Consiliului Județean Satu Mare, Mihai Adrian Ștef a acordat diplome de onoare atât

Colegiului Național *Doamna Stanca* cât și doamnei profesor Maria Govor, în semn de apreciere pentru buna colaborare cu Biblioteca Județeană Satu Mare și recunoaștere a contribuției la promovarea valorilor culturale, imaginii și prestigiului Școlii Sătmărene.

Și elevii implicați activ în acest proiect au fost recompensați cu câte o diplomă de participare pentru interesul acordat istoriei poporului român.

Considerăm că prin acțiunea întreprinsă, cele două instituții au acordat evenimentului de la 1859 importanța cuvenită și sperăm ca lecția de istorie care s-a derulat la Biblioteca Județeană să fie un model demn de urmat pentru dascălii și elevii care se implică activ în procesul educativ și care nu ezită să folosească resursele bibliotecii pentru a-și desăvârși educația.

Pentru exemplificare și stimulare a preocupărilor de acest gen, la sugestia redactorului coordonator, colonel (r) Voicu Șichet, de comun acord cu cadrele didactice, revista „Eroii Neamului” a preluat spre publicare referatul întocmit de către eleva Teodora Covaciu.

Alexandru Ioan Cuza și reformele sale

Teodora COVACI
elevă CN "Doamna Stanca"

Alexandru Ioan Cuza este unul dintre cei mai importanți domnitori români, de numele lui se leagă unirea Țării Românești și a Moldovei și formarea României moderne, prin reformele profunde realizate.

Acesta s-a născut în Bârlad, la 20 martie 1820, tatăl său fiind boierul Ioan Cuza, iar mama lui, Soltana, provenea dintr-o familie fanariotă. Cuza a făcut școala în străinătate, iar la întoarcere a avansat până la gradul de colonel în armata moldovenească. În cadrul revoluției din 1848 din Moldova, Cuza s-a implicat activ în mișcarea revoluționară moldovenească. Acesta a fost alături de Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Alecu Russo și Costache Negri când a fost redactat, în august 1848, programul "Dorințele partidei naționale din Moldova", în Cernauți. În acest document se cerea, în afară de împrumutarea țăranilor și crearea unui sistem de învățământ obligatoriu, unirea între Moldova și Țara Românească. Pentru rolul pe care l-a avut, a fost arestat și dus la Viena, însă a fost eliberat. După revenirea lui în Moldova, sub domnia lui Grigore Ghica, a ocupat postul de ministru de Război. Acesta continua să susțină cauza unirii celor două țări românești. Șansa îndeplinirii acestui obiectiv a venit după sfârșitul războiului Crimeii, la Congresul de Pace de la Paris din 1856, unde s-a hotărât organizarea unor divanuri ad-hoc, cu rol consultativ, în Moldova și Valahia, prin care majoritatea populației a cerut unirea celor două țări.

Marile Puteri au hotărât ca unirea să fie, totuși, una legislativă, permițând doar existența unor instituții în comun. Profitând de o scăpare a textului, care stipula condițiile de alegere ale domnitorului, Alexandru Ioan Cuza, din partea Partidei Naționale, își depune candidatura în ambele țări, astfel că pe 5 ianuarie 1859 este ales domnul Moldovei, iar pe 24 ianuarie al Țării Românești.

Prin dubla sa alegere s-a format statul modern România. Puse în fața faptului împlinit, Marile Puteri acceptă alegerea lui Alexandru Ioan Cuza. Domnia acestuia a ținut din 1859 până în anul 1866. Rareori s-a văzut domnie mai plină de fapte, cu toate că domnitorul avea înaintea sa o

țară care nu era obișnuită să trăiască unită. Cuza avea trei probleme mari pentru care s-a luptat: rezolvarea chestiunii mănăstirilor închinatelor, împrumutarea țăranilor și recunoașterea de către Europa, și mai ales de către Imperiul Otoman, a Unirii Principatelor. În acest ultim sens, în septembrie 1860, domnitorul face o călătorie la Constantinopol, unde este primit de sultan cu toate onorurile cuvenite rangului, fapt ce denotă acceptarea de către acesta a situației nou create.

Începând cu acel an, 1860, Alexandru Ioan Cuza pornește spre reformarea statului. Astfel, a fost inaugurată prima instituție de învățământ superior din țară, și anume Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, care primește numele domnitorului tocmai pentru a-i cinsti și onora meritele. În anul 1861, Cuza adresează națiunii o proclamație, prin care le aduce la cunoștință compatrioților săi faptul că Unirea Principatelor a dobândit recunoașterea internațională. În anul 1862, cu prilejul deschiderii la București a primului Parlament al României, A.I. Cuza proclamă în mod solemn, în fața Adunărilor Moldovei și Țării Românești, reunite într-o ședință comună: "unirea definitivă a Principatelor". În același cadru, orașul București este proclamat capitala țării.

Alexandru Ioan Cuza l-a avut alături pe Mihail Kogălniceanu, care, în funcția de prim-ministru între 1863 și 1865, i-a facilitat domnitorului punerea în aplicare a reformelor foarte necesare. Astfel, s-a creat armata națională, prin contopirea forțelor militare ale celor două principate, iar în anul 1863 are loc secularizarea averilor mănăstirești. Aproximativ un sfert din întreaga suprafață a țării aparținea Bisericii, ea fiind confiscată de domnitor, pentru a servi reformei agrare din 1864. Prin aceasta din urmă, au fost împrumutate aproximativ 450.000 de familii de țărani. Reforma agrară a însemnat un moment important în istoria modernă a țării, deoarece a permis o dezvoltare mai rapidă a capitalismului. În acea zi, Cuza le spunea sătenilor: **"De astăzi, voi sunteți stăpâni pe brațele voastre, voi aveți o părticică de pământ, proprietate și moșie a voastră (...) și**

În toată întâmplarea, iubiți România, care de astăzi este dreaptă pentru toți fiii săi!“

Tot în 1864 a fost terminată Universitatea din București, a doua din țară. În același an, s-au pus bazele unui Cod civil și a Codului Penal, s-a instituit învățământul obligatoriu de patru clase și încep să se aplice impozite pentru infrastructură. Reformele lui Alexandru Ioan Cuza au schimbat din temelii societatea românească, domnitorul dorind o apropiere cât mai rapidă de nivelul de dezvoltare al țărilor occidentale.

Pe 11 februarie 1866, Cuza a fost obligat să abdice de către “monstruoasa coalitie”, cum a fost denumită alianța dintre adversarii săi, care se bucura și de sprijinul unei părți a armatei. Acesta părăsește Bucureștiul două zile mai târziu, trăindu-și restul vieții în exil, în diverse orașe europene. Permanent i s-a arătat că este sprijinit din țară, existând petiții care cereau revenirea lui, el însuși primind audiențe ale studenților români. Printre aceștia, s-a aflat la un moment dat și Mihai Eminescu. Încă din 1867, Cuza i-a scris lui Carol I pentru a reveni în țară, dar acesta l-a refuzat

categoric.

Alexandru Ioan Cuza a murit la vârsta de numai 53 de ani, pe 3 mai 1873 (în acest an comemorând 140 de ani), din cauza unui anevrism, în hotelul Europa din orașul german Heidelberg, cu doar câțiva ani înainte ca România să își câștige independența deplină. Când trupul său a fost adus în țară cu trenul, mii de oameni au așteptat pentru a-și prezenta pentru ultima oară recunoștința pentru faptele sale. Alexandru Ioan Cuza a fost înmormântat la Ruginoasa, la 17 mai 1873, unde Mihail Kogălniceanu a ținut un discurs impresionant despre personalitatea domnitorului, în lacrimile mulțimii. Acesta spunea: **“Aici, în fața unui mormânt deschis, în fața acestei figuri care va fi pururea glorioasă, nu ne este permis să facem polemici, dar suntem datori să spunem că nu greșalele lui l-au răsturnat, ci faptele lui cele mari.”** În prezent, rămășițele domnitorului se află la Biserica Trei Ierarhi din Iași, fiind mutate aici după al Doilea Război Mondial.

Ardelenii și românii din Vechiul Regat

Colonel (r) Voicu ȘICHET

Pornind de la un comentariu pe marginea comunicatului de presă din partea instituțiilor organizatoare, referitor la activitățile ce urmau să aibă loc de Ziua Unirii Principatelor la Satu Mare, prin care semnatarul „Eugen” dezavua sărbătorirea acestui eveniment într-un oraș transilvan, teritoriu ce nu ar avea nimic de-a face cu cele ale Moldovei și Țării Românești până la 1920, când „a fost făcut cadou României”, m-am decis să aștern pe hârtie câteva gânduri despre relația ardelenilor cu românii din vechiul Regat.

Aceste gânduri nu sunt de dată recentă, ci mă frământă de multă vreme, cu precădere după ce, pe la mijlocul anilor 90 din secolul trecut, un anume Sabin Gherman de la Timișoara lansa furibundul slogan „M-am săturat de România!” Deși inițial mi s-a părut o „toană” a individului respectiv, am observat că a făcut oarece valuri în anumite medii de intelectuali ardeleni și bănățeni, constituindu-se structuri și organizații centrifuge, care, totuși, nu au prins

rădăcini puternice în marea masă a românilor de dincoace de Carpați, dar a dat apă la moară radicalilor autonomiști și separatiști maghiari și secui, despre a căror acțiuni recente mă abțin, deocamdată, să vorbesc. Însă, acele proclamații tot au declanșat un fenomen, sau mai bine zis un sindrom deosebit de nociv, după părerea mea, și cu consecințe incalculabile pe viitor cu privire la unitatea poporului român și integritatea teritorială a României. Despre ce este vorba? Despre „sindromul miticilor” (denumire generică ce-mi aparține), care înglobează, în special, frecvențele afirmații ale ardelenilor conform cărora cei din vechiul regat ar fi de vină pentru tot ce ni se întâmplă rău în țara asta, noi fiind ăia, „serioși”, „harnici” și „cinstiți”, iar ei „șmecheri”, „leneși” și „hoți”, într-un cuvânt „Mitici”.

Mai mult, unii afirmă că era mai bine să nu ne unim cu România, deoarece acum eram mult mai „occidentali”, aveam capitala, dacă nu

la Viena, măcar la Budapesta, în oricare din acestea ajungând mai repede din Sătmar decât la București, ca să nu mai vorbim că și drumurile spre ele sunt incomparabile cu cele de la noi. Și câte și mai câte „argumente” nu se aduc în susținerea acestei idei. Eu nu pot să spun că în parte nu au dreptate, dar cred că marii luptători pentru libertatea și unitatea neamului românesc, reprezentanți ai generației pașoptiste, ai celei memorandiste, dar mai ales ai celei care a făcut Marea Unire de la Alba Iulia din 1918, se răsucesc în morminte auzind asemenea afirmații. În acest sens, rog a se vedea măcar articolele publicate în prezentul număr al revistei, pentru a nu fi acuzat de fals patriotism.

Desigur, fără a scoate din ecuație influența balcanică și fanariotă ce se manifestă până în zilele noastre asupra politicianilor de pe Dâmbovița, nu putem să nu observăm că și pe acest tărâm al „politichiei” există destui ardeleni care au ajuns în importante funcții ale statului român (premieri, miniștri, directori de instituții și servicii etc.) și și-au dat în petec, fie prin incompetență, fie prin obediență sau corupție, exemplele fiind la îndemâna oricui interesat de ceea ce se întâmplă în România postdecembristă. Că „Miticii” din sud, în special din Capitală, sunt mai mulți în astfel de ipostaze, că de la ei au învățat ardelenii, inclusiv unii sătmăreni de-ai noștri, să se comporte astfel, este o altă poveste, dar o diferență evidentă nu există. Sunt oameni de calitate peste tot, dar și trădători și lichele.

Însă, ceea ce mă doare mai mult și a constituit de fapt motivul pentru care am abordat acest subiect este lipsa recunoștinței față de sacrificiile celor de dincolo de Carpați pentru ca România să fie astăzi ceea ce este, chiar dacă în prezent nu suntem mulțumiți cu situația economico-socială în care se află majoritatea cetățenilor săi. La ce mă refer? La faptul că bravii ostași români din vechiul Regat au eliberat, în secolul XX, de 2 ori aceste ținuturi, vărsându-și sângele pe întreg cuprinsul Transilvaniei, ba chiar dincolo de hotarele vestice ale acestei vechi provincii românești, „leagănul formării poporului român”, pentru ca aceasta să-și capete libertatea

firească de a se dezvolta odată cu Moldova și Țara Românească, ca un tot unitar, ca o Patrie a tuturor românilor. Că acest proces nu a decurs întotdeauna așa cum ne-am fi dorit, că, poate, sub alte administrații, situația economică a sătmărenilor, ca să mă refer doar la noi, ar fi fost mult mai bună pe ansamblu, însă, sunt convins că: puțini dintre noi mai vorbeam azi românește; noi și copiii noștri am fi fost obligați să învățăm în alte limbi decât cea maternă; bisericile noastre ar fi rămas tot de lemn și puține; românii ar fi trăit doar la periferia orașului, iar cei din zonele rurale românești (Codru și Oaș) ar trăi și acum izolați și în sărăcie; aserțiunile autorilor lucrării „Traseul legendelor sătmărene” conform cărora poporul român ar fi primitiv și needucat ar fi fost de mare

actualitate; personalități ca Avram Iancu, Mihai Eminescu sau Vasile Lucaciu (ca să dau doar câteva ilustre exemple de mari români, făuritori de istorie și cultură românească) ar fi interzise... Și înșiruirea ar putea continua.

Pentru că toate acestea nu s-au întâmplat și, suntem siguri că nu se vor întâmpla, cu toată strădania unora de a reînvia himera „Ungariei Mari” (între noi fie vorba, această entitate nu a existat niciodată în realitate, ci doar în mintea bolnavă a unor politicieni exaltați), bătând toba autonomiei, trebuie să mulțumim Oștirii Române constituită în mare parte din „olteni”, „moldoveni” și... „mitici”, care, după eșecul din 1916-1917, în primăvara lui 1919, a dus la îndeplinire hotărârea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, aceea ca Transilvania, inclusiv, și mai ales, Sătmarul, să se

unească pentru totdeauna cu România. Fără curajul, hotărârea și vitejia ostașilor români, conduși de generali legendari precum Traian Moșoiu, Gheorghe Mărdărescu sau Marcel Olteanu, acea hotărâre putea să rămână un simplu act plebiscitar, un petec de hârtie de care marile puteri ale vremii puteau sau nu să țină seama. Dar, odată ce teritoriile românești erau sub administrație românească, cancelariile europene, ba chiar și cea a SUA, convingându-se că acestea sunt locuite preponderent de români și că aceștia garantează libertățile și drepturile minorităților, conform declarațiilor internaționale de la acea vreme, nu au avut decât o soluție la Conferința de Pace de la Paris: **recunoașterea granițelor României Mari, așa cum au rezultat în urma actelor de unire** (în fapt, hotărâri luate în cadrul unor mari adunări populare) **cu vechiul regat a tuturor provinciilor românești anexate și controlate anterior de marile imperii** (Țarist și Austro-ungar), referindu-ne aici la Basarabia (27 martie 1918), Bucovina de Nord și Ținutul Herța (28 noiembrie 1918) și Transilvania (1 Decembrie 1918).

Așa cum spuneam, pentru realizarea de facto a acestor hotărâri ale poporului român din cele 3 provincii, în special pentru punerea ei în practică în Transilvania de Nord, după multe provocări, crime și maltratări, la 16 aprilie 1919, Armata Română a pornit o viguroasă ofensivă asupra armatelor bolșevice ale lui Bela Kun, eliberând, la 19 aprilie, în Sfânta zi de Paști, Sătmarul și Careiul. Mărturie a acestei epopei (încheiată abia în august, la Budapesta, unde sergentul Iordan a arborat opinca căprarului Bivolaru pe Parlamentul Ungariei) este monumentul de la Hodod ridicat în memoria a 19 eroi români căzuți aici în 16 aprilie, dar și mormântul și monumentul celor 4 ostași de la Carei, refăcut în 2009.

Și a venit anul 1940, când, alte 2 minți bolnave ale Europei, Hitler și Stalin, au dezmembrat tânărul stat unitar român după bunul lor plac și al celor ce le cântau în strună. Și a fost nevoie, iarăși, de determinarea și vitejia Armatei Române pentru a ne elibera și a reveni la matcă. Cine este curios, poate să consulte Matricolele morților din octombrie 1944 de la parohiile sătmărene, pentru a vedea că sunt pline de...”Miticii” din sud. Printre ei, ca de altfel și printre veteranii care au scăpat cu viață, mai găsindu-se și ardeleni, inclusiv sătmăreni care,

după ce au luat calea refugiului, au ales să se înroleze în Armata Română pentru a-și aduce contribuția personală la eliberarea pământurilor natale de sub cizma hortisto-hitleristă. Iar bravii ostași români au fost întâmpinați cu bucurie și entuziasm de românii ce trăiseră calvarul celor 4 ani de reîntoarcere la practicile naționalist-șovine ale secolului XIX, pentru că aduceau cu ei speranța în libertatea și demnitatea acestui neam. Și dacă acei ardeleni refugiați s-au înrolat voluntar, precum venerabilul general Gheorghe Săveanu, pentru a elibera aceste ținuturi, luptând cot la cot cu „Miticii”, spre bucuria celor rămași în așteptare, cum poate să vină cineva acum să afirme lucruri ca cele amintite mai sus, să profaneze memoria bravilor înaintași!?

Mai recomand celor ce gândesc așa, să facă un efort și să se deplaseze până la Gerăușa, unde să mediteze câteva minute între cele 7 parcele în care sunt îngropați 62 de tineri români ai anilor 40, care au ales să ia arma în mână pentru a-și elibera frații asupriți din Ardeal, decât să-și ia tălpășița din țară, spre alte meleaguri, fără războaie, fără foamete și sărăcie, așa cum face tineretul, și nu numai, zilelor noastre, tinzând spre o viață lipsită de griji și nevoi. Dar grijile țării și nevoile acestui neam, cine să le aibă, dacă nu tânăra generație în care cei mai în vârstă și-au pus și-și pun încă nădejdea?! Dacă toți cei curați sufletește, toți cei capabili și dornici de afirmare în diferite domenii aleg să plece din țară și nu să stea să-și impună voința, dorințele și năzuințele de mai bine pentru ei și ai lor, să nu ne mai plângem atunci că frâiele țării ajung pe mâna unora și a altora....

Pentru exemplificare, închei doar amintind recentul succes al cineaștilor români care au obținut premiul cel mare, „Ursul de aur”, cu filmul „Poziția copilului”, demonstrând lumii întregi, dar mai ales nouă, românilor trăitori pe aceste meleaguri și celor plecați aiurea, că se poate face performanță și poți să te realizezi și aici, chiar dacă nu ai condițiile din altă parte, important e să vrei, să te implici, să strângi din dinți și să-ți urmezi calea, cu credință în Dumnezeu, în tine și în cei de lângă tine, dar și cu dragoste de țară și de neamul din care faci parte, convins fiind că-ți faci datoria, că prin aceasta îți manifesti respectul față de memoria înaintașilor, astfel încât să poți afirma oriunde și oricând: **„Sunt mândru că sunt român!”**

Amintiri de pe front

Lt. colonel (r) Mihai M. BACIU

Nota redacției: În numărul 2 (3) din noiembrie 1997 al revistei *Eroii Neamului* (prima serie), a apărut articolul „**Amintiri de pe front ale sublocotenentului (r) Baciu M. Mihai**”, la acea dată secretar al Filialei Satu Mare a Asociației Veteranilor de Război. Între timp, s-a mutat la Timișoara, însă a aflat cu bucurie despre reparația revistei în serie nouă, astfel că a luat legătura cu foștii săi colegi de la Satu Mare, cu rugămintea de a continua să-i publicăm memoriile, sens în care ne-a trimis un amplu material despre ce s-a întâmplat după cele relatate în acel articol, în special după 23 august 1944. Dat fiind că prea puțini din cititorii noștri de astăzi au avut acces la acel număr din 1997 al revistei (unii nici nu se născuseră), am considerat că ar fi mai bine să republicăm materialul respectiv, mai ales că venerabilul nostru veteran ne-a trimis și câteva corecturi ale unor greșeli ce s-au strecurat în text. Ca urmare, redăm în continuare articolul în cauză, cu mențiunea că am făcut și noi unele mici ajustări, însă fără a interveni pe fond și în stilul narativ al autorului, urmând ca în numerele viitoare să continuăm publicarea amintirilor sale de pe frontul de vest, dar și să-i creionăm un portret al „civilului” Mihai Baciu, care, pe 1 aprilie împlinește venerabila vârstă de 93 de ani. La mulți ani, plecâciuni și recunoștință veșnică, domnule locotenent colonel, veteran al Armatei Române!

Pe frontul de Est am avut gradul de fruntaș, apoi caporal T.R., în Regimentul 92 infanterie - partea operativă, Batalionul de comandă, compania de pionieri.

În iunie 1942 au început lucrările la "ordinea de bătaie a Batalionului I de marș", ce urma să fie trimis pe frontul rusesc, pentru completarea efectivelor rărite ale Regimentului 92 infanterie - partea operativă, comandat de domnul colonel Pretorian, care a dus lupte începând din iunie 1941 pentru eliberarea Basarabiei, eliberarea Odesei, apoi pe malul Mării Negre, până la cucerirea Peninsulei Crimeea.

După intense și minuțioase pregătiri, la

data de 19 septembrie 1942, a pornit o garnitură de tren compusă din 50 de vagoane, din care una era de clasă, iar restul de marfă, în direcție neștiută, către frontul de Est. Am plecat din stația CFR Orăștie, conduși cu mult regret și jale de o populație numeroasă și unii membri de familie ai celor ce erau îmbarcați în această garnitură.

Garnitura trenului a trecut prin mai multe stații de cale ferată printre care: Alba Iulia (inima Ardealului), Brașov, cu vestita sa Biserică Neagră și înălțimea dealului Tâmpa, apoi zona petrolieră de la Ploiești, locul memorabilelor lupte de la Mărășești, apoi Bacăul, Pașcani, Cernăuți, (inima

Bucovinei, grădina), Lembergul, oraș mare din fosta Polonie, Tarnopolul, Snamenca, Npropetrovsk (pe fluviul Nipru) și așa până în inima întinsei câmpii a Ucrainei, până la stația Volnovaha.

Comanda acestui batalion de marș o avea domnul maior Josan Ioan, de loc din satul Pricaz de lângă Orăștie. În stația de mai sus am fost debarcați și încolonați pe plutoane și companii. Ne-am deplasat în marș, pe jos, până în localitatea Valerianovka, unde am fost cazați pe la cetățeni.

În scurt timp după sosire, efectivul batalionului de marș a fost repartizat pentru completarea unității de bază, adică Regimentul 92

infanterie, care sosise înaintea noastră în această localitate din Crimeea. Eu am fost repartizat la compania de pionieri, sub comanda d-lui căpitan Zănescu Ioan, în funcția de agent de legătură între batalionul de comandă și comanda regimentului.

După câteva zile de repaos, regimentul reîmprospătat a pornit pe jos, pe întinsele șesuri ale Ucrainei, în direcția Rostov pe Don.

În timpul marșului m-am îmbolnăvit de amigdalită și icter și, din localitatea Stilka, am fost trimis și internat într-un spital german din orașul Tagarog (din lipsa de locuri la spitalul românesc). Aici am stat circa 3 săptămâni. Din cauza lipsei de spațiu și mobilier, am fost înghesuiți în două saloane, cu iarbă de mare pe jos în loc de saltea, iar în loc de cearceaf, am dormit pe foi de cort, drept pernă aveam sacul de merinde și în loc de pătură ne acopream cu mantaua.

În fiecare dimineață, când se făcea vizita în camere de către sanitarul german, mai întâi erau scoși morții și apoi ne dădeau nouă îngrijirile necesare, răniților și bolnavilor rămași în viață.

Aici mi-a venit în minte poezia învățată în școală, pe când eram elev, care suna în felul următor: "Cu douăzeci deodată în car/ La groapă ne vor duce/ Și bun e Domnul de-om avea la cap/ Măcar o cruce" sau "Să vezi pe-aici și ciungi și ologi!/ Hristos să-i miluiască!"...

După ieșirea din spital, am mers în direcția Rostov pe Don. În stația acestui oraș am fost trimis de către centrul de îndrumare în localitatea Bataisk, ce se află pe malul stâng a Donului, suburbie a orașului Rostov.

După ce m-am prezentat la unitate, în ziua următoare aceasta a fost imbarcată în trei garnituri de tren cu direcția Stalingrad. Eu am plecat cu garnitura a doua, trecând prin stațiile mai importante Salsk și Cotelnikovo, iar în stația Sutov 2 am debarcat. Batalionul I a debarcat la stația Sutov 1, iar Batalionul II la Celikovo. Pe aceste meleaguri am ajuns la sfârșitul lui octombrie, începutul lui noiembrie 1942.

După debarcare, am mers până în satul Safranov, unde am fost cantonați o noapte. A doua zi, după înserat, am fost introduși pe **linia întâia** de front, în zona localităților Abganerov-Plutovitoi-Tinguta, aproape de lacul Zaza.

Am făcut greu față la repetatele atacuri sporadice și nedecise ale inamicului, până în data de 20 noiembrie 1942. Era un ger de trosneau pietrele. Anterior, pe 16 și 17 noiembrie 1942,

sovieticii au început să facă cu mare bucurie propagandă pentru descurajarea noastră, aducându-ne la cunoștință căderea în încercuire a celor 6 divizii maghiare afirmând în batjocură: "Divizia X în frunte cu generalul Y au trecut victorios Volga, însă dezarmați, și înaintează vertiginos spre... Siberia..." promițându-ne și nouă aceeași soartă pentru data de 20 noiembrie, ora 9:00.

Și a venit și ziua de mai sus! Înainte de atac, prin difuzoare puternice, s-a făcut mare propagandă de descurajare, de către sovietici. La ora 9:00 fix, difuzoarele au început să cânte cântecul Katiușa. După o intensă pregătire de artilerie, aruncătoare de mină de toate calibrele, rachete Katiușa, a pornit la atac numeroasa infanterie sovietică, susținută de tancuri tip nou "T. 34" și cu învâluiri de cavalerie din toate direcțiile.

Succesul rușilor era iminent, cele două tabere erau mult prea inegale, atât ca număr de oameni, cât și ca înzestrare tehnică. Pe lângă acestea, pe sovietici i-a mai ajutat și „generalul iarnă”, care a început cam devreme în acea toamnă și pe acele meleaguri. Sovieticii erau încălțați cu păslari și îmbrăcați cu haine vătuite, pe când noi eram încălțați cu bocanci uzați și ruși și îmbrăcați în echipament de vară. De abia cu vreo 3 zile înainte de atac a sosit în gara Abganerov echipamentul de iarnă, iar restul a rămas în mâna inamicului.

Hrana slabă și insuficientă ne era dată de către aliații germani în a căror subzistență eram, e drept din bucatele produse pe pământul românesc, muncit în acele timpuri grele de către bătrânii satelor și mai mult de văduvele a căror soți au decedat pe câmpiile Rusiei sau în munții Caucaz.

Printre primii răniți în luptele de la Plutovitoi a fost sublocotenentul Vasilescu, fostul meu comandant de pluton, bucureștean de loc, care a fost rănit la o ureche și evacuat la postul de prim ajutor, care era instalat lângă moara din localitatea Abganerov. După dânsul, au mai fost răniți mulți alții...

Dl. comandant de companie, căpitan Zănescu Ioan, a căzut prizonier cu mai mulți ostași și gradați. De o parte și de alta a țevii unui tun din tanc, erau legați sublocotenentul Schiler și plutonierul Arnold și astfel înaintau rușii către liniile noastre, iar cei doi legați, strigau din

răspuțeri la ai noștri ca să nu tragă în ei. Tot în luptele de la Plutovitoi, a căzut la datorie și sergentul Schmidt, cu biletul de concediu în buzunar, care era din împrejurimile Sibiului sau Mediașului.

Ai noștri au rezistat atacurilor masive până în jurul orei 1:00, când, majoritatea imensă a forțelor noastre a căzut în prizonierat, foarte mulți morți și de asemenea foarte mulți răniți, ce nu au putut fi evacuați din lipsă de timp și de mijloace necesare.

Prea puțini au reușit să se retragă în direcția localității Pimencerni și apoi spre Kotelnicov și Potemkinscaia (la marele cot al Donului). Aici au ajuns abia 3-4 sute de ostași, cu ofițeri și subofițeri la un loc, din fostul Regiment 92 infanterie - partea operativă. Regimentul nostru a luptat în cadrul Diviziei 18 Infanterie, sub comanda d-lui general de divizie Baldescu.

La marea victorie a sovieticilor de la Stalingrad a contribuit foarte mult și faptul că forțele aliate din Apus au debarcat în nordul Africii și au început a-l pune pe fugă pe vestitul general german Romel.

Acest fapt era mai sesizabil în luptele de la Stalingrad și ulterior pe frontul de Est. Înainte de debarcarea aliaților în Africa, avioanele germane în picaj, "Stukasurile", bombardau zilnic Stalingradul în valuri de câteva sute, iar după, aceste bombardamente au încetat brusc.

Printre noi, trecea din gură în gură „bancul zilei”, care suna în felul următor: "Ce au luat aliații apuseni din Africa?", "Litera A", "Dar cu restul ce-au făcut?", "Le-au lăsat nemților!", adică le-au lăsat "FRICA".

La Potemkiskaia, am rezistat până în data de 26 decembrie 1942, când am fost definitiv alungați de la cotul mare al Donului în stepa calmucă, în direcția orașului Rostov pe Don.

Peste râul Don, la Potemkiskaia, era un pod de fier rutier. În zilele de 23, 24, 25 și 26 decembrie 1942, nemții au trecut peste acesta, în retragere, pe malul drept al Donului. După ce au trecut, au aruncat podul în aer (prin explozie), iar pe noi, românii, ne-au lăsat drept sacrificiu, ca să le acoperim retragerea. Numai bunul Dumnezeu știe câți frați de-ai noștri au fost înghițiți de vii de valurile învolburate și pline cu sloiuri mari de gheață, amestecate cu sânge românesc, la acest mare cot al Donului!!!

La ocuparea localității Potemkiskaia,

tancurile sovietice au trecut peste mormintele ce erau în jurul bisericii (în țintirim), cu crucea de lemn și casca de fier pe ea, făcându-le una cu pământul.

După decimarea noastră, câți am mai rămas în viață, fiecare pe cont propriu, a luat o direcție după propria lui cunoștință de orientare, în general, spre destinații necunoscute.

Eu am luat ca îndreptar direcția liniei de înaltă tensiune spre orașul Rostov pe Don, care era la circa 549 km de Potemkiskaia.

Din această distanță, în 5 zile și 4 nopți, fără întreruperi, am străbătut circa 470 km, între localitățile Martinovka și Olhianca. Distanța de mai sus am parcurs-o împreună cu un ostaș, Poliman Francisc, bănațean de lângă Sânicolau Mare.

Epuizat complet de puteri și nefiind capabil de a merge mai departe, am predat colegului meu de drum toate documentele de familie ce le aveam în buzunarul de la haină, cu rugămintea de a le depune la prima poștă militară ce o va întâlni în cale, pentru a fi expediate în țară, la părinții mei, refugiați din Ardealul de Nord și stabiliți în orașul Petroșani, județul Hunedoara. Aceste acte au ajuns cu o săptămâna înaintea sosirii mele acasă.

Din locul neputinței mele (unde am rămas) am fost ridicat de persoane pe care nu le știu nici astăzi, atâta știu că mi-am revenit la cunoștință în noaptea de revelion a anului 1942/1943. Eram la o ambulanță de-a noastră, ce se găsea în localitatea Olhianca. În dimineața zilei de 1 ianuarie 1943, am fost consultat de domnul maior medic militar Pelin, care m-a trimis cu primul transport la spitalul militar din orașul Rostov pe Don.

Ce coincidență fericită, în timpul

suferinței mele să întâlnesc pe acele meleaguri îndepărtate un fost medic militar care, înainte de anul 1940, a lucrat la Regimentul 88 infanterie din Carei, orașul mult îndrăgit al adolescenței mele, pentru a cărui eliberare voi lupta în perioada 23-25 octombrie 1944, cu același Regiment 92 infanterie, partea operativă!!

Pe data de 6 ianuarie 1943, de Bobotează, am fost imbarcat într-un tren sanitar de către Crucea Roșie a României și îndrumat spre țară. Am trecut prin stațiile mai mari de cale ferată Iasinotai și Neprostoi. Pe data de 16 ianuarie, am ajuns la Tiraspol, unde ne-au deparazitat și triat din nou. Eu am fost trimis în concediu medical timp de 39 zile. Și astfel, după 12 zile și 12 nopți de călătorie cu trenul, am ajuns acasă, la părinții mei din Petroșani, pe data de 18 ianuarie 1943.

După cum am arătat mai sus, Regimentul 92 infanterie - partea operativă, a făcut parte din Divizia 18 infanterie, comandată de domnul general Baldescu, care era tare însuflețit în grai și înaintea luptelor ne îndemna și ne încuraja prin cuvinte, precum: **"Măi băieți, luptați, că aici câștigăm sau pierdem Ardealul!"**.

Pentru noi, ardelenii, îndemnul domnului general era ca un ghimpe în inimă, deoarece am fi fost mai bucuroși să luptăm pentru eliberarea Ardealului de Nord, cedat în urma dictatului odios de la Viena din 30 August 1940.

Cu gândul la Ardealul iubit, am luptat departe de țară foarte mulți ardeleni, dintre care unii își dorm somnul de veci pe stepele kalmuce, cum este cazul soldatului Pteancu Emil, originar din orașul Carei, căzut la datorie și înmormântat lângă gara Celicov, sau a sublocotenentului în rezervă Ungur N., căzut la datorie lângă localitatea Potemkisciaia, de la cotul mare al Donului, precum și mulți alții de al căror nume nu-mi mai aduc aminte.

După epopeea de la Stalingrad, stepa Kalmucă și cotul Donului, în primăvara și vara anului 1944, am participat pentru apărarea pământului sfânt al patriei pe meleagurile legendare ale marelui voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, în zona Iași, Podul Iloaiei și Vaslui.

La postul de comandă al regimentului, moare la datorie, în luptele de la Stânca Roznoveanu (de lângă Iași), comandantul regimentului, dl. colonel Miriște, alături de ajutorul său și sergentul telefonist, loviți în plin de un proiectil de artilerie inamic.

Pe aceste meleaguri, cu dor de Ardeal, de satul lor natal, precum și de părinți și rudenii, au căzut la datorie, printre alții, caporalul Ioan Naghi din Carei, mort în spitalul din Vaslui, oraș în care își doarme somnul de veci. În luptele din data de 11 iunie 1944 din satul Zahorna-Horești de lângă Letcani, cade la datorie sublocotenentul de rezervă Ioan Chirvai, originar din comuna Sanislău, care de-abia de 30 de zile primise tresa de sublocotenent.

În luptele de la Letcani și-a pierdut un picior domnul locotenent în rezervă Chind, fostul comandant al companiei de aruncătoare 120 mm, în cadrul căreia am luptat și eu. Comanda companiei a fost preluată de domnul locotenent în rezervă Chisoiu Eugen, care, după terminarea războiului, a fost inspector șef al secției de învățământ și cultură pe județul Hunedoara.

Comandant de baterie îl aveam pe inimosul sergent major activ Sica Gheorghe, actualmente stabilit în Germania, în localitatea Nurenberg.

Cea mai grea misiune ce o aveam de îndeplinit la întoarcerea în țară a fost cea de a anunța familiile celor căzuți la datorie, căzuți în captivitate, ori răniți.

În timpul mai multor spitalizări, am auzit și reținut până azi unele fragmente din cântecele fredonate de bolnavii sau răniții mai ușor și în curs de ameliorare a durerilor, cum ar fi:

"- Staline n-ai avea parte de lumânare la moarte..." sau

*"Hai, hai munții Carpați
Plângeți voi surori și frați
Și voi mame lacrimați..."*

*De-ți vedea morminte multe,
Să știți că-s vânători de munte.
Căzuți în lupte în Caucaz.*

apoi refren

*Hai, hai munții Carpați
Plângeți voi surori și frați
Și voi mame lacrimați..."*

*De-ți vedea morminte mari
Să știți că sunt de tunari.*

Și astfel urma refrenul și doina și la cealalte arme.

Rog cititorii să mă scuze dacă nu am reușit să descriu fapte mai multe și evenimente de pe front mai detaliat, acest fapt se datorează celor aproape 70 de ani ce au trecut de la aceste evenimente dureroase, dar și vârstei înaintate și stării de sănătate precare pe care o am.

Antonescu - pro și contra (XI)

Prof. Ioan CIARNĂU

În dorința de a prezenta cititorului cât mai multe din acțiunile militare ce s-au desfășurat în toamna și iarna anului 1942, respectiv în timpul celui de-al doilea război mondial, la Cotelul Donului, la care, alături de armata germană și de alți aliați, au participat și Armatele III și IV românești, ne-am hotărât să continuăm povestirea aceluși episod, deosebit de dramatic, întrerupt în aricolul anterior. Așadar să ne reîntoarcem în timp, până în acel sângeros noiembrie al anului 1942:

A treia decadă a lunii noiembrie, respectiv pe 20 noiembrie, debutează la Sud de Don cu atacuri deosebit de puternice ale trupelor sovietice. Atacuri concentrice, venite din toate direcțiile, mai ales după ce rușii au reușit să încercuiască, în acel perimetru, un imens potențial de luptă inamic, format din diviziile XI, XIII și XV germane de infanterie, dar și alte divizii de infanterie, precum a V-a și a VI-a românești, situate în partea sudică a aceluși perimetru, care au reușit să se mențină pe linia Donului. Acestea din urmă, nefiind supuse unei presiuni prea mari, puteau să scape din încercuire doar printr-o acțiune în forță, încă posibilă la acea dată. În zilele de 21 și 22 noiembrie se produce o nouă ofensivă, venită de data aceasta dinspre Stalingrad, pe direcția Kalaci și Kotelnikovo. Această ofensivă constituia brațul de sud al unui clește ce trebuia să bareze definitiv retragerea forțelor inamice încercuite.

Văzându-se pus în fața acestui atac deosebit de puternic, Comandamentul german rămâne neputincios. Nu poate decât să repete ordinele de rezistență pe loc, valabile până atunci. În această situație, întreaga atenție a Comandamentului suprem german se dirijează asupra grupului celor două divizii române, a V-a condusă de generalul Mazarini și a VI-a de sub comanda generalului Lascăr, constituind grupul Lascăr, cu misiunea de a rezista cu orice preț. Între cele două divizii, singura cale de comunicare era telegrafia fără fir. O situație extrem de dificilă pentru cele două mari unități române. Dificultatea situației crește mai ales în cea de a treia zi, după declanșarea atacului, când gruparea Lascăr rămâne realmente o insulă izolată în câmpul de luptă inamic, ruptă de restul Armatei a II-a, care, urmărită de tancurile inamice, se evacua rapid cu mijloace auto. Aceasta încearcă să-și dirijeze

unitățile răslețite pe cursul de apă Csir, un afluent al Donului, în speranța închegării unei rezistențe majore.

În timpul acestei evacuări, se dovedește concret lipsa de camaraderie a trupelor germane, chiar ostilitatea, în comportament, față de trupele române. Astfel, când soldații români încercau să se agațe de camioanele germane, erau loviți peste mâini sau erau aruncați din mașini. În situația nou creată, pentru a împiedica excluderea ei și a nu se înregistra un dezastru, Hitler ia urgent o măsură care se dovedește a fi oarecum eficace: numește pe generalul Manstein în funcția de comandant al aripei de sud a frontului, în locul mareșalului Kleist. Cu Manstein, comandamentul român mai colaborase și în campania din 1941. Acesta era cunoscut de către strategii români, deoarece el a fost comandantul care a condus, în primăvara aceluiași an, atacul asupra Sevastopolului, având în subordine un corp de Vânători și detașamentul generalului Korné.

Cu venirea generalului Manstein la comandă, situația nu s-a schimbat deloc. Grupul general Lascăr nu avea decât o singură soluție, aceea de a rezista în încercuire. În aceeași situație se găsea și grupul de armate condus de generalul von Paulos, constituit de Armata a VI-a germană și Armata a IV-a română a căror retragere a devenit imposibilă, în urma închiderii cercului, prin ocuparea localității Kalaci de către trupele sovietice.

Noua situație părea să fie fără ieșire. Și, totuși, trebuia făcută o încercare de evadare din încercuire. Urmărindu-se acest scop, strategii marilor unități captive, în urma unor consultări, ajung la concluzia că singura posibilitate ar fi constituirea unui puternic grup mecanizat, format din Divizia I-a blindată română și Divizia 22-a germană, care să încerce penetrarea frontului inamic într-un singur punct. După planul de manevră fixat, ambele divizii trebuiau să se concentreze la un punct situat în flancul aripei drepte a ofensivei sovietice, care încercuise pe la vest grupul Lascăr, și apoi să izbească acest flanc, să-l distrugă și să refacă legătura cu grupul Lascăr, împingând din nou rezistența pe Don.

În dimineața zilei de 22 noiembrie, Divizia I-a blindată română, sub comanda generalului

Pastia, sosind la punctul de întâlnire cu Divizia germană, nu găsește pe nimeni. După un timp de așteptare, generalul Pastia pornește cu divizia să-și îndeplinească misiunea. Marșul spre obiectiv se desfășoară normal. La contactul cu inamicul, este întâmpinată de un tir puternic de artilerie anticar, care-i pricinuieste mari pierderi. Aflat într-un car de luptă, în mijlocul dispozitivului diviziei, generalul Pastia cade eroic, în timp ce dădea ordin unităților sale.

Acțiunea a eșuat din pricina forței slabe a atacului, dat cu jumătate din efectivele destinate inițial. Divizia germană nu a sosit la timp la punctul de întâlnire, „deoarece staționând timp îndelungat pe câmp, sub camuflajul improvizat, alcătuit din plantații locale, rozătoarele s-au introdus în tancuri și au distrus cablurile electrice. Când să fie puse motoarele în funcțiune, s-a observat pana de electricitate. Astfel a fost ratată singura ocazie ivită în cea de a patra zi a bătăliei, pentru a porni o acțiune temeinică în sprijinul grupului Lascăr. Popândăii și șoarecii de câmp colaboraseră astfel cu partizanii, care, de aici încolo, aveau să se organizeze tot mai temeinic și să devină extrem de periculoși”. Ceea ce s-a întâmplat în ziua respectivă poate fi considerat, din punctul de vedere al rozătoarelor, un caz unic în anelele războiului, deoarece urmarea concretă a fost: Un dezastru militar.

Nu putem abandona episodul de pe Don înainte de a arăta că ofensiva sovietică s-a extins și spre dreapta, cuprinzând întregul front al Armatei a VIII-a italiană, pe care a spulberat-o, creind un gol periculos în front și lăsând dreapta armatei ungare descoperită. Către acest gol se strădui să trimită rezervele comandamentul grupului de armate Manstein pentru refacerea continuității frontului. Cu alte cuvinte, întreaga aripă de sud a frontului se pusese în mișcare de retragere, prin luptele dârze de la Serafimovici pe Don, până la Piatigorsk în Caucaz. Pe acest front imens, acțiunile defensive și ofensive se succedau fără întrerupere, într-o sforțare spasmodică, pentru restabilirea echilibrului.

Pe toată durata luptelor de pe Don, mareșalul Antonescu a ținut o legătură permanentă cu comandații români de pe frontul rusesc, dar și cu Înaltul Comandament german. Dinspre partea germană veneau, în permanență, asigurări că situația se va îndrepta în scurt timp. Asigurări care nu aveau acoperire, deoarece comandamentul german nu dispunea, în acel moment, de trupe suplimentare, decât cele aflate în contact și luptă continuă cu inamicul. Toate speranțele se

sprijineau pe vitejia trupelor și hotărârea comandanților. Cât despre competența și priceperea acestora din urmă, nu se putea îndoi nimeni, deoarece acestea au fost demonstrate în luptele anterioare, dar și în cele prezente.

Vestea înfrângerilor repetate de pe frontul de est, cu predilecție cea de la Cotul Donului, a produs, atât în țară cât și în capitală, mai ales, un efect deprimant, ce cu greu putea fi definit. Căderea Stalingradului, dar mai ales ruperea frontului pe toată întinderea lui, a dat numeroase semnale de alarmă. Din acel moment, mareșalul Antonescu a decis ca buletinul informativ să fie primit direct de colonelul Davidescu, șeful său de cabinet. Iar acesta să-l prezinte în fiecare dimineață, la prima oră, direct superiorului său. Efectul descurajant al momentului post Stalingrad l-a învăluit până și pe mareșal, fapt constatat și din declarația făcută la proces, unde a mărturisit că, încă de pe timpul bătăliei de la Stalingrad, încrederea în Germania i-a slăbit și s-a gândit să declanșeze o acțiune de scoatere a României din război, luând legătura cu aliații. Foarte mulți dintre coloneii și generalii din armată împărtășeau această idee.

O idee asemănătoare o aveau și liderii principalelor partide politice naționale, precum; Partidul Național Liberal, Partidul Țărănist, Partidul Socialist și cel Comunist, care aveau în fruntea lor oameni marcați în politica românească, precum: Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Vintilă Brătianu, Titel Petrescu sau Lucrețiu Pătrășcanu care nu au întârzit să ia legătura, în secret, cu aliații anglo-americani.

Palatul, în frunte cu Regele Mihai I, susținut de Mareșalul Palatului, generalul Sănătescu, de Mocioni-Stârcea și Ioanițoiu, care aveau în umbră pe generalii Aldea și Mihail, fac calcule și imaginează diferite scenarii sau variante de scoatere a țării din război. Văzută situația în ansamblu, se constată că, în mod paradoxal, toate aceste fire de acțiune se interferează dar, în secret, fiecare caută să-și păstreze individualitatea, mai bine zis paternitatea ideii.

De fiecare dată când Mihai Antonescu, ministrul de externe, se găsea în fața Regelui, trebuia să apeleze la tot talentul său avocațesc, pentru a-l atrage pe acesta de partea ideilor sale, sub pretextul slujirii Mareșalului, pentru ca mai târziu să dea pe față apa la moara sa. Data la care Mihai Antonescu a jucat în fața Regelui marea șansă a ideilor sale, nu se cunoaște, dar e foarte probabil ca aceasta să se fi petrecut tot în zilele în care ofițerii Regimentului de gardă împânzeau

orașul cu vestea dezastrului suferit pe Don. În acest context, generalul Săvoiu îi spunea vărului său, generalul Sănătescu, următoarele: „Dacă Mareșalul nu poate să facă, fiind că îi are în spate pe nemți, s-o facă alții”.

Luând în considerare tot ansamblul manifestărilor politice și militare și coroborând toate aceste date, se poate avansa ideea că intervalul 18-22 noiembrie 1942 a determinat, în stare de germene, actul de la 23 august 1944, pe mai multe planuri. Și la Palat, conform spuselor generalului Săvoiu, încă de pe atunci începuse să se contureze acțiunea de la 23 august.

Oricum, ideea că singurele informații de care dispuneau liderii politici ai vremii despre dezastrul de pe Don, sau de la Stalingrad, ar fi provenit doar din surse militare, respectiv din colportările ofițerilor din Garda Regală, cade. Mai ales că mai existau și alte surse, precum informațiile radio, venite direct de la anglo-americieni.

Totuși, cele venite din partea Cabinetului Militar al Conducătorului erau de natură să confirme și să dea garanția de veridicitate necesară, când se întocmește un plan de acțiune atât de important. Erau informații care au circulat intens în opinia publică din București, în marea ei

majoritate național țărănistă și național-liberală, monarhică deci, care jubila în acele momente. Efervescența care a cuprins capitala în acele momente, în care anglofilii benchetuiiau, iar ideea unei întoarceri a armelor împotriva aliaților germani a făcut ca majoritatea bucureștenilor să jubileze, l-au motivat pe Mareșalul Ion Antonescu, ba mai mult, i-au dat dreptul acestuia să declare la proces: „Era pentru prima oară când în timpul unui guvern de după marele război (cel de independență n.n.) nu au fost greve muncitorești. Eu nu am avut greve și nu am fost silit să trag în muncitori, așa cum au făcut aproape toate guvernele”.

Pe zi ce trecea, tot mai multe voci, provenite din toate păturile sociale, cereau cu tărie lui Antonescu să întrerupă participarea armatei române la acest război, care nu era al nostru. Unii cereau chiar să se predea aliaților. Acestora, Mareșalul Ion Antonescu le-a răspuns prin câteva vorbe deosebit de sugestive:

„Aliații îmi cer să mă predau.

Să mă predau în mâinele cui?

Să mă predau în mâinile rușilor?

*Asta este ca și cum mi s-ar cere să
mă arunc dintr-un avion în plin zbor
fără să mi se dea o parașută”*

Bocet pentru Ion cel fără de mormânt

Adrian Păunescu

*Ca țara să nu-ți moară
Tu liniștit te-ai frânt,
Și tot colinzi prin țară,
Ion fără de mormânt.*

*Așa a fost destinul tău,
Să mori precum te-ai și născut
Ca un erou necunoscut
Într-un mormânt necunoscut.*

*Ioane fără de mormânt,
Te plâng și te îngân,
Că tu ai fost și eu mai sunt,
Ion, soldat român.*

*Dar unde e mormântul tău,
În care râu sau deal,
Te bat părerile de rău,
Soldat și general.*

*În fața morții neclintit,
N-aveai ce o ruga,
Ai lăcrimat și i-ai zâmbit
Ca și la nunta ta.*

*Dușmanii tăi și azi se tem
De-ngrozitoarea zi
Când vom ieși de sub blestem
Și te vom regăsi.*

*Ioane, fără de mormânt,
Cuvânt fără coperti,
Din locul tragic un' te-au frânt
Încearcă să ne ierți.*

*Așa, a fost, va fi mereu,
Te căutam cu dor
Ion ești tu, Ion sunt eu,
Ion e un popor.*

Ospățul lui Dromihete

Colonel (r) prof. Nicolae CODREANU

„Istoria este cea dintâi carte a unei nații. În ea își vede trecutul, prezentul și viitorul!”
(Nicolae Bălcescu)

Primele știri despre strămoșii noștri le avem de la istoricul grec Herodot, considerat „părintele istoriei”, care spunea cu admirație că geto-dacii sunt **„cei mai viteji și cei mai dreپți dintre traci”**.

Geto-dacii erau nu numai viteji și dreپți, ci și buni gospodari. Această afirmație o dovedim prin faptul că ei cultivau grâu **„puternic ca trestia și cu spicul ca vrabia”**, printre care înaintau cu greu trupele vrăjmașe ce vroiau să ne supună.

Dromihete este unul dintre primii conducători/ rege al geto-dacilor, având reședința în orașul dobrogean Helis.

În jurul anului 300 î.H., regele Lisimah trimite pe fiul său Agatocle, cu o puternică armată, să cucerească țara geților. Deși armata lui Lisimah era mult mai numeroasă decât a lui Dromihete și mult mai experimentată în războaie, geții s-au apărat cu multă vitejie și dărzenie, reușind să-l ia prizonier pe Agatocle, conducătorul trupelor invadatoare macedonene. Dromihete, după cum erau obiceiurile atunci, s-a povățuit cu sfetnicii lui bătrâni și înțeleپți, ce să facă cu prizonierul Agatocle, căruia luptătorii geto-daci îi cereau condamnarea la moarte. Dar, Dromihete vrând să câștige prietenia regelui Lisimah, l-a încărcat pe Agatocle cu daruri și l-a trimis în țara lui, Tracia.

Înțelepciunea acestui gest trebuie s-o înțelegem astfel: Dromihete i-a întins dușmanului său o mână prietenească, sperând că e mai bine să ți-l faci prieten, ca apoi să renunțe de-a te mai ataca. Dar Lisimah nu a înțeles mare lucru din purtarea omenoasă a lui Dromihete și s-a pregătit pentru o nouă incursiune împotriva geto-dacilor. De astă dată, în fruntea năvălitorilor traci era însuși regele Lisimah.

Dromihete, regele geto-dacilor, văzând că primejdia este mult mai mare, trece la tactica pământului pârjolit, pentru a înfomete armata dușmană și apoi, slăbită, să o atace la momentul potrivit. Lisimah trebuia să înainteze cu armata sa pe terenuri cu grânele arse, apele din fântâni au fost otrăvite, iar populația băștinașă s-a retras în munți, de unde își supraveghea dușmanul.

Tracii lui Lisimah, obosiți, flămânzi și însetați, sunt prinși de geții lui Dromihete într-o strâmtoare, unde i-au înfrânt. Au luat mulți prizonieri, printre care era chiar și Lisimah, regele lor. Aceștia au fost duși la Helis, cetatea de scaun a lui Dromihete, unde geto-dacii victorioși cereau condamnarea la moarte a acestora, în frunte cu Lisimah. Dar Dromihete și cu sfetnicii săi au luat și de această dată o hotărâre înțeleaptă și au cruțat viața regelui și a prizonierilor, așa cum, la războiul anterior, a cruțat viața lui Agatocle, fiul lui Lisimah.

Dromihete le-a spus oștenilor săi, care, cu vehemență, le cereau moartea, că dacă îi vor ucide, un alt rege ce va urma va fi un dușman și mai primejdios pentru ei și, în loc de vremuri tihnite, iar vor avea numai războaie și zile grele: **„consider că e mai bine să facem o înțelegere cu Lisimah, acesta să ne dea înapoi cetățile ce le-a cucerit și, cruțându-i viața, va pricepe ce fel de oameni suntem, se va rușina, nu ne va mai dușmăni și se va arăta prieten, atât el cât și urmașii lui; că e mult mai bună prietenia între popoarele noastre decât vrajba!”**

Războinicii lui Dromihete s-au potolit, înțelegând că sfatul conducătorului lor este bun și înțelept.

Dromihete și sfetnicii lui au hotărât ca, în cinstea regelui învins Lisimah, să pregătească un mare ospăț, aducându-i într-o sală mare, plină cu covoare persane, unde au oragnizat o masă bogată, servită în veselă și tacâmuri scumpe, așa cum era obiceiul acasă, în Macadonia tracilor. Mâncărurile erau servite de fete frumoase, iar vinul era turnat în cupe de aur cu chihlimbar.

S-a bucurat și s-a mirat regele învins de un asemenea ospăț, dar mirarea i-a fost și mai mare când l-a văzut pe Dromihete cu frunțații săi așezați la mese modeste, cioplite din brad. Vasele lor erau blide de lut și tacâmurile erau linguri de lemn, bucatele erau legume și fructe, iar vinul era servit din cupe de lemn sau corn de animale. A căzut pe gânduri și încerca să-și găsească un răspuns la întrebarea pe care și-o punea: cum se poate ca biruitorii să se ospătețe din blide mai

simple decât învinșii?!

Dromihete, înțelegând frământările lui Lisimah, îi dă un răspuns punându-i următoarea întrebare: „Care masă ți se pare mai bună, mai bogată? A ta, ori a mea?” „A mea, firește, cu vase scumpe și cu mâncăruri alese, stropite cu vinuri gustoase” îi răspunde Lisimah.

„Cu ce fel de vase te slujești acasă, în Macedonia, de lut, sau de aur?” îl mai întreabă Dromihete. „De aur!” răspunde Lisimah.

„Dacă tu Lisimah și oamenii tăi aveți acasă tacâmuri de aur și mâncăruri alese, ce căutați la noi?”

Întrebările lui Dromihete erau ca o mare muștrătoare pentru Lisimah, căruia i s-a pus un nod în gât și n-a mai mâncat. Într-un târziu, Lisimah spune: „Acum văd că am greșit venind cu sila asupra geților și a ta, Dromihete. Ești mai viteaz, mai înțelept și mai bun decât noi. **Dacă voiești, primește-mă ca aliat și nici eu, nici urmașii mei nu vor uita binele ce ni-l faci cruțându-ne zilele. De asemenea, n-am să uit nici eu nici urmașii mei pilda cu care mă dojenești!**”

Regele Lisimah s-a închinat și a făcut pace cu Dromihete, iar ca pacea să fie mai trainică, și-a căsătorit fiica cu viteazul și înțeleptul conducător

geto-dac.

Înțelepciunea, modestia și omenia au învins scutul și ascuțitul săbiilor din războaie.

P.s. În calitate de profesor de istorie cu activitate la catergră de peste 50 de ani, în prezent pensionar, îmi exprim bucuria că revista „Eroii Neamului” se difuzează în școlile din județ.

Mă adresez cu deosebită căldură elevilor și mai ales profesorilor de istorie, să îndrăgească acest obiect de educație patriotică, pentru că: *„Cel ce nu-și cunoaște istoria este ca și copilul care nu-și cunoaște părinții!”*. Rog profesorii să caute să predea acest obiect nu numai ca o obligație profesională, ci lecția de istorie să izvorască din sufletul și inima dascălului, a unui bun patriot, care să fie iubit și să fie un exemplu pentru elevi. Să găsiți pentru fiecare lecție o povestire, un citat, un fragment, câteva versuri etc., **care să aprindă o flacără de demnitate în inima elevilor și astfel să fie mândri că sunt români.**

Noi am purtat sute de războaie, dar numai războaie de apărare și când am fost înfrânți am luptat sute de ani pentru a ne elibera, ne-am apărat vatra strămoșească, pământul pe care s-a născut și s-a format poporul român. **VĂ DORESC MULT SUCCES!**

Sistemul defensiv roman din nord-vestul Daciei, descoperit prin cercetările arheologice de la Supuru de Sus

Dr. Robert GINDELE

Teritoriul județul Satu Mare se întindea în antichitate în afara Imperiului Roman, fiind locuit de daci liberi, vandali, sarmați și alte populații barbare. Materialul arheologic descoperit în așezările și cimitirele acestor populații poartă fără îndoială amprenta culturii materiale romane, însă până nu demult o prezență romană efectivă pe teritoriul județului nostru nu era cunoscută.

La ieșirea dintre Dealurile Sălajului spre Câmpia de Vest a văii Crasnei (reunită cu valea Zalăului la cca. 7 km în amonte de acest punct), în zona satului Supuru de Sus, la sud-est de sat, a fost descoperit prin cercetări arheologice un val de pământ construit de romani, cu șanț în față,

către vest. Valul este amplasat în Barbaricum, la cca. 45 km VNV de linia de apărare a orașului roman Porolissum (Poarta Meseșană). Descoperirea valului și șanțului roman din zona Supuru de Sus, în punctele de hotar *Bondava, La Șanț, Dealul Șoarecelui și Soldubița*, cercetat prin secționare pe cca. 3,5 km până în prezent, reprezintă, credem, o contribuție importantă pentru înțelegerea complexității sistemului de apărare a Imperiului Roman, a limes-ului din această zonă, a unor elemente de apărare avansată a Porții Meseșene și a orașului roman Porolissum.

Valul identificat pe valea Crasnei a fost un obiectiv prioritar pentru strategii armatei

romane, prin modul de realizare și dispunere în teren atât a valului, cât și a șanțului aferent. În această microzonă geografică, valea Crasnei se îngustează și, după unificarea căilor de comunicație dinspre actualele orașe Satu Mare și Carei, se transformă într-o zonă relativ restrânsă de acces către orașul roman Porolissum. Aceasta reprezenta o cale de circulație cunoscută începând din vremurile preistorice și până în evul mediu târziu, fiind destinată să unească regiunile din nord și vest cu Transilvania. Din acest motiv, zona este împânzită de fortificații din diferite perioade istorice.

Acest sistem de fortificație romană a reprezentat astfel o linie de demarcație între regiunea dinspre est (valea Crasnei), un spațiu ușor controlabil din punct de vedere militar, și cea mai complexă, dinspre vest (dealurile Tășnadului și zona Codru). Pentru barbarii care pătrundeau dinspre nord-vest către provincia Dacia era evident că, depășind acest șanț și val de dimensiuni uluitoare pentru acele vremuri, atrăgeau asupra lor forța militară a Imperiului Roman cu mult înainte de a ajunge sub zidurile orașelor romane din Dacia.

În 1809, în bine-cunoscuta monografie a Sătmarului, Szirmay redă o informație foarte interesantă și relevantă pentru problematica studiată de noi: „În anul 1777, un erudit din Kosice (Slovacia), călător prin acest comitat (Szatmar...) a găsit un val înalt chiar lângă râul Crasna, pe care locuitorii de aici îl numesc „al lui

Traian”, val care este construit de acest împărat. Și este dovedit acest lucru și prin faptul că pe pământurile învecinate au fost găsite mai multe monede din timpul lui Traian, iar o asemenea monedă de argint a fost dusă de către acest călător la Kosice”. Din păcate, nu avem informații referitoare la localitatea unde se află acest val, însă toate indiciile ne duc către Supur.

Merită amintită aici și descrierea pe care Victor Russu, un erudit profesor de geografie și autodidact arheolog român de la sfârșitul secolului al XIX-lea din Transilvania, o face acestei zone (Solduba - Soldubița) pe care o cunoaște foarte bine. Descrierea a fost realizată în volumul *Dacia Porolissense cu distinctă privire la Sylvania*, București, 1890. Locuind o perioadă în satul Bobota și cunoscând foarte bine realitățile arheologice ale zonei, prezintă foarte clar, în repertoriul arheologic care însoțește lucrarea citată mai sus, urmele unui val de apărare și a șanțurilor care îl însoțesc, sistem de fortificații identificat în Valea Crasnei și pe valea Soldubiței.

Revenind la concluziile privind prezentarea sistemului defensiv roman cercetat în valea Crasnei, la Supuru de Sus (jud. Satu Mare), rezultă că dimensiunile și modul de construcție a valului și șanțului își găsesc analogii în sistemul de fortificație romană. Prezența șanțului la nord-vest de val, apărând practic Dacia de un dușman ce vine din această direcție, deosebește net această construcție și sistem de fortificație de cel similar ca structură - val și șanț - cunoscut în Panonia ca aparținând sarmaților, și care este prevăzut cu șanț pe latura de est, îndreptat deci împotriva unui dușman care ar veni dinspre Dacia.

Cercetările vor continua pe traseul fortificației romane de la Supuru de Sus și, dacă reușim să demonstrăm că această linie depășește limitele văii Crasnei, ne putem gândi la un sistem de graniță mult mai important, care cuprindea tot vestul și nord-vestul României, și care a fost gândit și elaborat foarte probabil în timpul împăratului Traian.

Sătmarul românesc și războaiele napoleoniene (V)

Dr. Viorel CIUBOTĂ

Războaiele napoleoniene au însemnat pentru Imperiul Habsburgic consumarea unor resurse uriașe de oameni și materiale. În salvarea și asigurarea victoriei finale pentru coaliția antinapoleoniană au avut contribuții însemnate toate popoarele monarhiei. În numerele trecute am vorbit despre contribuția în oameni a românilor din comitatul Satu Mare, în diferitele faze ale conflictului.

În articolul de față dorim să ne oprim asupra contribuțiilor materiale ale românilor în primele etape ale conflictului și anume în anii 1796-1797. Este indiscutabil că cel care a inițiat și a condus această mobilizare a resurselor materiale și umane în eparhia de Mukacevo a fost episcopul greco-catolic Andrei Bacsinszky (1773-1809), care, printr-un ordin din 26 noiembrie 1795, chema clerul și poporul greco-catolic să contribuie cu oferte benevole pentru continuarea războiului francez („... in necessitatem continuandi belli Gallici”).

O primă listă cu contribuții materiale (mai ales cereale) datează din 30 aprilie 1796 și cuprinde districtul Arduș. Lista este semnată de Ștefan Vaszony, protopopul districtului și are rubrici distincte: pentru ce a predat preotul, comunitatea sau nobilii români ai localității:

Pișcari: preotul Demetriu Kardos, 2 câble¹ de cereale; poporul din parohie, 8 câble de cereale;

Terebești: preotul Ioan Papp, 0; nobilii din localitate, 5 câble de cereale; poporul din parohie, 15 ½ câble de cereale;

Mădăras: preotul Ioan Bank, 0; nobilii din localitate, 56 câble de cereale; poporul din parohie, 8 câble de cereale;

Sătmărel: preotul Petru Szdresa, 0; poporul din parohie, 58 câble de cereale;

Amați: preot Demetriu Simon, 0; comunitatea, 0;

Rușeni: preot Teodor Gyraszin, ½ câble de cereale; comunitatea, 10 ½ câble de cereale;

Apateu: preot Grigore Dragoș, 0; comunitatea, 0;

Culciu Mare: preotul Ioan Popovici, 0; Comunitatea din Culciu Mare, 2 ½ câble de cereale; comunitatea din Culciu Mic, 1 ½ câble de cereale;

Necopoi: nu aveau preot, iar comunitatea nu a donat nimic;

Tătărești: preotul Alexandru Mozsa, 1 ½ câble de cereale; nobilii din localitate, 20 câble de cereale; comunitatea, 8 câble de cereale;

Chilia: preotul Ioan Kovacs, 0; comunitățile din Chilia și Homorodu de Jos, 0;

Homorodu de Mijloc: preotul George Erdelyi, 0; nobilii din localitate, 4 câble de cereale; comunitatea, 0; comunitatea din Homorodu de Sus, 0;

Locuitorii din **Viile Satu Mare**, 14 câble de cereale.

Deci, un total de peste 250 de câble de cereale adunate din zonele cele mai sărace ale județului. Nu trebuie să uităm nici data când au fost strânse aceste ajutoare, primăvara, când proviziile locuitorilor erau pe sfârșite.

Dacă adăugăm și ajutoarele în bani, precum și soldații cu care Sătmarul românesc a contribuit la războaiele duse împotriva lui Napoleon, putem afirma cu certitudine că românii sătmăreni au avut o contribuție însemnată la efortul de război al monarhiei habsburgice.

Note

1. Câbla (cubulus), măsură de capacitate, folosită mai ales în Transilvania, care avea în general cam 80 de litri.

Bibliografie

Arhiva de Stat a Regiunii Transcarpatia, fond 151, opis 5.

Ștefan cel Mare - Mit și istorie. Campanii (III) Al doilea război dintre Moldova și Imperiul Otoman - 26 iulie 1476

Colonel (r) Petru PRODAN

Cu, citind cu pasiune și dorință această revistă de cultură și educație patriotică, apolitică și neguvernamentală, am remarcat cu foarte multă dragoste, ceva ce mi-a relevat multe lucruri ce nu le știam. Pentru aceasta, o să redau un citat din nr. 3 (4), septembrie 2010, al preotului dr. Cristian Boloș: *„Orice biruință presupune sacrificii și chiar suferință. Suferința izvorâtă din iubire și din dăruire este creatoare de fapte eroice. Această realitate este atestată de eroii patriei, care și-au vărsat sângele pentru libertatea și independența țării”*.

Am făcut această introducere pentru faptul că Voievodul Ștefan cel Mare și Sfânt i-a spus, spre sfârșitul vieții, în 1502, doctorului Murianu: *„am purtat treizeci și șase de lupte de când sunt domnul acestei țări, dintre care am fost învingător în treizeci și patru și am pierdut două”*. De această dată, mi-am propus să vorbesc despre una din cele două înfrângeri, despre cea de la Răboieni.

1.1 Diversiunea tătară

De fapt, Moldova a avut de înfruntat în anul 1476 nu numai armata otomană, ci și oștirile aliaților sultanului hanul tătarilor din Crimeea.

Invazia tătarilor a devansat trecerea Dunării de către oastea otomană, având ca scop principal abaterea atenției voievodului pentru diversificarea efortului de acțiune.

După marșuri, mari distrugerii și jafuri, au ajuns la jumătatea drumului spre Suceava. În acel moment, cetele tătare au primit știrea că Hoarda cea mare le invadase Crimeea și au început retragerea. Prinse din urmă de trupele de cavalerie moldovene, ele au suferit o mare înfrângere. Dar și pierderile Moldovei au fost mari. Voievodul nu mai avea aceeași libertate de mișcare și inițiativă în luptă. A fost nevoit să demobilizeze temporar oastea de la țară spre a pune la adăpost familiile și bunurile din zonele amenințate.

Ca urmare, Ștefan cel Mare a rămas să înfrunte forțele otomane doar cu o oaste de curteni, al cărui efectiv nu depășea 12.000-15.000 de luptători.

1.2 Bătălia de la Răboieni

Avangarda otomană condusă de Suleiman-pașa, învinsul de la Vaslui, a pornit în urmărirea cavaleriei moldovenești, cu scopul principal de a menține controlul și mai ales să o accepte și în bătălia decisivă. Dar, după două zile de mers în necunoscut și de căutare, în dimineața de 26 iulie, undeva în apropiere de afluența pârăului Valea Albă cu râul Moldova, avangarda otomană zărește, când nu se mai aștepta, un grup de călăreți moldoveni.

Suleiman-pașa a trimis îndată vestea „cea mare” sultanului. Până la venirea forțelor principale otomane, s-au luptat avangărzile, care au avut pierderi însemnate.

Elementele de cercetare otomane au pătruns pe Valea Albă și, la circa cinci mile în amonte, au descoperit tabăra fortificată a oastei lui Ștefan cel Mare.

Dispozitivul adoptat de voievod răspundea perfect configurației platoului împădurit al Văii Albe, unde oastea românească fusese surprinsă de evenimente. Astfel, forțele principale ale lui Ștefan cel Mare au ocupat o poziție de luptă la liziera sudică a codrului secular, pe o fâșie de teren ce cobora în pantă, până la malul abrupt al Văii Albe. De fapt, pârăul, cu malurile lui râpoase, juca rolul unui excelent șanț de apărare natural, unde inamicul putea fi bătut puternic cu foc și obligat să-și învâlmășească formațiile tactice de luptă. La mai puțin de o milă de la pârâu, în fața trupelor moldovene fusese pregătit un al doilea obstacol - de data aceasta artificial - având extremitățile sprijinite de pădure, format din care legate între ele, șanțuri, abatize și alte lucrări genistice. Piesele de artilerie, dispuse în majoritate pe care, au fost în așa fel reglate încât să poată bate până la malurile pârăului. Caii au fost grupați în interiorul taberei, la liziera pădurii, nu pentru a fi folosiți ca paravan dacă inamicul reușea să pătrundă în spatele apărătorilor - cum au crezut unii cronicari otomani -, ci spre a fi protejați și a se găsi la îndemână în momentul retragerii. Urmărind să

evite încercuirea forțelor sale, voievodul a închis toate căile de acces în pădure cu baricade protejate de mici detașamente de călăreți care, deși s-au aflat apoi departe de scena principală pe care s-a desfășurat bătălia, au avut o contribuție importantă la deznodământul acesteia.

Hotărât să nu scape prilejul de a nimici oastea moldovenească, sultanul a poruncit ca la bătălie să participe toate forțele otomane disponibile. Oștile de Rumelia și de Anatolia au primit misiunea de a ataca pe două direcții, contribuind fiecare cu o parte din trupe la asaltarea poziției principale ocupate de moldoveni la liziera pădurii către pârâu, iar cu restul executând o manevră dublă de învăluire a platoului, pentru a realiza încercuirea forțelor lui Ștefan cel Mare înainte de lăsarea întinericului.

26 iulie 1476, ora 3 după-amiază. Pe platoul Războienilor, transformat într-o fortăreață, luptătorii moldoveni au primit izbitura năpraznică aplicată concentric de oștile Rumeliei și Anatoliei. Și i-au rezistat. Rând pe rând, valurile rumelioților și anatolienilor s-au clătinat și s-au frânt sub ploaia de proiectile de artilerie și săgeți cu care i-au întâmpinat oștenii lui Ștefan cel Mare; puștii inamici pătrunși în interiorul taberei au fost nimiciți prin lupte corp la corp, cu săbiile.

Marele conducător de oști care era Mehmed al II-lea a înțeles atunci limpede că dacă nu intervenea hotărât pentru a schimba cursul bătăliei, trupele moldovenești aveau toate șansele să se salveze. În acest sens, este deosebit de semnificativ următorul fragment din cronica lui Tursun-bei : „*El (Ștefan cel Mare n.n.) spera că se va putea apăra aici până se va întuneca, iar apoi, sub vălul nopții, va fugi în păduri și-și va salva astfel viața, iar caii și armele le va lăsa turcilor prădalnici. Dar cum a băgat de seamă una ca asta, mânia-sa sultanul, invocând ajutorul lui Allah....l-a atacat îndată, înainte de lăsarea nopții*”.

Abia la chindie au reușit forțele otomane să străpungă baricadele la adăpostul cărora luptaseră cu atâta strălucire oștenii conduși impecabil de Ștefan cel Mare .

Ultimele asalturi s-au desfășurat sub mantia amurgului, la fel de crâncene și sângeroase. Retrăgându-se pas cu pas și, spre sfârșit, sub acoperirea probabil a unui detașament de sacrificiu, oastea voievodului a reușit să rupă lupta și să se replieze rapid, prin pădure, într-o direcție dinainte stabilită. Cu forțele dispersate, necunoscând terenul și împiedicat de întineric, sultanul a renunțat la ideea de a porni în urmărirea moldovenilor.

Trupele otomane au rămas stăpâne pe câmpul de bătălie. Moldovenii au abandonat acolo, pentru a-și ușura retragerea, toate piesele de artilerie, carele și bagajele, care au devenit trofee în mâinile adversarilor. Iată de ce cronicile turcești înalță imnuri de slavă sultanului biruitor, în timp ce cronicile românești deplâng pierderile suferite. Până la sfârșitul vieții, Ștefan cel Mare avea să-și aducă aminte că aici, pe platoul de la Războieni, oștirea moldovenească suferise cea de-a doua înfrângere de când se afla sub conducerea sa.

În concluzie, putem afirma că obiectivul esențial urmărit de sultan, distrugerea oștirii moldovenești, eventual capturarea sau uciderea în luptă a voievodului, nu s-a realizat. Înfrântă, slăbită din cauza pierderilor suferite, cu moralul afectat, oastea Moldovei reușise, totuși, să se salveze și își mai putea spune încă cuvântul sub conducerea unui bărbat genial, ale cărui disponibilități de a redresa situația, considerată de alții pierdută, fuseseră de atâtea ori probate.

Pierderile suferite de oastea Moldovei l-au întristat pe Marele Voievod, dar și pierderea unor colaboratori apropiați, a unor luptători remarcabili, care constituiau oștirea de curte .

Războiul din 1476 a constituit, neîndoios, cea mai grea încercare la care Moldova a fost supusă în timpul domniei lui Ștefan cel Mare. Și i-a rezistat. După expresia fericită a lui Georgios Sphrantzes, rezistența legendară a poporului român, hotărât să moară în picioare, decât să-și plece capul în fața colosului, l-a făcut pe sultan să se întoarcă la Istanbul „**mai mult învins decât învingător**”.

Note

1. Călători străini despre țările române, vol.I pagina 149.
2. Georgios Sphrantzes, memorii 1401-1477, ed.critică de Vasile Grecu București, 1966, pagina 145.
3. Cronicile slavo-romane, pag.34 35
4. Nicolae Iorga, istoria lui Ștefan cel Mare, pagina 137
5. Cronici turcești, vol I, pag. 213 215.
6. Ion Cupșa, opere citite pagina 76 91
7. Nicolae Iorga, istoria armatei românești, pag. 80 - 87

Otilia Marchiș - O sătmăreancă în galeria româncelor celebre

Dr. Daniela BĂLU

Buțin cunoscută de sătmăreni, dar celebră în lumea bună a Parisului, Otilia Marchiș s-a născut la 8 octombrie 1873 în Homorodul de Mijloc, fiind fiica preotului și cărturarului George Marchiș.

Primii ani de școală i-a urmat la Carei, unde se împrietenește cu scriitoarea maghiară Kaffka Margit, desăvârșindu-și studiile la Academia de Arte Frumoase din München, însușindu-și o temeinică cultură umanistă și învățând mai multe limbi de circulație europeană.

La doar 17 ani se căsătorește cu fiul unor prieteni de familie, Cornel Cosmuța, alături de care se mută la Budapesta, iar apoi la Sarajevo, unde soțul său primește funcția de președinte al poștei din Bosnia. În 1892 se naște fiul lor Cornel.

Aspirația spre emancipare și independență o determină să-și părăsească familia, pleacând la Viena, iar apoi la München, dar și să întreprindă un temerar ocol al pământului, început la data de 7 martie 1901 din Triest, spre Africa (Egipt) și Asia, până în Extremul Orient (țările arabe de pe coasta vestică, India, Ceylon, Singapore, Birmania, China, Japonia), din care se va întoarce după mai mult de un an, în mai 1902.

Pentru această călătorie ea primise un ajutor financiar de la ministrul ungar al Cultelor și învățământului, Iulius Wlassics, în schimbul unor fotografii și a colecționării de obiecte pentru Muzeul Național din Budapesta. Voiajul, excentric pentru acele vremuri, va determina debutul său literar, la 27 decembrie 1903, impresiile de călătorie publicându-le inițial în „Új Idők” (Timpuri noi), ziar în care timp de 15 ani va susține o rubrică intitulată sugestiv „Plimbări prin lumea largă”.

Suita impresiilor de călătorie va continua în articolele trimise de Otilia revistei „Luceafărul”, ziarului sătmărean „Szatmár megyei Közlöny” (Vestitorul sătmărean), sau

Jurnalului budapestan „Budapesti Napló”. Semnează cu mai multe nume, unele pseudonime, altele dobândite prin căsătorie: Otilia Cosmuța (Cozmuța), Sándor Kémeri, Koszmutza Kornelné, Otilia Cosmuța Bölöni, Otilia Marchisium.

Întoarsă din marea călătorie, se stabilește la Paris, unde începe o prodigioasă activitate culturală, deschizând un salon literar în care adună talente din toate zonele artistice și geografice: Brâncuși din România, Picasso din Spania, Marc Chagall din Vitebsk (Rusia, azi Belarus), Modigliani din Livorno, Joseph Csaky din Szeged, Lipchitz din Vilnius.

Tot la Paris l-a cunoscut pe viitorul ei soț, Bölöni György, care o introduce în mediul literar și artistic parizian, înlesnindu-i afirmarea în publicistică și literatură.

Prieten apropiat al lui Ady Endre și cel mai autorizat biograf al lui, Bölöni o aduce pe Otilia Marchiș în intimitatea poetului maghiar și a partenerei sale Léda, între ei legându-se o mare prietenie.

Prin mijlocirea pictorului Szikszai Ferenc, Bölöni îl cunoaște pe Auguste Rodin și îl vizitează la Meudon, în calitate de reporter. El o prezintă pictorului pe Otilia, aceasta devenind un oaspete binevenit în atelierul și în casa soților Rodin, evocate sugestiv în reportajele sale de mai târziu.

Cercul frecventat de Otilia se lărgeste, cuprinzând pe Claude Monet, pe sculptorii Maillol și Bourdelle, pe Charles Morice, soția lui Gauguin - Mette Sophie Gad, și pe Brâncuși, „unicul și fără pereche”. Împreună cu Regina Elisabeta a României și cu Hortensia Bengescu l-au convins pe Rodin să-l ia elev pe Brâncuși, primit să lucreze ca ucenic în atelierul marelui sculptor, socotit părintele impresionismului în sculptura modernă. Dar Brâncuși nu rămâne mult „sub aripa lui Rodin”, pe care îl va părăsi simțind că „la umbra marilor copaci nu crește nimic”. Amândoi însă aveau în comun pasiunea

pentru femei frumoase, rafinate și speciale, iar Otilia Marchiș se încadra perfect în această categorie.

Otilia și-a exprimat deseori admirația față de talentul lui Brâncuși, făcându-l cunoscut inclusiv prin publicarea unui amplu articol în ziarul „*L'indépendance Roumaine*”, relatând participarea artistului la Salonul de toamnă de la Paris, din 1906, articol intitulat „*Un artiste roumain à Paris*”.

Otilia evidenția faptul că lucrările tânărului sculptor gorjan: *Cap de copil, Orgolii, Bustul lui M.G. Lupescu*, s-au bucurat de o apreciere deosebită din partea presei franceze. Chiar Rodin, care fusese președintele comitetului de organizare a Salonului de toamnă, a rămas impresionat de valoarea creațiilor lui Constantin Brâncuși.

De altfel, tot Otilia i-a prezentat-o lui Brâncuși pe pictorița Margit Pogany, originară din Oradea, fiică de ceasornicar, cea care a devenit iubita artistului și modelul celebrei sculpturi *Domnișoara Pogany*.

Otilia Marchiș se implica activ în viața culturală a Parisului, contactul cu cercurile artistice contribuind esențial la formarea personalității tinerei publiciste, pregătind-o să joace un rol important în existența lui Anatole France, pe care-l cunoaște în 1909, cu prilejul unui interviu.

În 1910 Otilia îl însoțește pe scriitorul francez într-un voiaj în Italia, rememorat în *Plimbările lui Anatole France*. La întoarcere, acesta îi propune Otiliei să-i devină secretară literară. În ciuda caracterului capricios și dificil al scriitorului, Otilia rămâne secretara lui până în anul 1914. Anatole France spunea despre ea că „*are o figură frumoasă*”. Avea acel „*usage du monde*, energia și generozitatea de a aduce lumea laolaltă”.

După pronunțarea divorțului de Cornel Cosmuța, în ianuarie 1912, Otilia se întoarce la Budapesta, căsătorindu-se în anul următor cu Bölöni György, care devine pentru totdeauna partenerul ei de viață, de idealuri și de muncă.

După căderea Republicii Sovietice a Sfaturilor de la Budapesta, se refugiază la Șimleu, în toamna anului 1919. Auzind că le-a

fost ocupată casa, Otilia se hotărăște să se reîntoarcă la Budapesta pentru a-și salva lucrurile, obiectele de artă, neprețuitele amintiri din anii petrecuți în cercul artiștilor parizieni. În urma unui denunț, ea este acuzată de spionaj, arestată și întemnițată timp de 6 săptămâni în închisorile militare ale regimului horthyst. Eliberată din lipsă de probe, ea reușește până la urmă să treacă clandestin granița, mergând la Viena.

Perioada petrecută în închisorile horthyste a stat la temelia tulburătoarelor amintiri pe care Otilia le mărturisește în *Cartea suferințelor*. Acea experiență unică, șocantă și dramatică, devine una din primele mărturii despre ororile fascismului: „*Concepute sub forma unor note de jurnal intim, redactate sub impresia unor trăiri fierbinți, imediate, memoriile scriitoarei careiene rețin, dintr-o experiență personală, elementele definitorii ale unei lumi absurde, surprinse într-un moment acut de criză, când nedreptatea și liberul arbitru lăsau câmp deschis celor mai cumplite abuzuri*”.

Această carte-jurnal a fost publicată fragmentar în presa franceză și cea germană, reprodusă în serial de ziarul „*Adevărul*” din București, tradusă integral în limbile franceză, română, germană și olandeză, comentată cu elogii superlative de presa americană și olandeză. Prozatorii Romain Rolland și Henri Barbusse, cei care au semnat prefața ediției franceze, tulburați de mesajul ei umanitar, erau convinși că „literatura va recupera acest document menit să fixeze pentru totdeauna în memoria omenirii cele dintâi manifestări agresive, violente, ale flagelului nazist”.

Editura Dacia XXI, prin directorul ei, regretatul sătmărean Ioan Vădan, a retipărit *Cartea suferințelor* în anul 2011.

După terminarea războiului, în 1945, la chemarea Marii Adunări Naționale, familia Bölöni s-a întors la Budapesta. Domnul Bölöni a fost numit ambasador și ministru plenipotențiar al Ungariei în Olanda. Din august 1948 și până în septembrie 1950, Otilia trăiește la Haga, ajutându-și soțul la îndeplinirea obligațiilor sale protocolare. Întorși la Budapesta, soții Bölöni se numără

printre intelectualii de frunte atașați noului regim politic.

Tot mai vlăguită, învinsă de boală și bătrânețe, Otilia este răpusă de o hemoragie cerebrală, la 26 august 1951.

Scriitor, critic de artă, fotograf, sculptor,

călătoare împătimită și temerară, celebră în cele mai selecte cercuri artistice pariziene, laureată cu premiul „Le Blanc” al Academiei Franceze, Otilia Marchiș a fost și rămâne simbolul unei vieți feminine de excepție, o sătmăreancă ce a depășit limitele impuse de mentalitatea oamenilor și vremurilor sale.

Bibliografie

- Latiș, Nicoleta, „Buletin de Carei”, 2011, Carei.
- Porumbăceanu, Claudiu, Dulgău, Bujor, *Oameni din Sătmărean*, Ed. Solstițiu, 2000.
- Vulturescu, George, *Cultura și literatura în ținuturile Sătmăruului. Dicționar 1700-2000*, Ed. Muzeului Sătmărean, 2000.

Prefectul Alexandru Bătrâneanu - primul martir al revoluției române din Transilvania

Prof. Carol C. KOKA

Adunarea populară desfășurată la Hotelul Petersburg din Iași, la 27 martie/7 aprilie 1848 a fost semnalul declanșării revoluției române, care într-un context european revoluționar și-a propus dobândirea de drepturi și libertăți democratice pentru poporul român, eveniment de la care, în acest an se împlinesc 165 de ani.

În primăvara anului 1848 situația în Transilvania s-a agravat după ce aceasta a fost anexată cu forța la Ungaria, prin hotărârea Dietei de la Cluj din 17/29 mai, contrar voinței românilor. Românii au dat glas hotărârii lor de libertate și independență națională, în cadrul Marii Adunări Naționale de la Blaj, din 3/15 mai 1848, unde au aprobat în unanimitate „Petițiunea Națională”, prin care s-a cerut desființarea iobăgiei, constituirea gărzilor naționale românești, libertatea presei, a cuvântului și a întrunirilor. Cei 40.000 de români au respins cu hotărâre anexarea Transilvaniei la Ungaria și au afirmat dorința de a forma un stat unitar cu Moldova și Muntenia, lansând deviza: „**Noi vrem să ne unim cu Țara!**”.¹

Adunarea de la Blaj din septembrie 1848, transformată într-o veritabilă tabără

militară țărănească, a adoptat măsuri radicale pentru apărarea drepturilor naționale. Din împuternicirea Comitetului Național Român, în frunte cu Andrei Șaguna și Simion Bărnuțiu, s-a trecut la organizarea a 15 legiuni românești, având fiecare în frunte câte un prefect. Ca prefecti au activat tinerii revoluționari: Avram Iancu, Ioan Buteanu, Petre Dobra, Ioan Axente Sever, Simion Balint, Iovian Brad, Nicolae Corcheș, Vasile Fodor, Ioan Vlăduțiu, Vasile Moldovan, Alexandru Bătrâneanu și alții, cu toții bărbați hotărâți să-și jertfească viața pentru binele națiunii române.

Steagul revoluției române pe care au depus jurământul avea atunci culorile roșu, alb și galben. Textul jurământului suna astfel: „*Eu... mă jur în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, cum că pururi voi fi credincios împăratului Austriei și Augustei Case Austriece și marelui principe al Ardealului Ferdinand I, cum că prietenilor săi voi fi prieten și neprietenilor sau vrăjmașilor, vrăjmaș, și cum că nu voiesc a asupri pe nimenea, dar nici nu voi suferi să ne asuprească nimenea, și cum că totdeauna, ca român, voi lucra la susținerea naționalității. Așa să-mi ajute Dumnezeu și să-mi deie mântuința sufletului meu, Amin*”.

Printre tinerii revoluționari care s-au implicat activ, cu arma în mână, pentru apărarea națiunii române s-a numărat și juristul Alexandru Bătrâneanu, pe numele lui adevărat Alexandru Chiorean.² Era originar din satul Balda (jud. Mureș) și s-a născut pe la 1819. (Adesea, locul său de naștere este confundat cu satul Bolda din județul Satu Mare). Din biografia revoluționarului știm cu certitudine că primele clase le-a făcut în satul natal, iar studiile liceale și superioare la Cluj și Blaj. I-a avut ca profesori pe Simion Bărnuțiu și Timotei Cipariu. În 1843 s-a alăturat partidei lui Simion Bărnuțiu în disputa acestuia cu episcopul Lemeni, fapt ce-i atrage exmatricularea definitivă din seminar în 1845. În preajma revoluției s-a numărat printre tinerii juriști, practicanți la Judecătoria supremă (Tabla regească) de la Târgu Mureș. Aici, alături de Avram Iancu, a participat în cursul lunii martie 1848, la redactarea unui memoriu care cuprindea cele mai importante revendicări ale națiunii române. Alexandru Bătrâneanu a susținut cu tărie să se treacă neapărat în petiție, desființarea totală și imediată a iobăgiei fără nicio despăgubire. La Târgu Mureș, în cadrul grupului de tineri juriști, s-a născut ideea convocării unei mari adunări naționale. Alexandru Bătrâneanu a expediat numeroase copii ale proclamației lui Simion Bărnuțiu, în satele din Câmpia Transilvaniei pentru mobilizarea maselor. Documentul cerea recunoașterea națiunii române: *„ca națiunea cea mai veche a Ardealului să nu mai fie numai suferită, desființarea iobăgiei, congres național în care să ne înțelegem mai înainte despre dobândirea acestora”*.³

Proclamația lui Simion Bărnuțiu a avut un puternic ecou și în comitatul Sătmăruului. Cărturarul Moise Sora Nouac, într-o scrisoare datată 16 mai 1848, expediată lui Gheorghe Bariț, informează că în închisorile de aici se aflau 327 de țărani sătmăreni, pentru vina de a fi participat la „recuprinderea” unor pământuri.⁴

Alexandru Bătrâneanu a avut și o contribuție importantă în pregătirea Marii Adunări Naționale de la Blaj din 3/15 mai 1848. A fost cel care a insistat ca adunarea începută inițial în fața catedralei din Blaj, să fie mutată pe câmpia largă din răsăritul orașului, numită de atunci Câmpia Libertății. La această adunare au

fost prezenți și sătmărenii Grigore Bereș din Căuaș și Ioan Pop Suduranul din Sudurău.⁵ În comitatul Satu Mare, la Medieșu Aurit și Românești, dar și în alte părți, țărani au refuzat să-și îndeplinească obligațiile față de nobilime. Pentru aceste fapte, 60 de țărani au fost judecați, primind diferite pedepse, Ioan Zima și Dumitru Zob au fost condamnați la moarte.⁶

Alexandru Bătrâneanu și-a adus contribuția și la victoria revoluției în Muntenia. Prin Decretul din 26 iunie/6 iulie 1848, a fost numit comisar de propagandă în județele Dolj, Mehedinți și Vâlcea.⁷ În calitate de comisar de propagandă, avea sarcina să lumineze țărănimea cu privire la „drepturile cele noi” și datoria pe care aceștia o au față de țară. Participă la curățirea aparatului de stat de elementele reacționare și la alegerea în Adnarea Constituantă a candidaților legați de popor și atașați revoluției.⁸ Nicolae Bălcescu a apreciat pozitiv munca depusă de comisarii de propagandă: *„comisarii... singuri, poci zice, au scăpat revoluția prin ideile ce au semănat”*.⁹ *„Țara e gata și credincioasă revoluției. Grație fie propagandei ce se făcu prin comisari”*.¹⁰ În sarcina lui Alexandru Bătrâneanu cădea și organizarea gărzilor naționale și a trupelor neregulate.¹¹

În condițiile în care Revoluția din Muntenia a fost înăbușită în urma intervenției turcilor, Alexandru Bătrâneanu, împreună cu Ioan Axente Sever și Alexandru Papiu Ilarian, revine în Transilvania. În septembrie 1848 devine prefectul Legiunii a IV-a de Câmpie sau a Clujului, sarcină încredințată de Adunarea Națională de la Blaj.¹² Legiunea își avea sediul în comuna Așintiș (jud. Mureș), în misiunea lui, Alexandru Bătrâneanu era ajutat de Vasile Simonis, un tânăr de 19 ani, originar din Sărmaș. Legiunea era compusă din patru batalioane a câte zece centurii, fiecare cu câte 100 de luptători. Comanda batalioanelor fiind încredințată tribunilor, iar a centuriilor unor centurioni.¹³

În vederea recrutării în legiune, Alexandru Bătrâneanu a organizat mai multe adunări populare. Astfel de adunări au avut loc: la Frata, la 21 septembrie/2 octombrie, la 29 septembrie 1848 în comuna Cătina, la care au participat țărani din 11 comune și la Bărăi (jud. Cluj). Aici, după unele informații, Alexandru

Bătrâneau a fost arestat împreună cu Vasile Simonis și Vasile Turcu, în urma trădării preotului Grigore Elekeș.¹⁴ În drum spre Cluj, detașamentul nobililor condus de vicecomitele Cojocnei, Inczedi Zsigmond, a fost atacat de țărani români în fundătura Căianului din Valea Becașului, fără ca fruntașii românilor să poată fi eliberați. Arestarea s-a petrecut în urma unei aprige lupte în care au fost uciși 23 de țărani români. „Pe avocatul Alexandru Bătrâneau, prietenul lui Simion Bărnuțiu - scrie istoricul Alexandru Hodoș - l-au împresurat husarii cu cizme roșii ai contelui Grigore Bethlen, l-au mânat din urmă cu biciul și l-au ținut legat în curtea prefecturii din Cluj.¹⁵ Trei zile și trei nopți au rămas aruncați în curtea Liceului Academic din Cluj, fără mâncare și fără apă, legați spate la spate. Așteptau osânda la moarte, mângâind cu ochii lespezile de piatră pe care, nu cu multă vreme în urmă, pașii lor alergaseră liberi în minutele de recreație. Căci incinta liceului suporta neobișnuita rușine de a servi drept carceră a morții pentru doi dintre cei mai străluciți elevi ai săi”¹⁶

Sentința de condamnare la moarte, dictată de „tribunalul de sânge” de la Cluj, a fost dusă la îndeplinire la 3/15 octombrie 1848, la Someșeni, lângă Cluj. Înaintea execuției, Alexandru Bătrâneau a declarat preotului Nicolae Vlăduț: „Eu cu faptele mele am vrut să ridic poporul iar prin aceasta n-am făcut nimănui niciun rău... De aceea pe omorătorii mei nu-i pot ierta, nici în lumea aceasta, nici în cealaltă”.¹⁷ Ultimele lui cuvinte, înainte de a fi spânzurat au fost: „Trăiască românii! Piară dușmanii!”, astfel, eroul numărul 1 al Revoluției române transilvane a trecut în istorie.¹⁸ În zilele ce au urmat, în același mod, au fost executați Vasile Simonis și Vasile Turcu, ajutoarele de nădejde ale bravului prefect.

Alexandru Bătrâneau s-a jertfit în numele idealului de libertate și unitate națională, ideal care a triumfat șapte decenii mai târziu, la 1 Decembrie 1918, când prin voința hotărâtă a națiunii române, exprimată de delegații prezenți la Alba Iulia, s-a decis Unirea Transilvaniei cu România.¹⁹

Note

¹ Ștefan Pascu, Liviu Maior, *Culegere de texte pentru istoria românilor*, vol. I, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977, p. 180-184.

² Ștefan Pascu, *Alexandru Chioreanu alias Bătrâneau și rolul său în revoluția românilor ardeleni din anul 1848*, Sibiu, 1939.

³ Victor Chereșteșiu, *Adunarea Națională de la Blaj, Editura politică*, București, 1966, p. 180.

⁴ *Satu Mare Monografie*, Editura Sport-Turism, București, 1980, p.49.

⁵ Maria Totu, Petre Florea, Paul Abrudan, *Bărbați ai datoriei 1848-1849*, op. cit., p.49

⁶ Satu Mare ... op. cit., p.49

⁷ *Documente privind anul revoluționar în Țara Românească*, București, 1962, p.56.

⁸ *Revoluția română din 1848*, București, 1969, p. 226.

⁹ *Ibidem*, p. 227.

¹⁰ Nicolae Bălcescu, *Opere, IV, Corespondență, ediție critică de Nicolae Zane*, Editura Tineretului, București, 1970, p. 120

¹¹ *Idem*.

¹² Maria Totu, *Participarea românilor Transilvania la revoluția de la 1848 în Țara Românească*, în „Revista de istorie”, Tomul, 29, iunie, 1976, p.862

¹³ Alexandru Hodoș, *Focurile de pe culme*, Editura Minerva, București, 1972, p.110.

¹⁴ Vasile Turcu, un bătrân de 70 de ani, locuitor din satul Cătina, care a activat pe lângă Bătrâneau. Vezi: Maria Totu, op. cit., p. 272

¹⁵ Alexandru Hodoș, op. cit. p. 95-96.

¹⁶ Ioan Chindriș, *Chipuri din hronicul neamului*, Editura Albatros, București, 1977, p.107

¹⁷ Alexandru Hodoș, op. cit., p.96.

¹⁸ Ioan Chindriș, loc.cit.

¹⁹ Carol Koka, *Alexandru Bătrâneau - un tribun al cauzei românești*, „Cronica Sătmăreană”, anul XVIII, nr. 4773, 6 aprilie, 1985, p.4

Virgil Sălăjanu, un erou din Hotoan

Dr. Viorel CÂMPEAN

Fără îndoială, slujirea de aproape șase decenii a parohului greco-catolic Vasile Pățașiu la Hotoan a lăsat urme nespuse de

care, prin mai mulți membri ai săi, a trăit din plin „teroarea istoriei” din secolul XX. Am relatat, de altfel, într-un număr mai vechi din „Eroii neamului”, o parte din suferințele câtorva membri din această onorabilă familie din Hotoan. Un unchi al său, Ioan, a făcut parte din vestita *Legiune românească din Siberia*, iar alți doi frați ai tatălui său, Valer și Vasile, au intrat în ordinul bazilitanilor (sub numele de Mihai, primul, și Gavril al doilea), împărțind soarta Bisericii Greco-Catolice Unite cu Roma de după desființarea din 1948: întemnițări, urmăriri obsesive și permanente tracasări².

Născut în Hotoanul anului 1920, aproape de Carei, într-o zi când sunt sărbătoriți copiii, adică de 1 iunie, Virgil s-a dovedit a fi, așa cum obișnuiesc să spună localnicii din satul său, un „prunc bun”. Și silitor la

Absolvenții promoției 1939 a Liceului „Vasile Lucaciu” din Carei

frumoase, sesizabile și în zilele noastre, prin patriotismul exemplar al celor care au rămas în sătucul lor natal, dar și al celor care, mai ales în zile de sărbătoare, se întorc la vatra părintească¹. Cu un anumit prilej, distinsul profesor Gheorghe Șanta (originar din Dindești) ne vorbea în termeni elogioși, pe drept cuvânt, despre câțiva membri ai familiei Sălăjanu din Hotoan, afirmând că „Fogașenii au dat mulți patrioți” (precizăm aici faptul că majoritatea membrilor din marea familie Fogaș din Hotoan și-au reromânizat numele, în Sălăgeanu sau Sălăjanu, atunci când Marea Unire a înlesnit acest lucru).

Virgil Sălăjanu face parte din această familie din Hotoan

învățătură. A urmat studiile gimnaziale și liceale la fostul Liceu, actualmente Școală gimnazială „Vasile Lucaciu” din Carei. Atât de silitor a fost, încât, absolvind cu eminență, s-a clasat primul între colegi, fiind șef de promoție, după cum rezultă și din tabloul de absolvire, chipul lui Virgil Sălăjanu fiind înconjurat de lauri.

Dirigintele acelei clase a fost vestitul profesor Augustin Ossian, iar director nu mai puțin celebrul Andrei Bogdan, care avea să ajungă un reputat geograf. Refugiat între fruntariile Țării după august 1940, Virgil Sălăjanu a urmat Școala de Jandarmi din Drăgășani. El și-a dat viața în al doilea război mondial, apărând aeroportul Băneasa³. În semn de recunoștință pentru jertfa lui o

Virgil Sălăjanu

stradă din Tășnad îi poartă numele.

Nu am fi reușit să schițăm acest portret al lui Virgil Sălăjanu fără sprijinul unui nepot al acestor eroi ai Hotoanului, Ionică Sălăjanu, un

talentat poet și un om cu simțire românească, demnă de cea a ilustrațiilor săi înaintași. În memoria sublocotenentului Virgil Sălăjanu, Ionică a scris, în data de 25 octombrie 2012, zi în care aniversăm eliberarea ultimei brazde de pământ românesc de sub ocupația hitleristohorthystă, o frumoasă poezie, intitulată cum nu se putea mai potrivit, „Eroii neamului”. O redăm în cele ce urmează, mulțumindu-i totodată pentru prețioasele informații pe care s-a ostenit să ni le aducă la cunoștință.

Eroii neamului

„Dolce et decorum est pro patria mori”

În memoria slt. Virgil Sălăjanu

*Vezi un câmp plin de movile
Printre tei cu flori pe ram?
Dedesubt să știi copile,
Dorm eroii ăstui neam.*

*Apărând străvechea glie
Munți, pădure și izvor
Au căzut la datorie
Pentru neam și țara lor.*

*Vezi ce-i scris la toți pe cruce?
Slove de-aur printre flori:
„Cât e de frumos și dulce
Pentru patrie să mori!”*

*Tu, te roagă către Domnul
Pentru ei, cu glas șoptit,
Tainic, să nu tulburi somnul
Celor care s-au jertfit.*

*Dorm vitejii somn ferice
Sub o brazdă de ogor,
Vechiul tei doine le zice
Și veghează somnul lor.*

*Iar din slavă, coruri sfinte
Cântă bravilor eroi
„Presărați pe-a lor morminte
Ale laurilor foi!”*

Biografia eroului Virgil Sălăjanu merită cercetată în continuare, ea făcând parte din tezaurul de personalități pe care familia Sălăjanu și Hotoanul le-au dat patrimoniului românesc din Sătmar.

Note

¹ Părintele Vasile Pățașiu a lăsat o prețioasă „Cronică a Hotoanului”. La sfârșitul anului 2012 am îngrijit apariția acesteia (fragmente pe care le-am avut la dispoziție; se pare că o parte din acea „Cronică” mai există la unele rude ale părintelui Pățașiu), sub titlul *Din „Cronica Hotoanului”*, apărută la editura sătmăreană „Citadela”.

² Viorel Câmpean, *Voluntari sătmăreni în Legiunea românească din Siberia*, „Eroii neamului”, Satu Mare, 2010, 2 (serie nouă), nr. 4(5), pp. 14-16.

³ Ioan P. Suci, Lazăr Chiriac, *Jandarmii în războaiele Armatei Române. Bătălia pentru stăpânirea Capitalei și curățirea teritoriului național de trupele germane (august-septembrie 1944)*, București, 1994, p. 138.

Oameni, fapte, destine. Chirvai Ignațiu și Chirvai Vasile - doi luptători sanislăuani

Prof. dr. Arnold MAIER

„**A**colo unde dorul nu mai doare
Și lanul cântă doinele la nai,
Acolo unde dragostea izvoare
Și merii mei se bucură în floare,
În satul ce e gura mea de rai.”
(Valeriu Cercel)

Fiecare om are baștina sa - acel colț de rai purtat în suflet, indiferent de locul aflării, care păstrează unele dintre cele mai frumoase amintiri din viața noastră. Pentru mine, baștina o reprezintă satul natal, acolo unde mi-au crescut visele, unde am văzut pentru prima oară bolta albastră a cerului.

Și, Doamne, cât de mult îmi iubesc baștina!

Sanislăul - satul meu de suflet, leagănul copilăriei mele și poarta care duce spre vise... E satul meu, unicul loc din lume spre care sufletul se cere cu fiecare primăvară mai mult, cu fiecare primă ninsoare mai cert și cu fiecare doză de soare mai intens.

Și iubesc totul la el - zilele, nopțile și umbrele, vara plină cu cireșe și iarna în tablou de fulgi, pământul uscat și potecile care duc spre casa părintească, glia umedă ce naște pâine din soare, și pașii mei goi hoinărind pe ulița copilăriei.

Oamenii, aidoma pomilor, rodesc acolo unde au vlagă mănoasă la rădăcină...

Oamenii, aidoma păsărilor, se nasc cu un cântec în suflet și îl fredonează toată viața până la o desăvârșire totală.

Oamenii, aidoma izvoarelor, te înfruptă cu limpezimea lor și rămâi cu amintirea despre gustul acestei ape ce te urmărește toată viața.

Sunt oameni simpli, care poartă cu mândrie din menirea pomului, care nu obosesc din zborul de pasăre și, precum e izvorul, ar împărți ultima picătură de apă...

Mulți oameni au făcut și fac cinste acestei localități. Aș dori să vorbesc despre doi dintre acești oameni ai Sanislăului, în fapt doi frați, care au luptat pentru binele acestei localități.

Chirvai Ignațiu (1889-1972)

Cunoscut preot și om politic sătmărean,

Ignațiu Chirvai s-a născut la 30 august 1889 în Sanislău, dintr-o familie de țărani români, ca fiu al lui Vasile Chirvai și Terezia Ardelean. Face școala primară în Sanislău, iar liceul la Oradea (1901-1909). A crescut practic în Seminarul Român Unit din Oradea, făcând studiile la Liceul Maghiar Premonstratens Călugăresc. Urmează Academia Teologică la Kalocsa (Ungaria), Oradea și Blaj, fiind hirotonit în 1916 preot în Nojorid, iar în 1918 în Vintere (ambele localități în Bihor).

În 1919 revine pe meleagurile sătmărene, fiind numit în Amați ca preot administrator, apoi paroh și din 1941 protopop onorar și inspector catehic.

Într-un raport din 7 mai 1936 adresat notarului din Ambud, mărturisește că în august 1916 a fost pus sub pază la domiciliu până în 20 ianuarie 1917, când, pe baza unui ordin secret al ministrului ungar de interne, a fost internat la Sopron, până în 6 mai 1918, când a fost lăsat la vatră. Motivul internării: „*ținuta națională românească și protestul făcut în limba românească către Episcopia de Hajdudorog împotriva introducerii noului calendar în biserica românească din Amați*”. Pentru aceste suferințe a fost decorat cu „*Coroana României*” în grad de ofițer.¹

Pe plan politic a fost o figură însemnată în cadrul Partidului Național (din 1926 Partidul Național Țărănesc), Organizația Județeană Satu Mare, al cărui membru a fost între anii 1920-1928. După Dictatul de la Viena a continuat să profeseze în Amați, iar din 1949, după desființarea bisericii greco-catolice (decembrie 1948), va trece la ortodoxism, continuând să slujească în aceeași parohie. A încetat din viață la 30 noiembrie 1972 în satul Amați, comuna Păulești.

Chirvai Vasile (1884-1964)

S-a născut în localitatea Sanislău, la 18 noiembrie 1884, din aceeași părinți ca fratele mai mic. Urmează învățământul secundar la Liceul Premonstratens din Oradea, unde susține examenul de maturitate în 1905. Se înscrie la Facultatea de Teologie a Universității din

Budapesta, susținând și doctoratul în teologie (1910). Între 1910-1912 urmează matematica și fizica la aceeași universitate și în 1912 obține examenul de capacitate pentru învățământul secundar. În 1913 își ia licența în limba și literatura română la Facultatea de Litere din București. În acest an a predat ca profesor suplinitor la catedra de matematică a Liceului „Virgil Popescu” din București. Din toamna anului 1913 e numit profesor suplinitor la Școala Preparandială Greco-Catolică din Oradea. În 1919 trece ca profesor titular și director la Liceul din Oradea, contopit cu Liceul „Emanuil Gojdu”.

În perioada 1922-1926 e deputat în Parlamentul României, având și catedra de matematică în cadrul Academiei Teologice din Oradea.

Înainte de Marea Unire de la 1918, s-a declarat și manifestat ca un adversar tenace al nou înființatei Episcopii Greco-Catolice Maghiare de Hajdudorog (1912), participând, alături de Dr. Ștefan Ciceo Pop, Dr. Teodor Mihali, Dr. Vasile

Lucaciu, pr. Constantin Lucaciu, la adunările de protest care au avut loc în satele sătmărene. A publicat „Rezoluțiunea” votată de adunare și trimisă mitropolitului Blajului și Papei.

În 1918 a participat la înființarea consiliilor naționale române locale și a Gărzii Naționale de pe valea Crișului Repede. Membru activ al Consiliului Național Român din Oradea și Bihor, va participa ca delegat oficial la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

La 14 ianuarie 1920, a fost hirotonit ca preot greco-catolic de către episcopul Oradiei, Dr. Valeriu Traian Frențiu.

Activitatea sa publicistică cuprinde lucrări cu caracter didactic și religios: „Predici dărâmbitoare de căsătorie în Biserica Greco-Catolică”, „Geometrie pentru clasa întâi secundară”, „Abecedar și carte de citire pentru clasa întâi primară”, „Instituțiuni de drept bisericesc” și „Dreptul matrimonial”.

Se stinge din viață în 1964, la Oradea, unde este și înmormântat.

Note

¹ Viorel Ciubotă, *Vicariatul Național Român din Carei*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 1997, p.191

Protejarea patrimoniului, respectul față de trecut

Dr. Imola KISS

Colonel (r) Voicu ȘICHET

În urma discuțiilor avute cu Dr. Imola Kiss, expert în artă religioasă, consilier patrimoniu la Direcția pentru Cultură și Patrimoniul Național a Județului Satu Mare, am convenit să atragem atenția asupra celor mai stringente probleme legate de protejarea patrimoniului județului nostru, care, comparativ cu cele învecinate, este, din păcate, mult mai sărac.

Citându-l pe renumitul istoric de artă Vasile Drăguț, care spunea: „...procesul de conștientizare a răspunderii față de patrimoniul cultural, care la prima vedere ține de bunul simț, a avut de străbătut o cale foarte lungă și întortocheată...stării de ignoranță sau agresiunii, de-a lungul mileniilor fiindu-le sacrificate nenumărate și inestimabile opere, pe

care nimeni și nimic nu le mai poate înlocui...”, domnia sa a punctat mai multe aspecte, pe care am încercat să le sintetizăm și să le aducem la cunoștința cititorilor revistei noastre

Problema conservării și protejării patrimoniului cultural al unei țări, incluzând aici tot ce aparține structurilor (subunităților) administrative, dar și persoanelor juridice sau fizice private, figurează de mult timp în atenția guvernelor, a factorilor decizionali în stat, elaborându-se acte normative ce reglementează acest domeniu, constituindu-se totodată structuri care să pună în practică legislația, să supravegheze bunul mers al lucrurilor. Nici România nu face excepție de la acest deziderat, cu atât mai mult cu cât, de-a lungul istoriei, aici s-au acumulat, totuși, fie produse, fie achiziționate

pe diverse căi, un mare volum de opere de patrimoniu ce necesită o protecție sporită din partea statului și a instituțiilor și organelor abilitate.

Dintre actele normative care reglementează această problemă, amintim: Legea 182/2000, privind protejarea patrimoniului cultural mobil; Legea 422/2001, privind protejarea monumentelor istorice; O.U.G. nr. 43/2000, privind protejarea patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național (aprobată prin Legea nr. 378/2001), Legea nr. 5/2002, privind aprobarea planului de amenajare a teritoriului național și Hotărârea de Guvern nr. 518 din 2004 pentru aprobarea Normelor metodologice pentru exportul bunurilor culturale mobile.

Patrimoniul cultural este un tot unitar, mai ales în practică, ori legile separate, dacă nu sunt coroborate, dacă nu se acționează și în spiritul lor, nu numai în literă, riscă să orienteze activitatea celor îndrituiți cu protejarea și conservarea, pe felii de patrimoniu. Prevenirea și limitarea efectelor dezastruoase asupra patrimoniului cultural se desfășoară în condiții nu prea ușoare, spunându-ni-se mereu că sunt alte priorități, astfel că cei care lucrează în domeniu, au nevoie de cât mai mulți alături, în special de reprezentanți ai autorităților publice locale, ai organelor coercitive ale statului, ai cultelor religioase, dar și de toți cei care dețin asemenea bunuri.

Se vorbește mult despre conservarea bunurilor de patrimoniu, însă aceasta nu face decât să amâne degradarea iremediabilă produsă de timp. Ca o consecință, relativ puține bunuri culturale s-au păstrat, majoritatea s-au pierdut, au fost refolosite, transformate, distruse. Ceea ce nu păstrăm, nu protejăm, se pierde pentru totdeauna. Iar termenul „**PROTECȚIE**” înseamnă un **ansamblu de măsuri juridice, științifice, tehnice, administrative și financiare pentru prevenirea pierderii, distrugerii și degradării patrimoniului cultural**. Aceasta incumbă următoarele activități: inventariere și evidență; păstrare și conservare; punere în valoare; comunicare, informare, popularizare. Însă, se pot ivi pericole, precum: schimbarea regimului de proprietate al terenurilor și clădirilor;

instabilitatea legislativă și diminuarea capacității de aplicare a legilor; deschiderea granițelor și creșterea traficului ilicit de bunuri culturale; libertatea prost înțeleasă; lipsa de educație și de informare a publicului (reutilizarea ca material de construcții a unor monumente în ruină - exemple concrete în acest sens sunt castelul renesanțist de la Medieșu Aurit sau cetatea de la Ardud, dar exemplele sunt nenumărate, din păcate, la noi în județ); insuficiența dotare a instituțiilor abilitate să protejeze patrimoniul; neimplicarea autorităților locale; sacrificarea vestigiilor trecutului pentru câștiguri imediate.

Patrimoniul cultural aparține oamenilor care l-au moștenit și ei trebuie să fie ajutați să-l înțeleagă și să-l prețuiască. Avem încă un patrimoniu relativ bogat și variat. Urmele trecutului sunt surse de învățare despre cei care au fost, dar și locuri de delectare și recreere. În ceea ce privește patrimoniul imobil, se constată că sunt tot mai rare construcțiile ce datează de peste 400 de ani, datorită specificului județului nostru, situat într-o zonă seismică. Cea mai veche clădire din județ este monumentul ecleziastic din Acâș, fosta biserică a mănăstirii benedictine, ridicată în a doua jumătate a secolului al XIII-lea, și un zid al mănăstirii din Căpleni, care s-a mai păstrat după cutremurul din 1834 din zona Carei care a distrus multe biserici, mănăstiri și alte clădiri importante.

Construcțiile aduc în peisajul localității noastre farmecul și patina nobilă a trecutului, imaginea unui stil de viață, oglinda marilor curente artistice și arhitecturale europene. **Modernizarea NU TREBUIE făcută prin distrugere**, fără nicio grijă pentru ziua de mâine. O distanță în timp este întotdeauna necesară pentru a aprecia valoarea unui bun cultural. Iar dacă noi îi schimbăm înfățișarea după tendințele fiecărei epoci, perioade, el își pierde această valoare.

Păstrarea patrimoniului nu este încă o preocupare centrală a dezvoltării economice, nici a politicii guvernelor. Tendința este mai degrabă de a se vorbi mult și de a aloca puțin pentru cultură în general și pentru patrimoniu în particular. Bugetele de austeritate, la nivel național sau local, afectează mai degrabă cultura decât alte domenii, considerate mai importante și mai serioase. Însă, „*Patrimoniul cultural aduce*

un câștig social, nu material: micșorarea agresivității, intoleranței, reducerea tensiunilor, înobilarea minții și a spiritului, cultivarea demnității, mândriei, sentimentul de apartenență, cetățeni mai civilizați și mai motivați.”

Față de cele de mai sus, dat fiind că această revistă se distribuie în toate școlile și bibliotecile din județ, ajungând astfel și în mâinile edililor locali, **atragem atenția** asupra câtorva aspecte, **în special primarilor**, pentru că ei sunt abilitați să ia **măsuri de protejare a patrimoniului** din localitatea respectivă: să se informeze și să inventarieze toate bunurile imobile și, pe cât posibil, mobile de patrimoniu din localitate; să asigure măsuri de securitate pentru cele vulnerabile la furt și distrugere; să numească un consilier sau o altă persoană care să-i acorde asistență în domeniul patrimoniului; să nu aprobe/avizeze lucrări de renovare-reabilitare la clădirile de patrimoniu fără avizul prealabil al organelor în drept.

O problemă foarte delicată este cea a combaterii traficului ilicit de bunuri culturale și de patrimoniu, deoarece, chiar sub cupola legislației de protecție menționată, acestea sunt neglijate, distruse, lăsate să se degradeze, jefuite, ignorate. Cadrul legislativ singur nu este o garanție ca patrimoniul să fie protejat. Trebuie ca, între teama că prea multe informații despre valoarea patrimoniului sau localizarea unor obiecte de patrimoniu ar facilita activitatea hoților și faptul că aceste date să fie știute, totuși, de specialiști, să se caute o cale de mijloc, dar cuvântul decisiv trebuie să fie al acelora care fac din protejarea patrimoniului o meserie.

Pentru a ne face bine înțeleși, vom da ca exemplu ceea ce se întâmplă frecvent cu obiectele de cult deținute de parohii. Lăsând la o parte necunoașterea legii de către unii preoți, de la toate cultele, mulți nu au cunoștință de valorile pe care le adăpostesc în biserici sau case parohiale, chiar dacă nu toate sunt catalogate și înregistrate ca bunuri de patrimoniu. O primă cauză a acestei situații rezidă din faptul că la predarea-primirea parohiilor nu se face referire la aceste bunuri culturale și de patrimoniu cu valoare deosebită, astfel încât preoții noi habar nu au de valoarea unor obiecte sau cărți, înstrăinându-le cu seninătate. Apoi, inițiativa ca un anumit

obiect, inclusiv a unei construcții, fie ea și biserică, să fie trecut în categoria „**bun de patrimoniu**” aparține proprietarului sau celui ce-l administrează, inspectorii Direcției și alți specialiști fiind doar cei care iau act, verifică și dau aprobarea sau nu.

Ca urmare, foarte multe obiecte de valoare inestimabilă (potire din argint datând și din secolul al XV-lea, monstranțe împodobite cu pietre prețioase, căni și farfurii din cositor din secolele XVII-XVIII, acoperăminte de masa Domnului brodate cu fir de aur sau argint, cruci, cărți vechi și manuscrise etc.) nu sunt bine păstrate, ușurând astfel furtul lor. Pentru a se evita astfel de situații, pe această cale, **preoții**, și ei beneficiari ai distribuirii gratuite a revistei, **sunt îndemnați să aibă grijă de obiectele de cult ce le dețin la parohii, să refacă inventarul lor**, iar la predarea acestuia să solicite prezența unui specialist de la Direcția de Cultură. La fel, există parohii care dețin biblioteci și arhive în care se pot găsi cărți și documente vechi valoroase, astfel că nu ar strica să le inventarieze, sau să ia legătura cu specialiștii de la Arhivele Naționale, Biblioteca Județeană sau Muzeul Județean pentru a le pune în valoare.

Așa cum arătam mai sus, există și un alt pericol, cel al publicității excesive și în medii ce ar putea fi utilizate de infractori. Astfel de lucruri se întâmplă și din dorința de a prezenta publicului prin mass-media informații senzaționale despre obiecte descoperite cu diferite prilejuri. Exemplul cu tezaurul de aur dacic este edificator. Apoi, apar monografiile ale unor comune, sate sau biserici, în care sunt prezentate obiecte de cult de valoare inestimabilă, alături de poze detaliate ale acestora, de parcă ar dori să atragă atenția hoților. Se cunosc, din păcate, mai multe furturi din biserici și case parohiale.

În final, pentru ca aceste bunuri măcar să nu părăsească țara, le sugerăm lucrătorilor vamali să se documenteze în domeniul bunurilor culturale, astfel încât să fie în măsură să le recunoască pe cele pentru care trebuie să ceară certificat de export și să semnaleze orice li se pare a nu fi în ordine specialiștilor de la Direcția pentru Cultură. Sugestia este valabilă și pentru alte organe abilitate în domeniul ordinii publice și fiscalității, dar și simplilor cetățeni.

România - Studiu geopolitic și geostrategic (II)

Ing. Mircea PÎRLEA

După Viorel Roman, profesor la Universitatea din Bremen, granițele celor trei Europe sunt un produs istoric. Chiar în 1994, Vladimir Volfovici Jirinovski cere o revizuire a granițelor, prin despărțirea creștinilor de rit occidental de cei de rit oriental. La valahi (români), de-a lungul timpurilor, cultura de limes (limită) este secretul supraviețuirilor, cele trei Europe fiind în viziunea lui Viorel Roman, vestică, răsăriteană (slavă) și sudică (balcanică). Paradoxal, între cele două lumi creștine (catolică și ortodoxă), apar evreii ca mijlocitori. Pledoaria lui Viorel Roman pentru catolicism sau greco-catolicism se subordonează unei viziuni mai vaste, în care, peste Occidentul supradezvoltat, se proiectează figura și lumina Sfântului Imperiu Romano-German.

După cinci ani de la aderarea la Uniunea Europeană, România încă se confruntă cu restricții în circulația forței de muncă din țară pe teritoriul altor state membre, după cum, la călătoriile din țara noastră în alte state membre aflate în zona Schengen, cetățenii români sunt încă supuși controlului la trecerea frontierelor.

În anul 2009, din zona euro făceau parte 16 state membre ale Uniunii Europene din totalul de 27. Ultima țară care a intrat în zona euro este Slovacia, care a început negocierile de aderare la Uniunea Europeană odată cu grupul de țări din care a făcut parte și România.

Criza financiară internațională a demonstrat fără nici un dubiu că riscurile pentru statele membre din zona euro sunt mai mici decât cele pentru statele din afară. Monedele țărilor din afara zonei euro au fost supuse presiunilor și au suferit depreciere, dobânzile de pe piețele financiare sunt mult mai mari decât cele din zona euro și, de regulă, aceste state membre au posibilități mai mici de impulsioneare a economiei prin stimulente fiscale, așa cum procedează majoritatea statelor din zona euro.

Potrivit „Tratatului de aderare”, România

are obligația de a adopta reformele necesare, spre a îndeplini criteriile de convergență pentru intrarea în zona euro. În acest scop, România și-a propus să adopte moneda euro în anul 2014, cu intrarea prealabilă, în anul 2012, într-un mecanism de supraveghere a fluctuației cursului de schimb a leului, care trebuie să rămână într-un interval limitat de variație, fără intervenții importante ale B.N.R., însă, se pare acest deziderat nu va fi realizat prea curând.

Românii se mențin, potrivit lui Dumitru Stăniloae, în complexitatea ființei lor numai prin acest spațiu - punte între Occident și Orient, așa cum anumiți pomi nu se pot menține decât la răscrucea vânturilor.

Din ambivalența oriental-occidentală românească, se explică deschiderea poporului nostru pentru modurile de trai, pentru culturile, pentru limbile străine și proverbiale lui înțelegere pentru toți străinii.

Dorul îl cheamă continuu să se întoarcă la spațiul său original. Fără îndoială, chipul țării nu poate fi despărțit de chipul celor dragi și, în general, de chipul românesc. Românul se odihnește în peisaj ca între părinții și frații lui. Peisajul țării este pentru el profund personalizat.

Între Orientul afro-asiatic sau indiano-american, în care omul este torturat de spaima naturii sau e purtat de setea de a se contopi cu ea, și Occidentul european, care pune o prăpastie între om și natură și tinde la nimicirea acesteia, spiritualitatea românească, moștenind o trăsătură a spiritualității bizantine, manifestă o relație de intimitate între om și natură care promovează atât umanitatea, cât și natura.

Caracterul nostru latin nu este străin de vechimea ființei noastre de traci, care nu s-au mutat niciodată din acest spațiu de mijloc dintre Occident și Orient, dar nici de îmbinarea în el a caracterului latin și a creștinismului ortodox.

Bibliografie

1. Ciobanu, Ștefan - „Basarabia. Populația. Istoria. Cultura”
2. Drăgan, Iosif Constantin - „Istoria românilor”
3. Drăghicescu, Dumitru - „Din psihologia poporului român”
4. Fisher-Galați, Stephen - “România în secolul al XX-lea”, Institutul European, Iași, 1998
5. Hossu-Longin, Valentin - “A doua Românie”, Editura Libra, București, 1999
6. Măndreanu, Emilian și Florea, Miron - “Geografia României”, Editura Aula, Brașov, 2005
7. Roman, Viorel - “Capitalism ortodox”, Editura Augusta, Timișoara, 1999
8. Stăniloae, Dumitru - “Reflecții despre spiritualitatea poporului român »
9. * * * - „Revista 22” nr. 19 (1000) din 5-11 mai 2009, p. 5 supliment

Pagini de istorie și filosofie secretă. (VI) Originea răului

Preot prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN

Prima carte cu care începe Biblia este Cartea Facerii sau Geneza. La sfârșitul capitolului I, autorul cărții (Moise) scrie: „Și a văzut Dumnezeu toate câte făcuse: și iată erau foarte frumoase” (Facere 1,31). Dacă toată creația era frumoasă, întrebarea care se pune este: de unde provine răul?

Înainte de a crea lumea văzută, Dumnezeu a creat o lume nevăzută, care, după unii Sfinți Părinți este “lumea îngerească”, desemnată prin cuvântul “cer” (Facere 1,1). Dumnezeu Creatorul a făcut mai întâi lumea îngerilor, a duhurilor slujitoare, ca să slujească voii Sale Dumnezeiești Prea Sfinte. Toți îngerii au fost creați de Dumnezeu în același timp. Scopurile principale pentru care au fost creați îngerii care formează lumea nevăzută sunt: pentru a-L slăvi pe Dumnezeu; pentru a împlini voia lui Dumnezeu cea Sfântă; pentru a vesti oamenilor tainele și voia lui Dumnezeu; pentru a-i ajuta pe oameni să se mântuiască; pentru a ajuta sufletele oamenilor după moartea trupească și a le duce în Rai.

Referitor la cele relatate despre îngeri, avem următoarele mărturii biblice: “Cel ce-i face pe îngerii Săi duhuri și pară de foc pe slujitorii Săi” (Psalm 103,4); “Serafimii ședea împrejurul Său; fiecare avea câte șase aripi: cu două își acopereau fața, cu două își acopereau picioarele și cu două zburau. Și strigau unul către altul și ziceau: Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul Atotțiitorul, plin e tot pământul de slava Sa” (Isaia 6,2-3); “...și iată, îngerii s-au apropiat de El și-I slujeau” (Matei 4,11); “Iar când va veni Fiul Omului întru slava Sa și toți sfinții îngeri cu El, atunci va șede pe tronul slavei Sale” (Matei 25,31); “Și a murit și săracul și a fost dus de îngeri în sânul lui Avraam” (Luca 16,22); “Oare, nu sunt toți (îngerii) duhuri menite să slujească, trimise spre slujire, de dragul celor ce trebuie să moștenească mântuirea?” (Evrei 1,14).

Sfânta Scriptură ne spune că sunt nouă

cete îngerești și trei ceruri (2 Corinteni 12,4), conform cu descoperirea avută de Sfântul Apostol Pavel. Sfântul Dionisie Areopagitul, în cartea *Despre Ierarhia Cerească* spune că cetele îngerești se împart în trei grupe triadice: 1. serafimii, heruvimii și tronurile; 2. domniile, stăpâniile și puterile; 3. începătoriile, arhanghelii și îngerii.

Dumnezeu își descoperă voința Sa la îngerii din ceata superioară, iar aceștia, la rândul lor, o comunică celorlalți îngeri. În felul acesta, tainele și puterile lui Dumnezeu urmează în ordine descendentă, de la serafim la înger și fiecare ierarhie ulterioară este consacrată numai cu acele cunoștințe pe care este capabilă să le cuprindă la nivelul respectiv al dezvoltării spirituale. Cuvântul “înger” înseamnă **sol** sau **trimis**. Îngerii au căpătat acest nume datorită slujirii lor, îndreptată de la Atotmilostivul Dumnezeu către mântuirea oamenilor.

Fără a cunoaște exact firea îngerilor, putem să fim siguri că îngerii nu au trup material ca oamenii, ci sunt duhuri de lumină, care răspândesc strălucirea dumnezeiască. Când, însă, primesc porunca de la Dumnezeu, ei se pot arăta și trupește, pentru a fi percepuți de oameni, păstrându-și însușirile suprafirești. Lucifer, fiind înger de lumină și căpetenia celei de-a doua trepte îngerești, în loc să progreseze în sfințenie, s-a mândrit, voind să fie asemenea lui Dumnezeu. Dumnezeu l-a blestemat, i-a luat harul Duhului Sfânt și astfel s-a transformat în diavol. Împreună cu el au căzut și îngerii care i-au urmat lui, diavolii, care sunt supuși Satanei.

Despre căderea îngerilor care au devenit diavoli, avem următoarele mărturii biblice:

“Cum a căzut din cer Luceafărul cel ce răsărea dimineața! Cel ce tuturor neamurilor le trimitea porunci, acum e zdrobit la pământ. Dar tu ai zis în cugetul tău: - În cer mă voi sui, deasupra stelelor cerului îmi voi așeza tronul, pe muntele cel înalt voi șede, deasupra munților înalți cei dinspre miazănoapte; deasupra norilor mă voi ridica, fi-voi asemenea Celui-Preaînalt...” (Isaia 14, 12-14); “Văzutu-l-am pe Satana din cer ca un fulger

căzând” (Luca 10,18); “Căci lupta noastră nu este-mpotriva cărnii și a sângelui (Adevărata luptă - dintre bine și rău - nu se consumă în planul materiei contigente; pasiunile ei sunt determinate de forțe spirituale. Întregul verset fundamentează ceea ce literatura patristică va numi *războiul nevăzut*), ci-mpotriva Începătoriilor, împotriva Stăpâniilor, împotriva Stăpânitorilor acestei lumi de-ntuneric, împotriva duhurilor răutății care sunt în stihiele cerești (spațiul dintre pământ și cer ca văzduh al puterilor diavolești)” (Efeseni 6,12); “Căci dacă Dumnezeu nu i-a cruțat pe îngerii care-au păcătuit, ci-n iad (Textual - Tartar) i-a azvârlit și-n lanțuri de-ntuneric i-a dat să fie ținuți spre judecată...” (2 Petru 2, 4); “Iar pe îngerii care nu și-au păzit vrednicia, ci și-au părăsit locașul, i-a pus în pază sub întuneric, în lanțuri veșnice, spre judecata Zilei celei Mari.” (Iuda, 6).

Diavoli au însușirile îngerilor, cu diferența că, deși au fost creați de Dumnezeu

firea, sau că ar fi primit înclinația spre păcat, pentru că, în acest caz, vina ar fi căzut pe Dumnezeu. Dimpotrivă, fiind creat de Dumnezeu bun, el însuși, prin propria voință, s-a făcut diavol, adică clevețitor, vrășmaș, mincinos și defăimător.

Studiind Sfânta Scriptură a Vechiului Testament, aflăm că Dumnezeu, după ce l-a creat pe Adam, i-a dat următoarea poruncă: “Din toți pomii raiului poți să mănânci, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, cu moarte vei muri” (Facere 2,16-17).

Mai departe, din referatul biblic despre creație aflăm următoarele:

“Și a zis Domnul Dumnezeu: Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor pe potrivă lui.” (Facere 2, 18); “Atunci Domnul Dumnezeu a adus asupra lui Adam un somn adânc, și el a adormit; și a luat una din coastele lui și locul ei l-a plinit cu carne. Iar coasta pe care Domnul Dumnezeu o luase din Adam a prefăcut-o în femeie și a adus-o la Adam. Și a zis Adam: De data aceasta iată os din oasele mele și carne din carnea mea!; ea se va numi femeie, pentru că a fost luată din bărbatul ei. De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va alipi de femeia sa și cei doi vor fi un singur trup. Adam și femeia lui erau amândoi goi și nu se rușinau.” (Facere 2,21-25).

În capitolul 3 din Cartea Facerii este relatat episodul căderii în păcatul strămoșesc al lui Adam și Eva, astfel: “Șarpele însă, era cel mai viclean dintre toate fiarele de pe pământ pe care le făcuse Domnul Dumnezeu. Și a zis șarpele către femeie: Dumnezeu, a zis El oare: Să nu mâncați roade din tot pomul care este în rai?... (frază lăsată intenționat în suspensie spre a fi corectată de femeia însăși, implicând-o astfel în faptă responsabilă: Eva cunoștea porunca nu direct de la Dumnezeu, ci prin soțul ei).

Iar femeia a zis către șarpe: Noi putem mânca din roada pomilor raiului, dar din roada pomului care este în mijlocul raiului, ne-a zis Dumnezeu: Din el să nu mâncați, nici să vă atingeți de el, ca să nu muriți!” (Facere 3,1-4). Diavolul prezentându-L femeii pe Dumnezeu ca o ființă fricoasă, în cele din urmă ea a cedat și a mâncat din pomul cunoștinței binelui și răului și i-a dat și lui Adam și a mâncat și el, iar aceștia, nerecunoscându-și păcatul, și-au

Cain îl ucide pe Abel

buni și sfinți, ei n-au rămas în starea lor de sfințenie și bunătate, ci au căzut fără de întoarcere, în întunericul mândriei și al vicleniei. Așadar, întâiul vinovat de păcat și întemeietor al răutăților este diavolul, după cum zice Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan: “Cel ce săvârșește păcatul e de la diavolul, pentru că diavolul încă de la-nceput păcătuiește”. (1 Ioan 3, 8).

El a păcătuit, nu pentru că așa i-ar fi fost

agonisit moartea trupească, care, deși nu s-a petrecut imediat, ea a devenit inevitabilă pentru întreaga ființă umană.

Unii dintre exegeții Bibliei, partizani ai teoriei **Dubla sămânță**, au ajuns la concluzia că acea expresie biblică a *mușcatului din fructul oprit* a fost o metaforă și că în realitate a fost primul act sexual comis de Eva, nu cu Adam, ci cu Lucifer, respectiv cu Diavolul, cu care l-a procreat pe Cain, primul fiu al primilor oameni: al lui Adam și al Evei, sau al lui Lucifer și al Evei. Strălucitorul Lucifer fusese unul dintre îngerii cei mai apropiați de Dumnezeu, dar a fost deposedat de autoritatea celestă fiindcă încercase să treacă înaintea Creatorului său. Teoria cu Dubla sămânță este de-a dreptul puerilă, deoarece Diavolul, fiind creat de Dumnezeu la început înger bun, el nu are natură trupească ca să aibă relații sexuale cu o femeie, adică cu Eva. Iată ce zice Psalmistul și regele David despre natura îngerilor: “Cel ce face pe îngerii Săi duhuri și pară de foc pe slujitorii Săi” (Psalm 103, 4). Iată care este explicația acestui verset: “Cum oare îi face Dumnezeu pe îngerii Săi duhuri, de vreme ce ei sunt duhuri prin însăși natura lor? Ideea este că îngerul, ca duh, este născut din Duhul Sfânt, așa cum va preciza mai târziu Evanghelistul: “Cel ce este născut din Duh, duh este”. (Ioan 3, 6). Omul însuși are duhul născut din Același Duh, ceea ce îi conferă puțința de a deveni om duhovnicesc. Și așa cum îngerii, ca duhuri din Duh, stau pururea cu fața spre Dumnezeu, de aceeași părtășie a luminii dumnezeiești (necreate) se învrednicesc prin Duhul Sfânt și oamenii duhovnicești.” Deci, sub niciun aspect, Cain nu poate fi rodul actului sexual dintre diavol, care este duh și Eva care are și trup carnal. Diavolul provine dintre îngerii buni, care, la un moment dat, prin neascultare față de Dumnezeu, au căzut, iar despre căderea lui Lucifer și a îngerilor lui, am arătat mai sus mărturiile biblice.

Sfinții Părinți, și îndeosebi Sfântul Vasile cel Mare, au reținut cuvintele de la Isaia (14, 12-14), ca fiind viziunea cea mai potrivită asupra căderii lui Lucifer: nu din suprasaturație divină (Origen), nu prin tentație carnală (gnosticii), ci din orgoliu, de aici reiese încă odată imposibilitatea unei concepții prin raportul sexual diavol-femeie, aceasta fiind o teorie gnostică, lipsită de orice suport teologic.

Cei care susțin teoria Dublei sămânțe mai aduc următorul argument: “Așa cum Fecioara Maria a rămas însărcinată de la Duhul Sfânt și L-a născut pe Mântuitorul Iisus Hristos, Eva a fost însărcinată de către duhul răului, de către Diavol și l-a născut pe Cain”. Admițând această teorie, înseamnă că există doi dumnezei: Dumnezeu Cel Bun, care prin lucrarea Duhului Sfânt a făcut posibilă Întruparea Mântuitorului în Fecioara Maria și dumnezeul cel rău, care a făcut posibilă conceperea lui Cain în Eva; dacă lucrurile s-ar fi petrecut așa, Cain ar fi fost din start ANTIHRISTUL, deoarece era în opoziție totală cu Hristos, iar icoana Învierii în care Hristos îi scoate pe Adam și Eva din iad, ar fi fără fond și fără rost; în acest caz, Eva ar fi fost Împărăteasa Iadului, în opoziție cu Maica Domnului care este Împărăteasa Cerului.

Susținătorii teoriei “Dubla sămânță” se mai bazează și pe cuvintele Mântuitorului: “Voi sunteți din tatăl vostru Diavolul și poftele tatălui vostru vreți să le faceți. El de la-nceput a fost ucigător de oameni și nu a rămas într-un adevăr, pentru că adevăr nu este întru el. Când el grăiește minciuna, dintr-ale lui grăiește, fiindcă el mincinos este și tatăl minciunii.” (Ioan 8, 44). Într-adevăr, diavolul este tatăl minciunii, dar nu un tată trupesc al mincinoșilor. Mai departe, susținătorii acestei teorii aduc următorul argument: „După dialogul cu Diavolul, Eva l-a născut pe Cain, mai târziu l-a născut pe Abel, iar după moartea lui Abel l-a născut pe Set. Cain era plugar, iar Abel cioban. Originea diabolică al lui Cain este atestată de faptele sale: el era ucigaș și mincinos, așa cum scrie în Vechiul Testament.

Mai departe, Moise - autorul Cărții Facerea, scrie: “Și a fost că, după un timp, Cain a adus din roadele pământului jertfă lui Dumnezeu. Și a adus și Abel din cele întâi-născute ale oilor sale și din grăsimea lor. Și Domnul a căutat spre Abel și darurile lui, dar spre Cain și spre darurile lui n-a căutat. Și s-a umplut Cain de mânie și fața-i era posomorâtă. Și Domnul Dumnezeu i-a zis lui Cain: De ce te-ai mâniat și de ce-ți este fața posomorâtă? Dacă tu faci bine, nu vei fi oare bine primit? Dar de nu faci bine, păcatul stă pitit la ușă: pe tine te pofteste, dar tu cată să-i fii stăpân! Și Cain a zis către fratele său: Să ieșim la câmp! Și a fost că-n timp ce erau ei pe câmp, Cain s-a aruncat asupra lui Abel, fratele său, și l-a omorât”. (Facere 4, 3-8).

Într-un capitol din *Literatura Populară*

Română, apărut în 1883, în care se analiza problema binelui și a răului, s-a pus întrebarea: cum a știut Cain să-l omoare pe Abel, deoarece până atunci nimeni nu murise și Cain nu avea de unde să știe nici de moarte, nici de omor?. La această întrebare susținătorii teoriei cu Dubla sămânță argumentează: “Această întrebare este justificată, iar răspunsul se află tot în originea diabolică a lui Cain. Crima lui Cain nu a fost spontană, dintr-o greșală; ea a fost comisă cu premeditare după ce l-a chemat pe Abel la câmp”. Originea lui Cain nu este diabolică, ci una omenească, după rânduilele firii, astfel: “Iar Adam a cunoscut-o pe Eva, femeia sa; și ea, zămislind, l-a născut pe Cain și a zis: Am dobândit om de la Dumnezeu” (adică femeia din serva bărbatului se descoperă născătoare de om) (Facere 4,1). Acest verset infirmă în totalitate originea diabolică a lui Cain și scoate în evidență originea lui umană. Nimeni nu poate spune că diavolul nu a contribuit la săvârșirea acestei crime, căci toate ideile rele din mintea noastră pe care le punem în aplicare sau le respingem vin de la diavol. Și Cain a fost ispitit de diavol să comită această crimă, cum Eva a fost ispitită să mănânce din pomul cunoștinței binelui și răului, dar el putea renunța la acest plan pentru că tocmai Dumnezeu l-a avertizat, după cum reiese de la Facere 4, 6-7. Că nu se produsese nici-o crimă până atunci este adevărat, iar la întrebarea: cum ar fi știut Cain să-l ucidă pe Abel?, răspunsul este: cu ajutorul diavolului, căci acesta duh fiind și putând intra în mintea omului, foarte ușor i-a dat ideea de a comite această crimă, mobilul ei fiind INVIDIA.

Să vedem ce se petrece după crimă. “Și a zis Domnul Dumnezeu către Cain: Unde este Abel, fratele tău? Iar el a zis: Nu știu; nu cumva sunt eu paznicul fratelui meu? Și a zis Domnul:

Ce-ai făcut? Glasul sângelui fratelui tău strigă spre Mine din pământ. Și acum, blestemat să fii de pământul ce și-a deschis gura ca să primească din mâna ta sângele fratelui tău. Când vei munci pământul, el nu-ți va mai da puterea lui; rătăcitor vei fi și fugar pe pământ!” (Facere 4, 9-12). Din aceste versete rezultă care sunt consecințele crimei: uciderea devine păcat strigător la cer, care îl va măcina sufletește pe ucigaș toată viața; devine și pământul blestemat pentru ucigaș. Dumnezeu îl avertizează pe Cain că pământul va fi blestemat pentru el și nu va rodi cum trebuie, deoarece a înghițit sângele lui Abel. Moartea lui Abel este considerată o tragedie.

Ce să zicem noi, românii, care suntem peste 87% creștini ortodocși, dar din 1989, până în prezent, avem 20.000.000 “prunci în lume fără nume, morți pe pământ fără mormânt” cum spunea marele profesor de Teologie Morală de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu, părintele Ilie Moldovan. Nu mai vorbim de alte crime care se petrec sub diverse forme în România - “Grădina Maicii Domnului” și de multitudinea de păcate, unele mai oribile ca celelalte, care se petrec pe teritoriul țării noastre. Tot acest părinte profesor mai zicea: “Moartea unui om (cum a fost Abel) este o tragedie, iar moartea a milioane de oameni este statistic”. Gravă constatare! Înseamnă că noi cunoaștem cheia crizei în care se află România, dar nu vrem s-o folosim. Primul pas ar fi oprirea avorturilor, căci la asta se referea părintele prof. Ilie Moldovan, apoi a crimelor de orice nuanță, a desfrâului de orice treaptă și să fim conduși pe principii creștine în general și ortodoxe în special, ca să putem deveni un popor puternic. Dacă nu, s-ar putea să fim un popor care va fi șters din cartea vieții. Lupta împotriva răului produs de diavol necesită EROISM. Să-i avem ca exemple pe toți EROII NEAMULUI ROMÂNESC!

Bibliografie

- *BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ - Ediție jubiliară a Sfântului Sinod; tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte Teotist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române; versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului; Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române; București - 2001;*
- *HRISTEA, Ieronim - De la steaua lui David la steaua lui Rothschild - profeția stăpânirii universale; Editura Țara Noastră; București;*
- *RĂZBOIUL CREȘTINILOR CU DIAVOLII - Ediție îngrijită de monahul Cleopa; Editura Panaghia.*

IMNUL BASARABIEI

Adrian Păunescu

*Frățește cuprinde-mă, frate,
Și hai sub cele trei culori
Și peste Pruturile toate
Să construim un pod de flori.*

*Ne închinăm, Moldovă Suverană,
La jertfa ta, la sacrificiul tău,
Și rana ta ne e și nouă rană,
La fel la București și Chișinău.*

*În vatra noastră veche vom rămâne,
Oricât ne e, oricât ne-ar fi de greu,
Ca, peste cele două țări române,
Să-și mai întoarcă fața Dumnezeu.*

*Triadă roșă-galbenă-albastră,
Și eu există doar dacă tu mai ești,
Și Eminescu, duhul limbii noastre,
La Chișinău, la Cluj, la București.*

*Acest pământ la toți ne arde talpa,
Durerii noastre el îi dă ecou,
Căci Clopotul Unirii de la Alba
Se va scula și va chema din nou.*

*La Iași când plouă, la Orhei e rouă.
Pe Nistru și pe Olt, aceiași cuci,
Mereu întregi, mereu tăiați în două,
Ca un Hristos pe două cruci.*

*Răpita soră, trista și proscrisa,
Își regăsește neamul interzis,
Românii, de la Nistru pân-la Tisa,
Se țin de neamuri și mai au un vis.*

*Noi, și murind, visăm la idealul
De-a face țara, țara tuturor,
Muntenia, Moldova și Ardealul
Salută Basarabia cu dor.*

